

II

KONEC
A POČÁTEK

HISTORICKÝ OBRAZ

Kráčel jsem hlubokou cestou, vinoucí se přes vrch porostlý hustým lesem. Nebe bylo zataženo a dešť na spadnutí. Jsa krajiny neznalý myslil jsem, že cíl mé cesty ještě daleko; pospíchal jsem tudíž a to tím více, že hučel hvozdem vítr ohlašující blízkou bouři.

Pojednou počala se cesta v dol skláněti, a když zanedlouho les prořídil, stanul jsem všecek překvapen. Pode mnou hluboké údolí, jímž Divoká Orlice hučela a obloukem se zatáčejič objímá ostrožnu, lesnatý vrch, na jehož temeni nad černé, jehličnaté stromoví trčela hnědá rozvalina s vysokou věží. Hned za hradním vrchem v tmavém pozadí vypínaly se lesnaté kopce, na nichž spočívala deštěm sytá obloha, v jediný mrak slitá, jako černošedé, obrovské klenutí.

Ta pustá rozvalina na vrchu nad lesnatým údolím a šumící řekou, toť Litice, cíl mé cesty.

Sestoupil jsem v osamělou, krásnou dolinu a přešed řeku ocitl jsem se v malinké vísce, kdež hoch za vůdce sobě najav dal jsem se opět hustým lesem do vrchu.

Hrad zmizel nám s očí, až pojednou, když temene jsme došli, spatřil jsem před sebou toho zvětralého pamětníka mnohých století, bídňějšího a smutnějšího, než jak jsem si jej představoval.

To tedy jsou přepevné Litice, někdy hrad Jiříka krále a jeho rodu!

Obraze smutný a přece vášnivý, vy stavby někdy tak pevné a mohutné, což vypravujete ve svém ponížení a ve své opuštěnosti?!

Nač na všecko připomínáte!

Příkop hradní skoro zasypaný a divokým hložím a křovím zarostly. Kde přes něj padal hlučný most, tam položeno několik kluzkých, začernalých trámů, vedoucích k vybité bráně, kterouž možná přehlédnouti všecku nahotu a spoustu hradu někdy slavného.

Vešli jsme dovnitř. Že tou chvílí dešť se spustil, zalezl chlapec někam na suché místečko a já uchýlil se, chtěje o samotě býti,

do otevřeného sklepení ve přízemku věže, odkudž kol dokola bylo dobře se rozhlížeti.

Branou, klenbami a vybitými okny vanul prudký vítr, rozhánějící proudy tichého deště, zmítající hustými křovinami, na zdech bujně rostoucími, a šumící ve starých jedlích na hradním nádvoří.

Od zataženého nebe setmělo se.

Kol dokola hučel les a zdaleka ozývalo se chvílemi temné hřímání.

Schouliv se ve smutném, šerém klenutí zabral jsem se v duchu v dávnou minulost.

Kamenná deska nad branou, hradba, bašty, věže a cimbuří i zvětralé ve zdech krakorce, každý kámen připomínal mi pohnuté časy pana Jiříka, slavné a žehnané paměti.

Avšak jedna událost, jedna osoba z jeho doby zajala především všecku mou mysl.

Stanul přede mnou vetchý, bělobradý kmet jiskrného zraku, oděný ve tmavou, řádnou řizu, jenž na tomto hradě věznem meškal, a s ním zjevil se mi počátek i konec dvou velikých bratrstev, v dějinách našich tak proslulých a památných.

Přemítal jsem o tom, jak smutno člověku, jenž sám sebe přežije, ale jak smutněji tomu, jenž svou dobu přečká.

Trudno pozorovati, že to, co nám nejmilejším bylo, proč jsme po celý život s celým pokolením zároveň usilovně pracovali, se zřítilo, jsouc kaceřováno a nikým neuznáno, že pokolení nové nám nerozumí, nad námi ramenem krčí, směje se nám, ba pronásleduje nás i křížuje! Těžko se loučiti s nejdražší myšlenkou, bolestno viděti, ana hyne a hasne jako jiskřička ve chladném popelu nevěšimavosti nebo v čiré tmě obecného nerozumy a zaslepení.

Než jako v přírodě žádná částička hmotná nepřichází nazmar, stále a ustavičně se proměňujíc, tak i myšlenka, byť na čas umlčena a zapomenuta, znova se rodí, obnovuje a mění čistíc se, jako zlato, v ohni sporů. Kde prve zhoubným bleskem zářila, zastkvěje se potom lahodným paprskem živného slunce.

Dešť ustal a já ještě dumal. Konečně mne můj průvodce probudil. Procházeli jsme se hradem, bedlivě prohlížel jsem si všecko.

Ta vážná kmetova postava, která se mi ve klenutí staré věže byla zjevila, neopustila mne, ale chodila se mnou a k ní přidalo se mnoho jiných. Čekaly na mne v paláci hradním, v ženských komnatkách, na chodbách, na baště i cimbuří, ve bráně i za hradem v osamělém úvale lesním.

Všickni ti mladí i staří šli se mnou, i když jsem s hradu sestupoval, a více neodešli.

Stojí dosud přede mnou, vidím jejich vážný řád a vím, že dříve mne neopustí, dříve duchu mému se neuleví, dokud vám je nepředvedu a osudy jejich nevypovím. — —

I

Bylo před vánocemi r. 1452. Pochmurný den pohasl a všecka krajina zahalena čirou tmou.

V lesnatém, divokém údolí u Litic bylo boží dopuštění. Hlubokými, do sněhu zapadlými hvozdy hučel prudký víchř, různorozháněje proudy sypajícího se sněhu, jenž na vrzající, klátící se kmeny starých stromů hustou vrstvou se usazoval.

Ve tmě i chumelici zmizelo těch několik chatrčí za Orlicí, pod samým hradem stojících; i jeho obrysy zmizely, a člověk krajiny dobře znalý neudal by, kde stojí, kdyby s hradu nezářilo rudé světlo, kmitající se ve tmách nad lesem jako krvavá hvězda.

Na dolině, v lesích bylo pusto; jen vítr řádil a časem ozvalo se vytí hladového vlka.

Na hradě pohasla světla kromě toho, jehož zář proudíc okénkem kulaté vížky nad branou padala světlým pruhem přes černou zeď až k zachumelenému hlubokému příkopu, kdež hynula.

Ač přísně bylo poručeno, aby hlásní času nočního od bašty k baště stráží chodili a na sebe volali, nebylo jich tam přece viděti. Ukryt se každý z nich do podsebití bašt, odkudž chvílemi zaznívalo táhlé jejich volání, smutně v nehostnou noc vyznívajících. I „hradský“, jenž za noční ty stráže byl zodpověden, toliko jednou té nocí na ně zavolał, chtěje se přesvědčiti, konají-li svou povinnost.

Ostatní na hradě všichni spali, i sám purkrabí Albert Sudlička z Borovnice klidně dřímал ve své komnatě, dobře vytopené. Tabulky oken, hustě olovem spojené, sice rachotily a po veškerém hradě skučel víchř, divoko metaje sníh na tmavé, pevné zdi, i les mu kolem zhluboka přizvukoval; než tomu byli již zvyklí na hradě všichni; ba ani stará šafářka ani mladá pastvice se nelekaly.

Jen v kulaté vížce nad branou bděli.

V malé klenuté jizbě beze všelikých ozdob seděl „horní hlásný“, muž vysoké, ramenaté postavy, řezaje šípy do kuše. Měl

na sobě starý ovčí kožich, řemenem přepásaný, na nohou vysoké, načerněné boty. Husté šedé vlasy padaly mu do nízkého, vráskovitého čela, a dlouhé prokvétající vousy splývaly mu na prsa, dopolou zakrývajíce osmahlé, vpadlé tváře.

Opodál u krbu seděla předoucí mladá dívka ve prostém kanduši. Chvillemi ustala, hledíc na zamyšleného, zachmuřeného otce. Pak počala potichu jako pro sebe zpívati:

*Slušíť Čechům vzpomínati,
že jim dal Pán Bůh u Ústí
vítězství nad nepřáteli,
když pro svou víru boj vedli —*

Příjemný dívčí hlas probudil starého hlásného ze zamyšlení. Pozvedl hlavu, za okamžik hleděl na dceru a pak opět chopiv se nože jal se řezati.

*A to léta tisícího
čtyrstého šestmécítmého
po svatém Vítě v neděli,
Němci před Čechy běželi,*

zpívalo děvče. Tu starý ustal v práci a drže nůž v pravé a dřevo v levé ruce hleděl do země.

*Mnozí jsou na to hleděli,
Čechům pomoci nechtěli;
neb by to rádi viděli,
by Čechové utrpěli. —*

„Přestaň, Petruše!“ zvolal Krajíř náhle, ač ne rozhněvaně.

„Vždyť jindy tu píseň rád slýcháš!“

„Ale dnes ne, — nemluv o tom a jdi si raději lehnout. Jest už pozdě.“

Děvče starostlivě pohlédnuvši na zamračeného otce přistoupilo k okénku, jako by ven patřilo, úkosem však ohlédlo se po otci, jenž opět hlavu nakloniv přemýšlel. Co je mu asi? Již dávno nebyl tak mrzut a zamyšlen; vždyť nepřišly žádné noviny z Prahy ani z kraje!

Již chtěla odstoupiti, vtom zahlédla venku cosi v tu dobu neobyčejného. Tmou černala se hradba, pilíře i bašta a ve světlem pruhu z okénka proudícím bylo viděti hustě sypající se sních i kus příkopu, za nímž v šeru zjevily se tmavé postavy. Zvuku však slyšeti nebylo.

Petruše zavolala otce, jenž za příkop upjatě se zadíval. Skutečně byli tam lidé, jezdci, kteří ze tmy vyjevše v záři u příkopu stanuli. A již zazvučelo silné zatroubení, kteréž vítr nepřehlušil. Hlásný naraziv beranici vyšel ven na podsebití, aby se přesvědčil, jací to hosté. V tu chvíli ozvalo se také z bašt volání strážcův, hradecký vyšel ven na zeď a dolní vrátný, jenž malou branku vedle hlavní brány na starosti měl, také se probudil.

S věže ozval se hromový hlas starého Krajíře.

„Kdo jste a co chcete?“

Zdola hlas odpověděl: „Jeho Milosti úředník vrací se z Prahy!“

Krajíř poznav hlas znova se rozkřikl: „Hned!“ a odešel dovnitř. Zatím hradecký poznav, že to úředník čili hejtman pana Jiříka, pan Okrúhlický ze Kněnic, nekázal ihned bránu otevřítí, nýbrž zachováváje obvyklý řád spěchal k purkrabí Sudličkovi, aby jej vzbudil a příchod páně hejtmanův mu oznámil.

Purkrabí probrav se z ospalosti rychle hodil na sebe teplý, dlouhý kožich a spěchal na nádvoří. Chasa zatím zburcovaná konala svou povinnost a sběhla k bráně.

Poněvadž prudký vítr vanul, bylo třeba opatrnosti, a proto přineseno jen několik velikých svítilen a žádné pochodně. Když strážé dle řádu ještě hrad obešly a že všecko v pořádku a bezpečno, purkrabí k bráně přišedšímu oznámily, pokynul tento a již zaskřípěla kolečka, zarachotily řetězy a vrzaje spadl s brány most přes příkop. Hned nato duněl pod kopyty dvanácti koňů, kteří projevše černým sklepením brány v předhradí se zastavili.

Napřed přijel sám úředník pan Okrúhlický, jemuž purkrabí ruku podal a upřímně jej vítal. V míhavém světle svítilen bylo viděti průvodčí úředníkovy, žoldnéře; pláště a kožichy jejich byly pokryty sněhem, vousy zbělely a zledovatěly. Každý z nich pospíchal ze sedla, by se dostal do teplé jizby, neb za té jízdy v té strašné nepohodě velmi promrzli a zkřehli na kost.

Jen jeden jezdec ve tmavém kožichu a huňaté čepici ze sedla se nehýbal. Shrbeně seděl na koni jako přimražený. Okrúhlický, jenž byl se Sudličkou potichu něco málo promluvil, přistoupil k jezdci a poručil mu, aby slezl.

„Nemohu — pomozte mi!“ temně ozvalo se s koně.

Hejtman pokynul a dva holomci chopivše se jezdce sesadili jej ne příliš jemně a opatrně na zem.

On však, buď že na ledu pod sněhem sklouzl, anebo že na

přemrzlých, slabých nohou státi nemohl, zapotácel se a byl by upadl, kdyby se byl jednoho žoldněře nezachytil.

Prudký vítr neustal a mráz byl tuhý.

Žoldněřové právě přibylí rádi by se už dostali pod střechu a dvorská čeleď také netrpělivě přešlapovala. Než purkrabí opět rozmlouval s hejtmanem a zdálo se, že mluví o tom člověku, jenž zimou se chvěje stál uprostřed žoldněřů. Pak dal purkrabí horního hlásného Krajíře zavolati, promluvil s ním něco stranou a když hlásný přisvědčil, odevzdal mu zajatého, kterému se jak náleží podíval do obličeje při záři svítlny. Pak ohlédnuv se ještě jednou krácel za hejtmanem, jenž touže po jídle a odpočinku do teplé komnaty chvátal. Sluhové svítli jim na cestu, žoldněři odváděli své jinovatku a ledem obalené koně do nedalekých stájí.

Zář svítlen padala na čerstvě napadlý sníh, na němž míhali se obrovští stínové koňů i jezdců ozbrojených a dobře zahalených.

Chasa hradní byla by se ráda dověděla, kdo ten zajatý, — než pan úředník nepověděl, žoldněři pospíchali a na dlouhé vyptávání a hovory nebylo ani času ani místa. Však se toho dovědí, a třeba ještě dnes, až žoldněři v teplé ratejně rozmrznou a pivem se jim jazyky rozváží.

Žlutavá zář míhala se na sněhu, míhali se stínové lidí i černých budov, až po chvíli zmizela. Ještě na tmavé chodbě sem tam se zakmitla, ale nádvoří zahalilo se černým stínem. Jen v několika okéncích zasvitlo. Sníh hustě padal zasypáváje stopy lidí i koňů. V nádvoří hradu litického nastalo ticho, kterým tím smutněji znělo úpění větrů kol vysoké věže i v nádvořích.

Zatím Krajíř, šetrně se chopiv zajatého, kterého předtím byli sluhové tak hrubě s koně sesadili, vedl jej pod pažďím, ba spíše nesl. Nikdo jim na cestu nesvítli, neboť ku bráně nebylo tak daleko a nadto hlásný toho nepotřeboval. Když však se k věži nad branou blížili, zasvitlo nahoře pod střechou nad podsebitím a Krajíř tam vzhlednuv uviděl dolů klonící se dceru. Vzkřikl na ni, aby šla na schody posvítit.

Než Petruše dopolou přišla, potkala otce, jenž jakéhos muže, jehož tvář nebylo dobře viděti, vydatně v chůzi podporoval.

Když nahoře ve světničce se ocitli, poroučel hlásný, aby židli přichystala, polévku uvařila a co k jídlu a pití má, přinesla a pak aby jeho lože ustlala. Dívka se nemálo divila. Nejednou byl už otcí, známému svou přísností, svěřen zajatý, dokud vězení pro něj nebylo připraveno; ale se žádným tak nejednal

jako s tímto. Hle, již ho usadil na židli, již mu huňatou čepici sňal i kožich. —

Petruše se zarazila.

Seděl před ní stařec nevelké, poněkud nahrbené postavy. Spodní roucho jeho bylo tmavé barvy a na ně, až po pás, padaly sněhobílé vousy v dlouhých pramenech, nyní od roztáleného sněhu navlhlé. Čelo zajatcovo bylo lysé, ale od spánků a temene padaly bílé vlasy až na ramena. Tvář i čelo s důlkem vráskovity, zachmuřeny, nos poněkud zatuplý, ústa pevně sevřená.

Stařec nehybně seděl jako mrtvý; jenom jiskrné, tmavé oči, z hlubokých důlků přísně a zachmuřeně hledící, jevily život.

Tělo starcovo patrně podléhalo věku; ale v těch očích zračil se pružný, nepokořený duch se vši svou silou a vzdorem. Byl jako starý jatý orel, jako lev, jenž ve své kleci odpočívá zachmuřen a hněviv.

Krajíř stál za okamžik opodál, upřeně hledě na svého vězně, za nějž se životem svým zaručil. Pak uctivě přistoupiv blíže promluvil hlasem nad obyčej mírným, téměř pohnutým:

„Mistře Korando!“

Petruše se překvapeně obrátila.

Stařec obrátiv oči po zvuku tázal se klidným hlasem: „Kdo jsi? Znáš-li mne?“

„Jak bych neznal! Byl jsem také mezi Tábory —“

Koranda zkoumavě pohlédl na hlásného. Pak pravil: „Mezi Tábory — a teď mne hlídáš!“ —

Krajíř neodpověděl a na chvílku nastalo smutné ticho. Bylo jen slyšeti praskot plamene a hučení vichru. Koranda opět hleděl před sebe, niče si nevšímaje. — Zdálo se, že dosud ani Petruše, večeři mu chystající, nezpozoroval. Drsný Krajíř byl zaražen. Po chvíli teprve začal: „Promiň, mistře. Proč tě k nám zavedli, — my tu tak daleko od světa —“

„Tábor vzdal se králi a naši mne jemu vydali. — Avšak nemluv o tom!“

Dobře, že Petruše právě polévku přichystala. Posloužilat zkřehlému a znavenému starci velmi. An pojídal, usedla dívka do koutka a pozorovala hosta, kterého se byla prve lekla. To tedy kněz Koranda, myslila, kterého otec ve svých vypravováních tak často vzpomíná, to ten — tak si ho nepředstavovala.

Dlouhou jízdou za mrazu a vichru zeslábl a teplo naň počalo působiti. Sotvaže pojedl, přicházelo naň spaní a přemáhalo jej. Krajíř dovedl jej na své lože, které byla Petruše pokud možná měkce vystlala.

Za okamžik upadl Koranda v hluboký spánek. Malá zář ka-hance padala na jeho bledou, vráskovitou tvář.

Starý táborita Krajíř stál opodál se svou dcerou a oba dívali se na spícího starce.

„Vidíš, Petruše, ta hlava pamatuje krále Václava, mistra Jana, Žižku, Prokopa, Domažlice i Lipany, — a dočkala se těchto smutných časů! On viděl počátek i konec — Tábor padl, podal se — po bratrstvu je veta! —“

Hlásný umkl a zaryv levici do vousů zamyšleně hleděl před sebe.

Chvilé za chvíli ubíhala. Krajíř však sedě u lože Korandova se nehýbal, neslyšel ani Petruši, která jej ke spaní vybízela. Již děvče usnulo a minula půlnoc. Ještě jednou ozvalo se s bašt volání strážných; pak již jen vichřice kvílela. Všude tma jako ve hrobě, jen ve vížce nad branou kmitalo světlo. Tam dosud bděl starý tábořský bojovník u hlavy tábořského kněze. Oba snad měli stejné sny, oba viděli zašlý čas, moc a slávu bratrstva tábořského, kdy zbraň i píseň jeho zaháněla davy nepřátel a prapory s posvátným kalichem všude vítězně vlály.

II

Litice, vypínající se v lesnaté, odlehlé krajině, byly jako od světa odloučeny, zvláště času zimního, kdy všecky cesty i stezky, zachumelenými lesy k hradu vedoucí, sněhem byly zaváty. Zřídka zavítal sem nějaký host, a když přece mimo nadání přišel, tu nadešel osamělému hradu den sváteční.

Nebylo tedy divu, že purkrabí pan Sudlička sotva té chvíle se dočkal, kdy mohl úředníka páně správce navštívit. Mluvit spolu včera v noci jen málo a pan Okrúhlický přinesl zajisté novin, že vydají na mnoho dní a večerů. Purkrabí byl už dávno přistrojen, ale úředník hejtman hověl si dosud po namáhavé jízdě, nedbaje toho, že už dávno bílý den a že slunéčko, po čase jednou zase na nebi se zjevivši, hezky vysoko vystoupilo.

Purkrabímu bylo dobrých padesát let, líce jeho však vypadalo starší. Byl nevelké, slabé postavy. Zvadlá, žlutavá tvář jeho jevila chladného, opatrného člověka, jenž zřídka kdy se přenáhlí a ukvapené slovo promluví. Říkali o něm, že je milovník zlata a člověk stále počítající, jenž hezkých kop má našetřeno, a že k nim pořád ještě přidává.

Sotvaže ráno se přistrojil, dal sobě zavolati horního hlásného.

Ramenatý, drsný Krajíř stanul před svým velitelem, drže v levé ruce beranici.

„Co dělá vězeň?“ tázal se purkrabí.

„Jest velmi zemdlen.“ — Hlásný odpovídal zamračeně.

„Hm! — Žalář připraven?“

„Ano, na černé chodbě, jak poručeno.“

„Již tam sedí?“

„Dosud je u mne.“

„Tak!“ prohodil suše, ale ostře purkrabí, a oko káravě pohlédlo na Krajíře, jenž tu stál jako vzdorný dub.

„Hned jej tam dovedeš, jak jsem pravil. Jdi! —“

„Ještě něco. Kněz-vězeň ptal se dnes po svém vaku, že tam má písmo . . .“

„Nevím o tom; až co pan úředník řekne.“

Pokynul a Krajíř odešel.

Za ním odebral se purkrabí, jenže zamířil chodbou napravo, kdež u nízkých dubových dveří stanul. Vešel a zastal pana Okrúhlického, an oddav se pozdní snídani s velikou chutí silnou vinnou polévku pojídal. Vedle polévky rděla se na cínovém talíři dobře uzená, šťavná kýta.

Královský úředník pana Sudličku vesele uvítal a pozval, aby přisedl. —

Tou dobou stály u okna prostrané jizby žena Sudličkova Johanka a dcera její Kateřina.

Po noční bouři nadešel klidný den. Slunce svítilo a zmrzlý sníh leskl se v jeho záři nesčíslnými drahokamy. Z krbu, kde mohutný oheň hořel, proudilo světnicí příjemné teplo a zvenku úzkými okny jasné světlo, ozařujíc tmavý dubový nábytek i lesknoucí se cínové náčiní na vysoké polici, vpravo ode dveří stojící.

Paní Johanka, žena drobné postavy, byla oděna ve tmavý, až ke krku zapjatý šat. Za svého mládí byla živou i veselou; než žijíc už tolik let v samotě lesní po boku chladného muže, ztrnula i ona na duchu, majíc jediné potěšení ve své dceři a vroucí, horlivé pobožnosti.

Jaký rozdíl mezi přibledlou, klidnou ženou a mladistvou, svěží dívkou příjemné tváře a jasného oka, štíhlého a půvabného těla!

Kateřině bylo asi sedmnáct let. Světlé vlasy, v rulíky spletené, volně splývaly jí na pěkná ramena. Šaty její s krátkým životem byly bledě blankytné barvy, plny různých arabesk a květů.

Matka s dcerou hovořily o nočních hostech, o panu Okrúhlickém i o tom muži, kterého věznem na hrad s sebou přivezl.

„Ten kněz Koranda je nejhorší z Tábořských. Bohu chvála, že pan správce posledního jejich hnízda dobyl a že ty divoké kněze jejich pozavíral. Však prý ještě z nich Mikuláš Biskupec a ten Koranda . . .“ vypravovala paní Johana.

„A je prý už tuze starý, slyšela jsem —“

„Starý, ale dosud tvrdý! Dělal by dnes zrovna to, co před lety, kdy ještě byl mlád. Co klášterů a kostelů na jeho slovo zbořeno a vybito, co obrazů svatých a soch! V Praze, když ty vojny začaly, vjel na koni do kostela a všude byl první, kde co kazili a bořili.“

Zbožně vychovaná dívka s ustrnutím naslouchala. Matka pak pokračovala:

„Což, já toho vím málo, ale zeptej se otce, nebo až pan hejtman přijde — ti by nám více pověděli. Ale výmluvný je, řeč zrovna prý ohňovou má a přehádal by snad všechny mistry a doktory. I s papežským legátem měl ostré hádání a žádnému nikdy neustoupil. On také učil a kázal a Táborští mu na slovo uvěřili, že při večeři Páně není Kristus Pán, ale že chléb chlebem a víno vínem zůstává, aniž se v tělo a krev Páně proměňuje.“

„Toť je rouhání! — Tak starý člověk a nečiní pokání?“

„Ba, ještě jiným věcem učil! Koranda je kněz, ale co byl u Tábořských, ani ornátu, ani jiného roucha kostelního nenosil, neboť to Táborští zavrhuji a on nejvíce, a také očištěc, ctění svatých, půst . . .“

„A je jich ještě mnoho?“

„Chvála Bohu, snad jen už hrstka. Bylo jich jednou mnoho, měli velikou moc a hrozné vojsko. Bylo ti zrovna půl léta, když je u Lipan potřeli. Pan otec také proti nim stál. Pak už jim zůstalo jen město Tábor, teď jim je pan správce vzal a musili mu své hlavy, ty dva kněze, vydati.“

„A co bude s tím starým Korandou? Co se mu stane?“

„Nevím, co Jeho Milost nařídila; jenom pan hejtman to ví.“

Tu paní Sudličková se zamlčela a zamyšleně hleděla ven na zimní krajinu.

Kateřina byla v duchu u Korandy. Lekala se nad jeho učením, bála se ho, než přece pomyslíla, kdyby jej viděti mohla; politovala ho, že tak starý, zrovna nad hrobem, obrátiti se nechce a věčné záhubě samochtě vstříc jde.

„Vidiš, Katuško,“ začala paní Sudličková, „když tak o tom knězi a Tábořských mluvíme, vzpomínám na Vavřince. Ubohý . . .“

„Proč zrovna teď?“

„Protože, Bůh ho naprav, vždycky se Táborských zastával, až pak jako jeden z nich prý mluvil a smýšlel. Kdož ví, neodesel-li mezi ně, a kdož ví, nebyl-li také někam do vězení zavezen. Dobře, že Alena na pravdě boží...“

Johanka Sudličková z Borovnice pocházela z rodu zemanského. Měla starší sestru Alenu, která se provdala za Jakuba Kroměšína z Březovic, proslulého potom hejtmana tábořského. Když husitské strany konečně proti sobě válečně povstaly a demokratští Táboři u Lipan se stranou aristokratickou polem se utkali, stáli tu i oba svatové proti sobě.

Jakub Kroměšín padl v hrdinském boji. Sudlička z Borovnice vyšel z boje zdráv a neporušen vrátil se zanedlouho k své manželce, aby spatřil dávno žádané dítě, jež se mu bylo zatím, co v poli a v táboře meškal, narodilo. Byla to dcera Kateřina. Brzo nato přibylo jich do rodiny. Vdova po padlém Kroměšínovi přišla k sestře Johance s chlapcem asi šestiletým.

Neměla nikoho kromě sestry a jmění nebylo téměř žádného, nadto neustále churavěla. Sestra i muž její přijali chorou, zarmoucenou vdovu, ač jmenovitě pan Sudlička valně se tomu netěšil. Zanedlouho rozstonala se Alena nebezpečně, na smrt. Malý Vavřinec svou matku téměř ani neopustil. Nic nezmohlo ani jeho modlení ani pláč: než nadešla zima osudného roku bitvy lipanské, zemřela Alena Kroměšínová. Na smrtelném loži pro Bůh prosila sestru svou, aby se malého Vavřince ujala a ho neopouštěla. Johanka slíbila a slovu dostála.

Malý Vavřinec byl chován zároveň s Kateřinou a stal se jejím starším bratrem. Obě děti, ač povahami nikterak sobě se nepodobaly, měly se rády.

Jak Vavřincovi let přibývalo, tak množily se o něj starosti. Čiperný, štíhlý hoch živých černých očí byl jako jiskra a nikterak nemohl si zvyknouti na určitý, přísný pořádek své tety a předpisy přísného, chladného strýce.

Vavřinec se rád učil a záhy se mu všichni podivili, jak hbitě a jadrně přečetl všeliké písmo a jak hravě sám o své vůli naučil se rýmované legendě, kterou kdes mezi papíry strýcovými našel. Nejraději však toulal se po lesích kolem hradu, vylézal na cimbuří věže, aby odtud se po kraji rozhlížel; nejraději meškal v čeledníku mezi chasou a naslouchal tu vypravování starších sluhů, kteří vypravovali o bitvách a svém životě válečném.

Tu po prvé zevrubněji slyšel o Žižkovi a Prokopovi a o slavných bojích husitských.

Strýc purkrabí vždycky jej káral, kdykoliv se dověděl, že zase v čeledníku mezi chasou meškal, až na konec mu to zapověděl.

Tou dobou dostal se na Litice nový hlásný, jenž sem přibyl se svou dceruškou. Byl to starý Krajíř. Mladý Vavřinec ostýchal se s počátku toho zamračeného, vousatého muže osmahlé tváře a tento také málo sobě všímal panského hošíka.

Ale když za nějaký týden Krajíř se dověděl, že Vavřinec je synem padlého Kroměšína z Březovic, tu pojednou obrátil. Ovšem s počátku nikdo nezapozoroval, leč jen Vavřinec, že drsný hlásný chování své změnil. Hoch přestal se ostýchat a zanedlouho, nabyv důvěry, se starým bojovníkem se spřátelil.

Chodíval k němu na věž do té malé, klenuté světničky, kdež se mu jak náleží zalíbilo. Drsný Krajíř vítal hochu vždy vlídně, rozmlouval s ním a odpovídal neúnavně na jeho nekonečné otázky, týkající se namnoze minulých válek. I těmto návštěvám pan Sudlička nepřál, nebyl však s to, aby synovce uhlídal a návštěvy vůbec zamezil; zvláště když hlásný s povyrostlým chlapcem vážnější rozhovory zapřádal, tu by byl Vavřinec raději vše vytrpěl, než aby těmto zamilovaným schůzkám výhost dal. Vždyť starý Krajíř znal jeho nebožtíka otce, sloužil v jeho rotě a bojoval s ním všude, i u Lipan, kdež divným štěstím životem vyvázl.

Nikdo na hradě neměl tušení, jaký to zarytý Táborita, ten horní hlásný, a paní Sudličková by ztrnula, kdyby slyšela, co Vavřincovi tajně vypravuje. Hoch neznal větší rozkoše než pobýti na hlásce. Ta malá, klenutá jizba stala se mu drahou. Jak utěšeně se tu naslouchalo, když Krajíř o Táborech i bitvách, o nejslavnějších hejtmanech a kněžích vypravoval.

A hučel-li venku kolem bašt a cimbuří vichr neb hrčel-li dešť na okénce hlásného světničky, bylo ještě krásněji; neboť Vavřinec v duchu tím živěji viděl to, o čem byl slyšel: život vojenský se vši radostí, trampotou a svízelem.

Pak už, kdy Vavřinec v letech pokročil, jal se Krajíř nejen o vojnách vypravovati, ale i jiné věci vykládati.

Sprostý, drsný ten muž, fanatický u svém přesvědčení náboženském, pověděl chlapci, jaké víry jeho otec byl, jak horlivým zastáncem tábořského vyznání, až i pro ně na bojišti dokonal.

Chlapec ovšem to před svými pěstouny tajil a tajiti musil; než od těch časů stal se krotším a zamyšlenějším. Vzbudilť starý Táborita v duchu jeho neobyčejně bystrém přiliš záhy nemoc

pochybností a hloubání náboženského, kterou každý myslící duch vytrpí a která jmenovitě onoho věku všeobecně a s velikou škodou ducha českého skličovala.

Tou dobou rozhodl se purkrabí za souhlasu své ženy, že pošle Vavřince do Prahy, aby tam něčemu se naučil. Chtěl, poněvadž neobyčejné schopnosti jevil, aby se knězem stal, což také paní Johanka horlivě schvalovala.

„Peněz ani zboží nemá!“ pravil purkrabí. „A jaký to zeman bez země. Šel by sloužit a panská služba — velká tužba“ — ač zrovna na něm se to neosvědčovalo.

Plačky loučil se mládeneček v předvečer svého odjezdu se starým Krajířem a jeho světničkou. Seděli hodnou chvíli venku na podsebití, hledíce na tmavé, husté lesy, kol dokola se rozkládající, na něž večerní soumrak se ukládal.

„Až budeš v Praze,“ pravil Krajíř, „zajdi si také na Tábor, kde ještě houf nejvěrnějších, a tam se lépe dovíš toho, co jsem ti tady byl povídal.“

Pan purkrabí měl úřední cestu do Prahy, byv tam panem správcem království českého povolán, a tak vzal mladého Vavřince s sebou. Paní Johana dobře synovce na cestu vypravila, pořídívši mu dosti šatu choděcího i vinutého a všecko dobré, gruntovné, ač ne dle nejnovějšího stříhu, o jakém na osamělém hradě ovšem nevěděli.

Vavřinec toužil po neznámých krajinách a jmenovitě po Praze, o které byl tolik slyšel; ale když se starým hradem loučiti se měl, bylo mu ouzko a hrdlo se mu stáhlo. Nejhůře sobě vedla malá Kateřina. Když Vavřinec jí sbohem dáti chtěl, utekla mu plačíc; nechtěla se s ním rozloučiti a myslila snad, že jej tak udrží. Když však viděla, že opravdu odchází, dala se do úsedavého pláče a stěží jen matka ji zkonejšila.

První čas přicházely dobré zprávy z Prahy. Přátelé páně Sudličkovi, zavítali-li kdy na Litice, jen chvalné věci o mladém Kroměšínovi vypravovali. Pan purkrabí to rád slyšel a vždy dodal: „Něco za něco. Padne na něj nejedna kopa.“

Vavřinec také někdy psal, když nějaký posel náhodou se mu namanul, a tu se vždy těšila nejvíce Kateřina. Pak přicházely zprávy, že mladý Vavřinec z Březovic téměř ani nevychází, ale neustále studuje traktáty, matrikáty, repliky, posicie a kvestie všeliké, že sice vyrostl v mladého muže ušlechtilé postavy, ale že zhubeněl a zbledl.

Pak z čista jasna přišla zpráva, která pana purkrabího rozhněvala a manželku jeho velikým hořem naplnila.

Psalť mu Vavřinec, že s jeho svědomím se nesrovnává, aby se stal knězem podobojí, že tedy se nedá vysvětliti. Psal tak urči-

tě a rozhodně, děkuje zároveň strýci svému a tetě za všeliká jemu prokázaná dobrodiní a prose, aby mu neláli a jemu odpustili, an nechce býti pokrytcem a křivopřísežníkem. Pan Sudlička rozhněval se nadobro a odřekl se svého synovce a neposlal mu ani haléře více.

Jaký teprve byl zármutek paní Johany, když se o něco později od lidí z Prahy přibyvších dověděla, že mladý Vavřinec poslední dobou mezi druhy i kdekoliv učení táborského horlivě zastával a je hájil tak, že musil z Prahy, a tu prý odebral se do Tábora, kdež každý, jakéhokoli přesvědčení, útulku došel.

To byla tedy příčina, pro kterou svěcení kněžské přijmouti nechtěl.

Událost tato neztajila se na Liticích. Tu starý Krajíř, který za posledních dob více než jindy býval zamyšlen a mrzut, vyjasnil tvář a něco do vousů si zahučel. Byl patrně spokojen.

Pro pana Sudličku byl Vavřinec mrtev. Teta jeho ještě někdy tajně po něm pátrala, než ani toho nejmenšího se nedověděla. Synovec zmizel nadobro, jako by zem pod ním se slehla.

Na hradě na veselého klučinu téměř zapomněli. Chasa byla se skoro všecka vystřídala, jen horní hlásný zůstal a ten nejlépe pamatoval. Jen Kateřina někdy zavedla hovor na bratrance, nejmilejšího druha svého dětství, a to jen kdy byla s matkou sama. Před otcem nesměl nikdo o Vavřincovi rozprávěti. Dnes sama paní Johana na něj vzpomněla. Uslyševši o starém knězi táborském a mluvíc o učení tomto pocítila všecko to neštěstí, do kterého syn sestry její upadl, a nebezpečenství, které mu hrozí.

„Matičko,“ najednou zvolala Kateřina, vytrhnuvši se z myšlenek: „Vavřinec byl prý na Táboře; to by ten starý kněz ho asi znal a mohl by snad nám pověděti...“

„Ano — ale dítě — kdo by s Korandou mluvil! Snad bys nechtěla...?“

III

Prve než Kateřina matce odtušila, otevřely se dveře a do jizby vstoupil pan Okrúhlický ze Kněnic a za ním purkrabí Sudlička.

Host byl asi toho stáří jako hostitel, avšak čilejší a živější. Ač dosti tělnatý, vykročoval si zlehka, obratně a pozdravil

paní i dívku velmi hladce, přitom však bodře a vesele. Jeho plné, rumné tváře zakulacovaly se ve stálém usmívání a živá očka zpod masitých víček mu jen hrála.

Oděn byl co nejvybraněji, sukně jeho z jemného sukna lemována byla drahou kožišinou. Vedle Sudličky vypadal jako švihák.

Na Liticích, zboží to jeho pána Jiříka z Poděbrad, t. č. správce království českého, nebyl ovšem po prvé a znal rodinu Sudličkovu velmi dobře.

Paní Johanka vítala hosta uctivě, ale poněkud suše, jak už bylo její povahou, a Kateřina, nezvyklá na té samotě hladkým, plyným řečem, zarděla se v rozmilých rozpacích až po korunku, an jí starý pan Okrúhlický zalichotil, jak za ten čas, co jí neviděl, znamenitě se proměnila a z poupěte v libou růži vypsěla.

Tu také zachvěl se lehounký úsměv na zvadlé tváři Sudličkově a chladné oči jeho zaleskly se otcovskou radostí a pýchou.

Všichni usedli za stůl, Okrúhlický do měkkého křesla na čestné místo. Mluvil za všechny, bavě jmenovitě ženské svými novinami a rozmanitými zprávami o věcech pro ně zvláště zajímavých.

Vyřizoval službu i pozdravení své manželky, dcery a syna Václava, na něž se paní Johanka byla tázala. Vypravoval, že paní manželka jeho časem polehuje a churaví, zato však dcera Dorotka že roste jako konopí a že už pannu Kateřinu bezmála ve vzrůstu dohonila, syn pak Václav letos vytrhl v létě do pole, když pan správce na to prokleté hnízdo táborské vytáhl.

Kateřina sebou pohnuvši upřela oči na pana úředníka, tak pěkně i živě vypravujícího. Doufalat, že teď začne vypravovati o Táboře a jeho obyvatelích, o starém knězi zajatém a snad také o Vavřincovi, jenž byl tak tajemným způsobem zmizel.

Vtom však vstoupil do komnaty sluha, kterého jakmile pan Okrúhlický spatřil, povstal a k němu popošel. Sluha potom hned odešel a pan úředník vrátil se k stolu drže v ruce pěkně vyřezávanou dřevěnou skříňku, kterou na lipovou tabuli postavil. Johanka i Kateřina udiveně hleděly na pána a pak zase na skříňku. I Sudlička povstal.

Okrúhlický usmívaje se vyňal zpod kabátce malý klíček, jímž skříňku otevřel. Pak vyňal ze skříňky dva krásné hedvábné šátky nejživějších barev, dva kmentové facality nad sním bělejší, přeměle vyšíváné a drahocennými krajkami lemované.

Kateřina zapomněla v tu chvíli na Tábor a kněze, i Johančina tvář oživila. Matka i dcera hleděly s nemalým podivením a potěšením na šátky barvy a krásy nevidané.

Ještě se dost nenadivily, a hle, již vyňal ze skřínky článkovaný, zlatolesklý pás s lesklou, umělou přezkou. Znamenitý to byl mistr pasíř, co takové dokonalé dílo vyvedl.

Kateřina neutajila výkřiku, jak se podivila. A jaká ta radost její, ano milé tušení se jí vyplnilo, když pan Okrúhlický dvorně tyto věci nabídl paní Johaně a Kateřině jménem manželky a dcery své Dorotky na důkaz přátelství a dobré vůle.

Kateřina pohlédla na otce, řídíc se ve všem jeho vůlí.

Purkrabí promluvil něco o vzácnosti darů, pak, jak je všechny tak zvláštní přízeň a přátelství těší. — Když pak domluvil a a manželka také něco říci chtěla, náhle zvolal pan Okrúhlický:

„Aj, co to?“ A vyňal, sám překvapen jsa, ode dna skřínky knížku ne příliš objemnou, ale pěkně vázanou.

„O té jsem nevěděl. Kdo ji tam asi dal?“ a obrátil desku, aby titul přečetl. Ale již purkrabí, hledě hostu přes rameno, jal se hbitě čísti: „Dvě kroniky o Štilfrídovi a Bruncvíkovi“.

Pan Okrúhlický se zasmál.

„O té knize jsem opravdu nevěděl. Kdož by ji tam dal? Snad Václav? Však mu milejší kord a kůň než traktát nějaký. — Líbí-li se, panno Kateřino?“ a podával jí knížku, kterouž ona ochotně do ruky vzala.

„Je velmi hezky psána.“

„Nějaké kratochvilné čtení,“ podotkl pan Sudlička.

„Za těchto dlouhých, smutných večerů bude se pěkně poslouchati, až panna Kateřina bude u krbu předčítati. Ale jak se jen sem dostala?!“ divil se úředník poznovu.

„Snad panna Dorotka?“

„Tot možná — kde by však tu knížku pořídila?!“

Mluvili ještě chvíli o tom rukopise, jenž se tak divně do skřínky dostal, než jistoty nedošli a summou zůstalo, že to třeba času ponechati, až pan úředník do Prahy se vrátí.

Zatím přiblížilo se poledne.

Po obědě seděl ještě pan Okrúhlický, jenž plnou číši a takovou mísu zvláště miloval, se Sudličkou u stolu, statně popíjící. Paní Johanka byla v čeledníku a Kateřina ve své komnatce, kdež vzácné dary opět na stůl rozložila, prohlížejíc je na rub a na líc a těšíc se z jejich třpytu, lesku a šustu.

Novým pásem na zkoušku se opásala, pak konečně také vzpo-

mněla si na knížku vedle skřínky ležící. Rukopis byl čistě a zřetelně psán, máje krásnou, uměle vyvedenou iniciálku. Dívka jala se kousek čísti, pak převrátila list a opět druhý a tak bloudíc letem po stránkách obracela, až najednou zastavila se. Spatřilať těsně zastrčený proužek papíru popsany. Písmo bylo neúhlednější, chvatnější. Vyňavši jej jala se čísti. Obsah listu nikterak s knížkou nesouhlasil a proužek byl patrně do ní náhodou zastrčen a zapomenut. I bylo na něm psáno:

„Lidé mnozí bloudíce jinak hledají sobě odpočinutí a upokojení duší svých v rozličném stvoření a v rozličných vymyšleních, avšak nic nenaleznou. Nebo jim nestačí k tomu odpočinutí množství zlata a stříbra, kamení drahého a mnohého, ani krása a libost lidská, ani hlasové sladcí písem a hudeb, ani kochání v rozkošech tělesných a ve vůních chutných jídel a pití rozkošných. Ani ve velkém bohatství, ani ve cti mnohé, ani v důstojenství tohoto světa. Taková nižádná věc světská a tělesná nemůže přivésti odpočinutí duši, ač se to zdá lidem světským podle jejich slepoty a bludů, že těmi věcmi upokojí duše své. Pokoj boží jest vnitř ve svědomí dobrém — —” —
Tu končilo písmo malého lístku.

Kdo to myslil, psal a sem vložil?

Kateřina sklonivši ruku s knihou do klína zamyslíla se. Pohled její utkvěl na lesknoucím se pásu a pestrých, drahocenných šátcích, před ní rozložených.

Jakou z nich měla radost, jak dlouho se s nimi zabývala! Ten, kdo ten lístek psal, by ji pokáral za to, vykládaje, že to marnost světská. Pohodila hlavičkou, pak zastrčivši list do knížky chtěla ji zavřít; tu však zahlédla na poslední straně na konci písmena:

W. K. Z. B.

Chvilenu na ně hleděla, pak rychle se vztyčila a oči se jí zaleskly. Našla, vyrozuměla a přečetla.

„Vavřinec Kroměšín z Březovic.”

Ano, to jeho jméno, on psal tu knížku o Štilfrídovi a Bruncvíkovi! Ale jak se až sem dostala? Pan Okrúhlický o ní ničeho nevěděl; a přece je Vavřincem psána — není pochybnosti!

A jak se dostala od Vavřince do skřínky Okrúhlického? Tu také vzpomněla na lístek. Podívala se poznovu naň a teď teprve ji napadlo, že písmo jeho podobá se písmu kroniky o Štilfrídovi.

Takové by bylo smýšlení Vavřincovo?

Mnoho rozličných otázek a pochybností kmitlo se hlavou mla-

dé dívky. Ustanovila se, že o tom matce poví, aby se zeptala pana úředníka, ví-li snad něco o Vavřincovi. Chtěla již odejít, vtom však spatřila oknem, že pan úředník, provázen jsa jejím otcem, přes zachumelené nádvoří se ubírá a ku bráně míří. —

Oba rytíři pohovévše sobě u dobrého a hojného stolu vešli do přízemku věže a stoupali po uzounkých, kamenných schodech, jež v pološeru strmě do výše se točily, až stanuli nahoře přede dveřmi vedoucími do hlásky starého Krajíře.

Ten když uslyšel hřmotné kroky a drnčení ostruh Okrúhlického, vyšel ven a zhlédnuv oba pány pochýlil hlavu a čekal, až vstoupí.

Vtom také vyhlédla dcera jeho Petruše, ale již zase ulekaně ucouvla.

Purkrabí se ptal po Korandovi.

Krajíř mlčky se obrátiv sestoupil o několik schodů níže na kratinkou a malou chodbičku, kdež ihned klíč do velikého zámku železných a rezivých dveří strčil.

Rytíři vstoupili. Ocítali se v malém, nebíleném klenutí o jednom zamřížovaném okénečku, jímž vítr rachotil. Okénkem bylo viděti na kousek tmavého lesa, nyní zachumeleného. Ve smutném tom žaláři bylo šero a vtom zahlédli v koutě na chudinkém loži skrčeného starce, jenž sebou ani nepohnul, když oba pánové vstoupili.

V pološeru nebylo mu dobře do tváře viděti; jen dlouhé bílé vousy odrážely se zřetelněji na jeho tmavém rouše. Hleděl přísně a zamračeně. Purkrabí se bedlivě rozhlížel po žaláři, Okrúhlický pohleděl ke dveřím, u nichž v hlubokém stínu bylo viděti ramenatou postavu bradatého Tábority.

Hejtman těsněji přitáhnuv kožíšek k tělu přistoupil k loži a starce oslovil:

„Jak je, kněže Korando?“

Ten pohlédnuv na své průvodce odtušil:

„Dobře.“

„Ale je ti zima — chvěješ se.“

„Že jsem jiné rozehříval, mrznu.“

„Krajíři,“ promluvil purkrabí, „je tu zima.“

„Jako v psinci,“ odtušil tento. „Ráno jsem již jednou zatopil a kdož by pořád topil!“

„Hned zatopíš!“ poroučel Okrúhlický. „Čeho sobě žádáš?“ ptal se pak mírnějším hlasem Korandy.

„Svého písma.“

„Dostaneš je — a pak?“

„Pokoj!“

„Toho se ti dostane!“ zasmál se Okrúhlický a purkrabí se divně usmíval.

Venku zahučel vítr a žalostně zaúpěl chodbou. Okrúhlický se otřásl.

„U ďasa, je tu mráz! — Tedy všechno v pořádku?“ a tázavě pohlédl na Korandu, jenž mlčky před se hleděl.

„Tedy, pane purkrabí, odevzdávám tobě a péči tvé svěřuji kněze Korandu ve jménu Jeho Milosti pana správce.“

Nato oba odešli a Okrúhlický odcházeje znova Krajířovi poručil, aby ve vězení zatopil.

Ubírajíce se do teplé komnaty mluvili o Korandovi.

„Jako chycený výr na nás hleděl,“ povídal purkrabí.

„Zimou se třese jako osika a nepostěžoval by sobě. Ó, to je lebka a pevná duše! Skoro mi ho bylo líto. Co všechno ten člověk zkusil, viděl a vykonal — a teď nad hrobem musí v té díře zaživa hníti!“

„Jaké ohledy? Je nebezpečný dosud, třeba nad hrobem — je výmluvný, — mocný slovem.“

„Haha, aby tebe tak potábořil!“ zažertoval Okrúhlický. „Ale ten hlásný,“ dodal, „po čertu tvrdý chlap! Nechal by ho třeba zmrznouti.“

„Proto jsem Krajíře poradil. Možná se na něho spolehnouti.“

Vtom vstoupili do teplé jizby Sudličkovy.

Zatím Krajíř, když byli rytíři odešli, přinesl velikou otep suchého dříví do vězení Korandova a přistoupiv ke knězi pravil:

„Odpust, kněže Korando, — že jsem tě nechal v takovém mrazu. Věděl jsem, že přijde purkrabí, a vím, jak třeba si vésti. Teď tak hned nepřijde a bude lépe!“ upřímněji a veseleji dodal. A již pokleknuv chystal na prostém začazeném krbu oheň, jenž zanedlouho zaplápolal. Pak pomohl Korandovi na žádost jeho s lože a dovedl jej na hrubý špalek před krb postavený. Na něj se usadil starý kněz tábořský, Krajíř pak na placatém, velkém kameni u krbu skoro u nohou Korandových. Venku hučel vítr, ale tu vesele praskal oheň a růžová zář, padajíc na oba Tábory, míhala se na stěnách pevného vězení.

Ani teď, kdy oba rytířové odešli, Koranda nerozvázal. Natáhl zkřehlé nohy, aby blíže byly teplu z krbu proudícímu, a oddechнув sobě zhluboka oddal se opět svým myšlenkám. Svízele posledních časů a trampota obtížné cesty za strašné nepohody škodně působily na starcovo tělo. Duch pak sklíčen byl dosud trdným myšlením a přemítáním o věcech minu-

lých i budoucích. Korandu netížil žalář, v němž po prvé neseděl, ale nedávné dnové jednoty táborské, jmenovitě že poslední bašta její Tábor vydán Jiříkovi z Poděbrad. Již stádo rozplašeno a pastýřové jati — zajdou všichni, rozptýlí, zpronevěří se anebo vymrou. — A kam se poděje jejich učení? Zahyne, vejde v zapomenutí, i ty vznešené myšlenky, pro které tolik bojováno a tolik krve prolito!

A kdo se ujme táborského dědictví, kdo by ho hájil proti Římu, opět hrozivě ruku proti Čechům zvedajícimu, kdo proti šlechtě, jejíž moc co den roste a se šíří? Pro zisk mnozí zapřeli přesvědčení své, byť i dříve pro ně bojovali, z pohodlnosti, líné mírumilovnosti vystoupili z řad a hoví sobě v ústraní nebo přidali se ku protivníkům. A co byli staří bojovníci, kteří vše pro svatou věc i život by obětovali, — ti vymřeli nebo věru padli, a pokolení nové jinou se dalo cestou! Vše volá po míru a pro líný pokoj vzdali se svého nejlepšího, spokojivše se malými ústupky, které jim opět vezmou!

Tolik národ obětoval, tolik hany, protivenství, škod a ukrutností snášel, a to vše bylo skoro nadarmo — jen kompaktáta mu dali, těmi jej ukonejšili. — A byli a jsou spokojeni a rádi by spojili se s těmi, kteří je kamenovali a zemi jejich pustošili! A on, přítel Husův, zavřen do tuhého vězení, ze kterého není vyvážnutí!

To se událo v zemi mistra Husa, jenž první svobodu svědomí hlásal a pro ni potupnou smrtí ohně zemřel! A pro tu svobodu bojoval pak všecken národ, pro tu svobodu pracoval i on, Koranda, po veškeren život a v boji tom sestaral, a teď? —

Tak daleko dospěli, že jednají jako papežští, nedovolující, aby člověk měl své myšlenky a své přesvědčení, aby volně a bez protivenství k němu se hlásil a je vyznával!

Takové myšlenky tížily ducha starého kněze táborského, jenž za posledních dnů jich se ani nezbavil.

Krajíř zaváděl několikráte hovor, chtěje jistoty nabýti; než Koranda byl skoupý slovem a nerad, jak se podobalo, by o těch věcech hovořil. Tu starý Táborita odhodlal se k útoku přímému.

Sedě u nohou knězových v žaláři hleděl chvíli před sebe mlčky, až konečně hlavu pozvednuv otázal se:

„Mistře Korando, je nadobro po bratrstvu?“

Koranda naň pohlédl, pak odtušil:

„Je.“

„A není naděje — žádné naděje — žádné pomoci?“

„Není, —“ odpověděl kněz a ve slovech těch jevil se hrobový klid s resignací.

Krajíř svěsil hlavu a více již nepromluvil. Nastalo ticho. Oheň praskal a zář jeho nepokojně mihotala se po zdích žaláře, v němž setmělo se. Venku kol hradu i na černé chodbě ozýval se smutným hlasem mrazivý vítr. —

Když byli před tím purkrabí a hejtman z věže nad branou odešli, a hlásný zanes dříví do žaláře Korandova tam zatápěl, přichystala se také Petruše k odchodu. Vědělat, že otec její za dobrou chvíli u kněze pobude, a té chtěla nyní užítí. Zahalivš hlavu a ramena teplou loktuší rychle sběhla se schodů, až ocitla se dole ve bráně, kdež vstoupila do malé, klenuté jizby.

V té přebýval strýc její Petr, vrátný, jenž opatroval branku a jí chasu pouštěl, když most před vlastní branou byl vyzdvižen, a to bylo skoro neustále.

Vrátný Petr byl vlastní bratr nebožky matky Petrušiny, starý mládenec, vlídnějšího zevnějšku a veselejší mysli než svat jeho Krajíř, jemuž byl k službě hlásného pomohl. Petruše byla jeho miláček. Usednuvši na tvrdou, hrubě pracovanou židli pověděla strýci všecky novinky o vězni, o návštěvě pánů — pak ohlíдела se kradí po dveřích, kolem, přistoupila jako náhodou k okénku, jímž bylo viděti na cestu do hradu vedoucí — pak zase jala se hovořiti, až řeč uvázla.

Starý Petr potutelně se usmíval a hleděl na statnou, mladou dívku, jejíž příjemné líce nějak se kabonilo.

„Holečku, — nevím,“ začal Petr a usmíval se opět. — „Co nevíš?“

„Inu tak, — den na západě, —“ a tu začal polonahlas, jako sobě, popěvovati:

*„Milování bez vidání
jakožto noc bez svítání,
a vidání bez mluvení
jako role bez osení! —“*

A dokončiv přistoupil k neteři a pravil:

„Viď?“

„A ty jen šašky! Prosím tě, pust mne, já přijdu zas —“

„Půjdeš naproti?“

Petruše zardívajíc se pokývla hlavou a brala se ku brance, kterou jí otevřel.

„Daleko se nepouštěj, děvče, kdyby tak nějaký vlk! —“ ale již neslyšela smíchů bodrého strýce. Studený vítr vál jí do

tváří, jež brzo zčervenaly. Slunce bylo zapadlo a jen tmavě růžová zář stkvěla se na západě. Nebe bylo jasně modré, vzduch čistý a zvláště průzračný. Stromy holé i jehličnaté sněhem obaleny tiše stály jako ve hlubokém zamyšlení. Nikde ruchu, nikde hlásku. Petruše stanula, hledíc cestou po kopci dolů.

Šla poznovu, opět se zastavila, až tu pojednou, trhnuvši sebou, rychle za starý buk, zrovna u cesty se rozkládající, ustoupila. Brzo nato bylo slyšeti chroupání zmrzlého sněhu, rychlé kroky — a již vystoupil na vrch mladý muž vysoké, pěkné postavy a stanul nedaleko buku, aby si po kvapné chůzi vydychl.

Šat jeho prostý, ba chudý: krátký ovčí kožíšek, těsně k tělu přiléhající, volné nohavice a vysoké boty. Na hlavě měl černou čepici beránkem lemovanou a zpod ní padaly mu pěkné kaštanové vlasy. Tváře byl pěkné, oči jiskrných a bystrých. Pod nosem a na tváři měl mladé, hebké vousy, na nichž bylo viděti, že se jich dosud ani nůžky ani břitva netekly.

Chtěl dále jíti; vtom kmitla se napravo sukňe — než neohlédnuv se vykročil a popořed několik kroků náhle se obrátil. Petruše byla již na cestě a oči její od statné postavy mladíkovy se ani neodvrátily. On zasmáv se vesele spěchal k ní a přitiskl ji k sobě.

„Tys mne viděl?”

„Viděl.”

„A tys šel dále?” ptala se vyčítavě.

„A tys mne nechala?”

Byli srovnání.

Když pak vstoupili do světnice Petrovy, stál tento u okna, aniž se obrátil, ani když mladík pozdravil, ale, jako by příchozích nepozoroval, dosti hlasitě zpíval:

„Miluji tě, to věz;

miluješ-li ty mne, to mi také pověz.”

A tu se náhle obrátiv zvolal:

„Jak by ne!” a smál se.

Brzo se všichni rozhovořili. Mladí seděli těsně vedle sebe, naproti nim šedivý vrátný.

Mladík, Jan Kalencův, byl z jedné z chalup pod hradem u řeky stojících. Býval často na hradě, na panské práci, a tu seznámil se s Petruší, kterou si srdečně oblíbil, jakož i ona jeho. V létě často denně se vídali, hůře však bylo v zimě. Hrad byl jako zakletý, než Jan skoro co den probrodil se sněhem do vrchu,

aby promluvil s Petruší, která na něj u strýce, oběma přeji-
cího, čekala. Dnes dle úmluvy měl také Jan přijíti; poněvadž
však v obyčejný čas se neukázal, vyšla mu toužící Petruše
vstříc. A teď, kdy v teplé světničce seděli, nehovořili, nesmáli
se jako jindy — ale záhy dostali se do vážnějšího hovoru.

Jan se ptal, kdo v noci na hrad přijel, že pozdě na noc pro-
budil se a viděl řadu jezdců kolem chalupy k hradu mířících.
Když mu Petruše pověděla, že úředník páně správcův přijel
a s sebou vězně, kněze Korandu, přivezl, zarazil se mladík
a pln překvapení řekl:

„Tak? — Tedy přece?“

A tu jal se on vypravovati:

„Dnes pozdě odpoledne přišel ke mně cizinec v širokém cho-
děcím plášti a beranici, všecek zkřehlý a utmácený. Prosil
mne, abych mu dovolil odpočinouti si a ohřáti se. Sotvaže mu
brada rozmrzla, jal se mluvit a vyptávat se. Není to žádný
sprostý člověk; vypadá jako měšténin nebo nějaký učený —“

„A je mlád?“ ptala se Petruše.

„To není, ale tak nejlepšího věku. Vyptával se všelicos, ale
opatrně a chytře, zvláště na hrad, na pana purkrabí — ba,
Petruše, na tvého otce —“

Petr zakroutil hlavou.

„Pak mi nabídl dva pěkně stříbrné, abych sem došel k tvému
otci, s kterým by rád, ale tajně, promluvil. Řekl jsem mu, že
to nemožné, aby hlásný bez vědomí pana purkrabí sešel, a že
vůbec nepůjde. Tu se zarazil a za dlouho mlčel.“

„A co chce?“

„Kdož ví! — Za chvíli opět začal. Prosil mne nanovo, abych
sem došel a tvému otci vyřídil, že by s ním ještě dnes někdo
rád mluvil, jenž přichází od syna hejtmanova. To abych vy-
řídil a že mne zajisté vyslechne.“

Bylo tu všelikých otázek a domněnek, něčeho jistého však
dopátrati se nemohli. Konečně se dohodli, aby Petruše domů
odešla, že za ní Jan přijde na hlásku, aby tam poselství své
vyřídil. Když Petruše do své světničky se navrátila, nebylo
otce dosud doma. Za chvíli vstoupil Jan a zaradoval se ne-
málo, že jeho poselství vyneslo mu chvíli, v kterou Petruši
zastal samotnu. Ale sotvaže dívku k sobě přižehl a v líce a
ústa políbil, ozvaly se venku těžké kroky hlásného, jenž ne-
málo se zamračil, an dceru svou s mladým mužem zastal. Jan
vyřizoval poselství a omluvil tak svou přítomnost. Krajíř
uslyšev noviny byl překvapen, ptal se tam a sem, až pak po
chvíli kázal mladíkovi, aby cizince do jizby Petrovy přivedl,
a Petra požádal, aby jim otevřel.

Zatím se bylo setmělo.

Krajíř přecházel svou světničkou. Petruše rozdělávala oheň, ale byla všechna roztržita. Myslílať na Jana i na toho tajemného cizince.

Za hodnou chvíli odešel Krajíř k svému svatovi.

Seděl u něho ještě hodnou chvíli, až pak ozvalo se venku ze tmy znamení. Petr vyšel ven ohlédl se po stráži na hradbě; pak otevřel pokud možná tiše branku a Jan vstoupil veďa cizince.

V černém, dřevěném svícnu hořela buková, suchá louč a v záři její spatřili hradští bradatého muže v širokém plášti. Pozdravil a přistoupiv k hlásnému řekl:

„Tys Krajíř?“

A když tento přisvědčil, žádal cizinec, že by s ním rád, ale o samotě, o něčem důležitém promluvil.

Hlásný vyzval Petra i Jana, aby zatím odešli na hlásku ku Petruši, v čemž Jan rád uposlechl. Odešli.

Cizinec odložil plášť a stanul proti Krajířovi, jenž na příchozího zraky své upíral.

„Víš, od koho přicházím?“

„Myslím,“ odušil hlásný.

„Nuž tedy, vyslechni mne.“

A ohlédnuv se opatrně jal se stlumeným hlasem vypravovati. — —

Bezmála hodinu seděli na hlásce, když konečně Krajíř vstoupil. Byl vážný, nepromluvil však ani slova o tom, čeho by se hosté jeho i dcera rádi byli dověděli.

„Nuž jak?“ ptal se Petr.

„Uvidíme, — zatím se upokoj. A ty, Jene, vezmi toho muže s sebou a opatři ho. Je to hodný člověk, možná mu věřiti.“

Všichni byli zklamáni. Aby se dále vyptávali, na to nebylo pomyšlení. Znalit všichni Krajíře, dobře věděli, že by vše bylo nadarmo.

Jan stisknuv Petruši ruku odešel s Petrem.

Zastali dole cizince, opět v plášť zahaleného a na cestu připraveného. Petr tiše otevřel branku a Jan se svým hostem vyšli do tmy. Vrátný pak stojí u okénce hleděl zamyšleně ven. Přešli ho všechny kudrlinky. Rád by věděl, kdo ten cizí muž a co tu chtěl. Zvědavost ho soužila. Mrzel se také na svata, jenž žádné k němu důvěry neměl.

„Tenť jako dub —“ myslil si vrátný Petr, „ten ničeho nepoví, a kdyby ho na skřípec natáhli!“

I Petruše byla by ráda něčeho se dověděla; než nekojila se ani nejmenší nadějí.

Neušlo jí, že otec otevřel starou truhlu, v koutě stojící, a že vyňav něco zpod kožicha věc tu rychle a obratně do truhly spustil, takže ani nevystihla, co by a jaké podoby to bylo.

IV

Po této noci nadešel Štědrý den.

Ráno bylo nebe jasno, odpoledne se však zatáhlo a že šedých mraků hustě padal sníh.

Paní Johanka i dcera její měly dnes dosti práce.

Pan Okrúhlický bude s nimi o Štědrém večeru a zůstane tu přes Boží hod. Pak teprve odjede do Prahy.

Když odpoledne Kateřina od matky do své komnatky se ubírala, potkala Krajíře, jenž před ní se zastavil. Podivila se tomu nemálo.

Ohlédnuv se opatrně tiše promluvil:

„Panno Kateřino, račiž dovoliti —“ a tu vyňav psaníčko ze své sukně vtiskl jí je do ruky. Užaslá dívka vzala je bezděky, hledíc udiveně na hlásného.

„Je to od dobrého přítele — ale mlčiž o tom, prosím — zvláště ať pan purkrabí se nedoví!“

Nežli se Kateřina otázati mohla, od koho ten list a jak až sem se dostal, dodal ještě Krajíř kvapně, že za chvíli sem Petruši pošle, kdyby snad něčeho bylo třeba.

A již obrátiv se kvapným krokem odešel.

Kateřina hleděla na dobře složený list, modrou pentličkou obvázaný. Chtěla jej ihned rozbaliti, než vzpomenuvši si na to, jak opatrně jej Krajíř jí odevzdal a za mlčelivost žádal, odběhla do své komnatky, kdež pak bez průtahu dala se dychtivě do čtení. Podepsán byl „Vavřinec“.

Žádal jí v listu, přeje jí zdraví a všechno dobré od Pána Boha milého, aby slitovala se nad mužem starým, Korandou, knězem táborským, a jemu u vězení, nakolik jí možná, přilepšila, tak aby na ničem újmy netrpěl. Není prý tak zlý, jak o něm snad už slyšela neb uslyší; a když by pro nic jiného jemu přispěti nechtěla, tak aspoň pro tu lásku, kterou k němu, Vavřincovi, za svého mládí chovala a na kterou on až do dnešního dne s libostí sobě vzpomíná a bude vzpomínati. Že Koranda prokázal jemu, Vavřincovi, kdysi dobrodiní, za které by rád se mu odvděčil, a protož že jí ještě jednou pro lásku křesťanskou prosí, aby se nad starým knězem slitovala.

Kateřina dočetši nedlouhý ten list byla zklamána. Za tu chvíli-

ku, co psaníčko dostala a než je rozevřela, kmitlo se mladou její hlavou bůhvíco myšlenek a domněnek. Nejedna z nich byla třpytivá a lichotná, ale žádná z nich ani nezavadila o tvrdý, pochmurný žalář táborského kněze!

Než za chvíli nabyla rozvahy. List ten je od bratrance Vavřince z Březovic, o tom není pochybnosti. Ale jak sem přišel, od koho asi horní hlásný jej obdržel? Ten teď zajisté ví, kde Vavřinec mešká a co dělá. Byla by snad k němu se rozběhla, aby jí všechno jak náleží vysvětlil — než jak mohla k němu se odvážiti, aby jí nepozorovali? Vždyť povídal, že sem pošle Petruši, a ta snad něco ví a poví. Kateřina četla lístek poznovu, — než nedověděla se ničeho více. Podivný člověk! Ani slovíčka o sobě nesdělí, — všechno tak tajemně, jako by bůhví-čeho se obával.

Ale vždyť prosí za Korandu; zajisté s ním obcoval! Kdož ví, netrčí-li také někde v žaláři, vždyť patrně se Táborských ujímal a dosud ujímá a je jako jeden z nich! Mladé děvče si ho nemohlo dobře pomysli. Viděla před sebou švižného chlapce tmavých, jiskrných očí, tak jak naposledy s ním se po hradě a lesem kolem proháněla a s ním si hrála. A teď! Zrak její utkvěl bezděky na ceduličce, kterou byla v kronice o Bruncvíkovi našla a která na rozevřené knize ležela.

Bylat dnes četla o podivuhodných příbězích dotčeného rytíře a přišla tak opět na onen lístek. Nyní teprve je utvrzena, že jej také Vavřinec psal.

„Jak se ten hoch změnil!“ pravila jí matka, když se jí byla svěřila s tím, co v kronice našla a jí přečetla.

Může-li také o dnešním psaní matce sděliti? Nezhrozí-li se, že Vavřinec takového kacíře se ujímá, a nepoví-li o tom snad otci?

Ó, ten nikterak nesmí o tom ani slovíčka slyšeti! Kateřina usedla ke kronice, jako by čísti chtěla, — list Vavřincův ležel před ní. Nečetla.

Myšlenky její vracely se opět a opět ku bratranci, v čas minulý i přítomný, přemítala, jak a čím by mohla Vavřincově prosbě vyhověti. Vtom zaklepáno na dveře. Kateřina uschovala rychle list za mladá ňadra, a již vstoupila tiše a ostýchavě Petruše.

Kateřina byla ráda a rychle přistoupila k dceři hlásného.

„Co mi neseš? Co mi vzkazuje otec?“

„Prosí, bys žádnému nic neříkala a že kněz Koranda je velmi sláb a zemden. Naše krmě, kterou dostává, je těžká pro něj; máme jen vodu a něco piva, jemu však vína třeba —“

Kateřina slíbila, že vše obstará, aby jen Petruše za soumraku

přišla a košík přinesla. Pak žádala za vysvětlenou. Ale Petruše mnoho nevěděla. Vyřídila jen to, co jí otec poručil, a mohla toliko dodat, že tu byl jakýsi cizí muž, jenž s otcem tajně mluvil, ostatně že více neví. —

Všechno další ptaní bylo nadarmo, a Kateřina poznala, že třeba s Krajířem, ba i s Korandou mluvit. Již dříve na to myslila, chtěla se zevrubnější zprávy o Vavřincovi dovědět; nyní pevně sobě umínila, že se k tomu starci do žaláře tajně odváží.

Den zhasl. Sníh přestal padat.

Nadešel Štědrý večer. V černém hvozdu i po veškeré krajině panovalo ticho jasné zimní noci. Na nebesích vzplanula nespočetná, mihotající se světla.

I na nádvořích Litického hradu bylo ticho, zato tím živěji a veseleji uvnitř. Chasa těšila se na hojnou, dobrou večeři, kterou hradní kuchař, nešetře všelikého kondymentu, právě byl připravil. Kuchmistr vše rozdělil a ustanovil, co na panský stůl, co do ratejny, kdež byl už dlouhý stůl sněhobílým ubrussem pokryt i vším náčiním. Všichni se tu shromáždili: šafář, holomci, vozka, povozný, šafářka, děvečky, pastvice i sviňáče, a každý zasedl na své místo, neb již přineseny veliké mísy kouřící se rybí polévky. U druhého menšího stolu seděli hosté, žoldnéři páně hejtmanovi, a s nimi pozedný. — V paláci hradním, ve prostrané komnatě, dobře prohřáté a voskovicemi ozářené, večeřela Sudličkova rodina se svým hostem, jenž i dnes, jako vždy, byl dobré míry.

Pan purkrabí vzpomněl, jak teď lepší časy nastaly, že možno pokojně s rodinou svatý večer trávit, jak smutno bylo ještě před lety, kdy země byla plna bouří a bojův. Pan Okrúhlický přisvědčil a dodal, že pan správce má největší zásluhy a že kdyby jeho nebylo, že by dodnes záští a posílání listů opovředných neměla konce. Zvláště však sobě liboval, že to hnízdo tábořské se poddalo. A tu opět přišel na svého syna Václava, jenž páně Jiříkovy výpravy proti Táboru se účastnil, v městě tom pobyl a vše dobře sobě prohlédl a na své oči viděl, o čemž bylo již předtím tak mnoho a divných řečí slyšeti. Paní Johanka, užívajíc té příležitosti, požádala ho, aby jí a Kateřině šíře o tom, ač není-li mu to obtížné, vypravoval.

Pan Okrúhlický, patrně žádostí tou potěšen, rád a ochotně svolil; napiv se a kníry sobě pohladiv začal:

„Což si moje Ěva i Dorotka zaplakaly, když Václav na kůň vsedal — nu, nechci tajiti, že by mně přítom bylo veselo —

vždyt šli na Tábor! A třeba tam už ani Žižky ani Prokopa nebylo, přece to byl — Tábor! Vzpomněl jsem si tenkrát na Albrechta, někdy krále, jak se škodou svou se byl přesvědčil, že Tábor je nedobytný.

Nuž tedy, pan správce s vojskem vytáhl a můj Václav s ním. Četl jsem, že za dlouho si před tím městem poleží: toť takové skalní hnízdo na srázu, nad řekou, a jen na jedné straně s pevnou zemí souvisící, a tu zase zeď dvojitá, hrubá, příkop valný a věže mnohé. Ale s pomocí boží stalo se jinak. Beze škod a krve prolévání se tam dostali a můj Václav bez ourazu na vše se podíval.

Jak pan správce k městu přilehl, tu rázem klesla nezkroceným Táborům odvaha i naděje a jali se s panem Jiříkem smlouvat. I zapsali se mu, že ho podniknou co správce zemského, a tak byl konec jejich samostatnému panování. Nato vjel houf jízdných do města a mezi nimi byl také Václav.

Vypravoval, jak ti Táboři jim naproti přišli, jak z domů vybíhali; divná to čeládka, lid drsný, neokrouchaný, v čehlicích, někteří v kožiších, ne jeden bezoký, jiný bezruký, ve škorních, v botách s ostruhami i bez ostruh, staří to bojovníci z časů Prokopových i Žižkových, mladá chasa, a všichni zaražení, bojící se. — A jak by ne! Bylot veta po jejich moci a slávě! A povídal Václav, že se tomu městu podivili, jak pevné a dobře hrazené. Trojí branou projeli a nad první silná věž. U vchodu viděl Václav dva štíty, na jednom namalován anděl s kalichem, na druhém slepý Žižka.

Hradby a bašty dobré, znamenité, ale domy vnitř města nevalné, mnohé z nich ze dříví a z lepenice.

Ale na rynku plničko všelikých strojů válečných, kusových koulí a zbraně, kterou se dost sousedů naděsili.

Jak jsem povídal, domy nevalné, ale uvnitř dost bohatství, ještě z dřívějších let, kdy po kořistech se rozbíhali a mnoho bohatství z Rakous, z Uher, Němec i z Čech tam svezli.

Dříve tam nebylo chudoby, nebo všecko mezi bratrstvem požíváno obecně, a cokoliv se komu nedostávalo, naskytoval druhý. Ale těch časů již není. Teď tam se každý živil o sobě sám, teď tam také boháči i chudí.”

Kateřina byla by ráda všecko popisování panu Okrúhlickému slevila. Čekalať, až o knězi Korandovi promluví a snad také o Vavřincovi se zmíní. I paní Johanka byla nedočkavá.

„A jak kněz Koranda, jak ten? —“ otázala se.

„Ó, ten vlezl sám do pasti. Ze Žatce vzal útočiště do Tábora, ale se zlou se potázel. Pan správce smlouvaje se s Tábor-

skými nejprve naň a na Biskupce vzpomněl a je sobě vyžádal, neboť ti dva byli nejhorší.

Všaktě Korandy sám legát papežský před třemi lety, kdy na Táboře meškal, nejlépe zakusil! Měl tam s kněžími hádání a nejprudčeji naň dorážel právě ten starý Koranda, takže se mu sotva ubránil.

„Toť je starý otrok ďáblův!“ vzdychl sobě pan legát, když Koranda odešel. A teď, když se obec vzdala, musil do Prahy, aby se tu s arcibiskupem Rokycanou srovnal a jemu se poddal.“

„Koranda a poddati se!“ prohodil purkrabí.

„Nedal se přesvědčiti, bránil se, neslevil ani písmene, — ale což na tom — časové se změnili! Již nemůže hřímati a do zbraně volati, nemá koho; — pořádek už nezvratí — za tu nepokojnost však musil z Prahy, a tak jsem vám jej pro potěšení přivezl, aby tu byl smrti dochován —“

Pan Okrúhlický se napil.

„Ale co pravda, pevný je!“ začal nanovo. „Snesl všecko klidně, nenaříkal, jen na to si jednou zatoužil, kamže se v Čechách svoboda poděla!“

„Krásná to svoboda, jakou on si myslí!“ vpadl pan purkrabí.

„Je tvrdého srdce — tolik ukrutností spáchal, jak jsem slyšela — takovým člověkem už nic nehne!“ dodala paní Johanka.

„Zdálo by se, milá paní. Je pravda, na rozkaz jeho a slovo mnoho zničeno a zboženo, viděl tolik krve těci a tolik lidí umírati —“

„Sám také bojoval?“ ptala se Kateřina.

„Ne, ale mše nikdy už teď nesloužil, protože před lety, když z přiběnické věže utíkal, člověka kamenem zabil, — ale abych nezamluvil — chci říci, co jsem viděl a čeho bych nikdy se do něho nenadál. Stalo se právě, když jsme sem se chystali. Vyváděli jej ze staroměstské radnice, kdež seděl, a tu protlačila se z lidu až k němu jakás dívka, černě oděná.

Padla mu kolem krku a plačíc objímala ho. Všickni jsme se nemálo podivili. Takové děvče ušlechtilé, bledého, krásného líce — aj věru, že by se za takovou dceru králová nestyděla — na div pěkné děvče!

Bylo nám jí všem líto, jak bolestně s ním se loučila, jak prosila, aby ji s sebou vzal a jí tu nenechával —“

„A on?“ otázala se Kateřina, jako pěna tiše a dychtivě naslouchající.

„Koranda byl bled a kloně se k té dívce hladil jí vlasy i tvář a mluvil tiše, nám nesrozumitelně. Pak ji požehnal a na čelo

políbil. — My nemohli čekati. Koranda musil na vůz — a vyjeli jsme. Ohlédl jsem se s koně na shromážděný, za námi hledící zástup a spatřil jsem ještě onu dívku, nehnutě na tom smutném místě stojící, ana za námi se dívá.”

Pan Okrúhlický umkl a spokojeně podíval se s matky na dceru.

Kateřina vydechuvši sobě tázala se pak:

„A kdo byla ta dívka?”

„Milá panno Kateřino, rád bych pověděl; avšak sám nevím, ač bych rád. Nemohl jsem sléztí a se vyptávati, čas vyměřený kvapil, a tak jen tolik mohu říci, co jsem zaslechl a co asi pravdivo, že ta dívka byla z přízně Korandovy. Nikdo jí kolem neznal —”

„Že tak na něm visela!” mýnil pan purkrabí. —

„Krev není voda,” usmál se hejtman.

„Ubohá! Je-li teď sama, jak jí smutno — a jemu také —” pravila Kateřina a myslila na Korandu.

Najednou sebou trhla, takže všichni na ni pohlédli. Ale již se vzpamatovala a zatajila své myšlení.

„Vavřinec zná Korandu,” kmitlo jí hlavou, „snad zná také onu dívku —”

Již nenaslouchala tak napjatě jako prve.

Meškalať v myšlenkách u jatého kněze, černě oděné smutné dívky i u Vavřince.

Pan Okrúhlický měl dosud slovo. S Korandy přišel zase na Tábor, s Táboru na svého Václava, na němž patrně si zakládal a mnoho od něho doufal. Přitom popíjel dobré uherské a zažertoval chvilkami s Kateřinou. Manželům Sudličkovým bylo přitom dobře a volno. Proseděli jindy smutné, dlouhé večery o samotě, nemnoho hovořice — dnes však ubíhala chvíle za chvílí jako voda dole v Orlici, a než se nadáli, nadešla půlnoc, již zvěstoval zvonek z hradní kaple, četnými voskovicemi ozářené.

Rodina Sudličkova i host její povstali.

Tiší byl Štědrý večer na věži nade branou.

Krajíř opatřil nejdříve Korandu a pak teprve odebral se do své prosté jizby, aby tu s Petruší povečeřel. Jídlo jejich bylo jednoduché; zato měl dnes Koranda večerů chutnou a k ní dobrou mělničinu. To vše obstarala Kateřina, plníc tak prosbu Vavřincovu, a odevzdala Petruši. Když toto krmě i nápoj pro starého kněze za soumraku tajně přinesla, vyřizovala zároveň otcí, že panna Kateřina i nadále na starého vězně, pokud mož-

ná, bude pamatovati, a že jen tolik žádá, aby vše v tajnosti zůstalo.

Ve tmavém žaláři Korandově oheň na krbu dohořival. Na hrubém stolku u lože stojícím planul malý kahan, z milosti játe-mu knězi poskytnutý. Žlutavé světlo kahanu mdle ozařovalo tmavé zdi.

„Starý otrok ďáblův,“ jak Okrúhlický Korandu dle legáta papežského byl pojmenoval, seděl na kraji svého lůžka, maje hlavu v zamyšlení nachýlenou.

Ba věru, měl proč hlavu kloniti, měl nač mysliti a vzpomínati! Člověk stojící v hrobě jednou nohou nehledí do budoucnosti, ale do zašlého věku. Za takové posvátné chvíle, jako tohoto večera, starci samotnému, opuštěnému se spíše vracejí na mysl léta uplynulá, a vzpomínka jedna za druhou budí se a pučí.

Život naučil Korandu trpěti, náhlé a nenadálé změny snášeti. Mužně snesl osud svůj, v duši však pokojným nebyl. Srdce jeho, v bouřích života tužené, nebylo tak tvrdo a bezcitno, jak se paní Johanka domnívala. Duch starcův vyšel ze smutného vězení na svobodu a zalétl až ke královské Praze.

Tam stanul v malé světničce u mladé, opuštěné dívky, krevné příbuzné, která smutně, v trudných myšlenkách posvátný ten večer tráví. —

Korandovi uplynul větší počet jeho let v namáhavém studiu, v horlivém kázání a hlásání, v bouřlivých schůzích a hádáních, v poli, v táboře válečném, málo jen užil života rodinného a tichých jeho slastí. Z věrných přátel nikdo mu nezůstal, stál sám a sám, opuštěn i pronásledován — jen jediné srdce měl, jediné, které k němu oddaně a vroucně lnulo, jsouc jeho radostí a útěchou.

I od toho jej odtrhli, odvedli jej od té dívky, která samojediná na něj teď vzpomíná. Jak se jí vede, tomu osiřelému ptáčeti?

Vtom pozvedl hlavu a naslouchal.

Venku zazněla noční tišinou píseň, zbožná, vánoční píseň. Bylo slyšeti hluboký mužský a příjemný ženský hlas.

Starý kněz vstal a přistoupil k okénku. Před ním tmavý jehličnatý les, na němž zmrzlý sníh se jiskřil.

Na pruhu nebeském, který ze žaláře bylo viděti, mihotaly se jasné hvězdy.

Taková jasná, hvězdnatá noc před božím narozením — a již spatřil podobnou a pod velebným klenutím jejím tábor vojenský — tmavé vozy sešikované, lid vojenský shromážděný, a on stojí před ním hlásaje slovo boží, připomínaje narození Ježíše Krista, jenž učil, abychom se všichni milovali, že všichni sobě rovni jsme a svobodní. A všichni ti bradatí, otužilí vojí-

nové, kteří pro tu rovnost a svobodu v poli jsou, naslouchají zbožně a oddaně — a mezi nimi jejich hejtmani a podhejtmani — dlouhá řada jich, těch mužů udatných a slavných —

Těch všech už není, ti všichni odpočívají a sněh kryje jejich hroby v různých končinách země.

A svoboda a rovnost, pro které v hrdinném boji padli!

Koranda povzdychl. Ale již pozvedl hlavu a hleděl k hvězdnatému nebi.

Nezabili je, nezničí jich, poněvadž jich zničití nelze!

Přišly s nebe a proto jsou nesmrtelní.

„Starý otrok ďáblův“ sepal zvadlé, žilovaté ruce.

Vánoční píseň zvučela dosud tichou nocí. Pak ozval se zvonek ze zámecké kaply a jasný jeho hlas nesl se přes vrcholky zardumaných lesů do tichého, zasněženého údolí.

V

Vánoce minuly a pan Okrúhlický přichystal se na cestu. Hradští byli neradí, poněvadž s ním odjeli jeho žoldnéřové, samí to veselí chlapíci, kteří nikoho nezarmoutili a her přáteli byli.

Rodina Sudličkova taktéž netěšila se z odjezdu pana hejtmana. Loučil se s nimi srdečně těše se na brzkou shledanou.

A když purkrabí se ho otázal, kdy zase naň se těšiti má, odtušil:

„Na jaře, a pak nepřijedu sám. Vezmu Václava s sebou,“ a tu podíval se nějak bádavě na Sudličku, jehož oči poněkud se zableskly.

„Nuž přijedť, pane, a pana Václava doma nenechávej; však se mu u nás snad stýskati nebude,“ dodal živěji tiskna pravici Okrúhlického.

Pak sestoupili oba na dvůr, kdež hejtman do sedla se vyhoupl, a za ním všecka jeho družina.

I purkrabí vsedl na koně, aby vzácného hosta kus cesty vyprovodil. Most spuštěn, dlažice jeho zaduněly pod kopyty četných koní a houfec jezdců vyjel ze hradu.

Na podsebití nad branou stál Krajíř a vedle něho Petruše. Hleděli za jezdci, ani dlouhým řadem muž za mužem s hory sjíždějící v zachumelený les zanikali. — —

Na Liticích bylo zase ticho a vše chodilo po starém.

Pan purkrabí časem otázal se na Korandu, o němž Krajíř

oznámil, že se mu nyní lépe daří, an po všech těch klopotách už se poněkud vzpamatoval.

Paní Johanka s dcerou pracovaly, vyšivaly a domácnosti si hleděly; tak ubíhal den za dnem jednotvárně a plouživě.

Kateřina neustále přemítala, má-li se ke Korandovi odvážiti: vábilo ji to k němu, než opět váhala.

Matce o tom říci nesměla, vědouc, že ta by ji do žaláře, aspoň ne samotnu, nenechala. Konečně přece rozhodla se a zavolavši tajně Petruši vzkázala po ní hlásnému, čeho sobě přeje, jmenovitě aby jí oznámil, kdy a jak by mohla starého kněze navštívit.

Minuly dva dny a odpověď nedošla.

Třetího dne, byla neděle, dala si paní Johanka zapřáhnouti do saní, že pojedje do Vamberka do kostela. Jindy s ní vždycky Kateřina a to velmi ráda jezdila; dnes však vymluvila se na churavost.

Matka odjela, odpoledne po obědě pan purkrabí po svém obyčeji si ulehl na měkkou medvědicí; tu zaklepáno na dveře jeho dcery. Kateřina jsouc již odhodlána chtěla sama k hlásnému jíti.

Nyní, kdy na zaklepání ven vyšla, spatřila Petruši na ni čekající.

Obě dívky kmitly se přes nádvoří, aniž je kdo zpozoroval, a zanedlouho stanuly v přízemku věže.

Kateřina si vydechla; srdce jí bilo hlasitěji. V těch pochmurných místech nebyla již kolik let, sem naposled se odvážila, jsouc ještě mladinkou dívčinou, s Vavřincem, jenž rád všechny tmavé kouty na hradě prolézal. Vzpomněla teď, co bylo tenkrát domluv bratrancových třeba, než se dala do šplhání po těch uzounkých, tmavých schodech, a jak se lekla, když nahoře na malou chodbu ukázav pravil: „To je černá chodba, a tam za těmi dveřmi je vězení —“ a pak pustiv se až k samému k železným dveřím ouško nachýlil, aby vězně uslyšel. Zatím sestřenka jeho, o několik schodů výše stojící, strachy pro něj se chvěla a jej tiše, ale doléhavě zpět volala.

Tenkrát ještě nebyl Krajíř hlásným.

Vícekrát pak už sem nechtěla, a Vavřinec později také jí nevybízel.

Teď stoupala za Petruši. Krajíř je už očekával. „Pojďme hned, dokud čas, aby nás někdo nepřekvapil,” pravil a sestoupil napřed k vězení.

Kateřina ohlédla se po Petruši, která však nahoře zůstala, oznamujíc, že bude dávatí pozor. —

Mladá šlechtična vstoupila. Ve vězení bylo dost tepla a že

byl venku jasný den, prodralo se několik slunečných paprsků zamřížovaným okénkem, ozařující Korandu u krbu sedícího. Zarazila se nad tou vetchou a přece vážnou postavou kmetovou. Představovala si drsného muže, urputného vzezření — a hle, staroušek bělovlasý, bělobradý, vážné, nikoli však zamračené tváře! Vítal ji vlídným pohledem.

Ohlédla se kolem. Jak smutné to místo beze všeho pohodlí!

Krajíš přivřev dveře odešel.

Koranda začal. Hlas jeho byl dosud zvučný a příjemný. Děkoval Kateřině, že se tak o něj stará, žádaje zároveň, kdyby snad nějaké nepříjemnosti z toho měla, aby se neobětovala, toho že by na ní žádati nemohl ani nechtěl.

Pak začal sám o Vavřincovi.

„Krajíš mně vypravoval, že tu mládí své ztrávil, žes jeho příbuzná. Nevíte o něm ničeho, a já, žel, nemnoho. Víím, že otec tvůj naň se rozhněval a k němu znáti se nechce. — Nechci Vavřince hájiti, ale tolik pravím, že je hodným člověkem, jenž hledá pravdu. Ty mně uvěříš a snad se přesvědčíš.“

A nyní jí vypravoval, jak mladý Kroměšín z Prahy byv obcován na Tábor se odebral a jak se tam s ním seznámil. Když Koranda do Žatce se odebral, odešel později také Vavřinec z Tábora a zamířil prý do Chelčic k Petrovi, muži sic učenému, ale zvláštního mínění.

„Vavřinec hledal božskou pravdu a když u ní byl, odvrátil se na cestu Petra Chelčického a tak zase od ní se vzdálil. Slyšel jsem, že je horlivým ve bratrstvu Chelčického —“

„A kdo je ten Chelčický a jaké to bratrstvo?“ tázala se dívka.

„Tys, panno, podobojí, jako rodiče tvoji. Držíte se Rokycany a nechcete se od Říma odloučiti. O mně jsi snad hrozné věci slyšela. Víš, že nedržím ani s Rokycanou, ač jsem podobojí, ani s Římem, proti kterému jsem po celý život s bratřími bojoval. Bratři pak chelčičtí nejsou ani s Rokycanou ani s Římem ani s Táboři —“ tu se zamlčel, ale pak dodal:

„Duch svatý ho osvítlí a vrátí se zajisté.“

„A kde je nyní?“ otázala se Kateřina.

„To ti Krajíš poví, ten ví lépe o něm —“ a umlknuv hleděl zase na Kateřinu. Všechna přísnost zmizela ze zraku jeho. Vzpomínal, že tam v Praze má také takovou mladou, sličnou dívku — ale ta jeho příbuzná je o samotě, opuštěna jako stromek v širém poli.

Stařec zamyslel se tak, že i na návštěvu zapomněl.

Kateřina hleděla naň za chvíli a bylo jí vetchého vězně líto. Nač myslí? Na Vavřince?

Chtěla se již osmělit a tázat se, vtom však vstoupil Krajíř oznamuje, že už čas, an pan purkrabí kromě obyčeje již vstal.

„Bůh s tebou!“ a Koranda hleděl ke dveřím, jimiž naposled kmitla se šerem světlá, sličná postava dívčina.

Kateřina byla za chvíli zase ve své komnatce.

Pořád jí ještě v mysli obklopovalo temno smutného žaláře, pořád viděla toho bělobradého starce.

Nebylo jí volno, aniž byla spokojena. Krajíř jí pověděl, že Vavřinec stálého bytu nemá, ale z kraje do kraje přechází.

Ten muž, jenž posledně list jeho přinesl, byl z Hradecka.

A když se Kateřina otázala, proč Vavřinec stále putuje, zamračil se starý hlásný a odtušil:

„To snad ta nová, chelčická víra —“ a více neřekl.

„Pořád jen samá víra!“ pomyslila dívka.

VI

Na Liticích a po veškeré krajině se vyjasnilo. Nadešel čas, „jenž počíná se ochotně míti k smrtelným jasnostem povětří a teploty; nadešel čas, kdyžto rozpouštějíce sněhy měkčí větrové polední dýmajíce kadeřavé činí vody; kdy vrchové, stromoví a větve z lůna země pokrm hojný berouce pukají se, kvetou a zeleněji; kdy okrášlena bývá země travami, kvítím a bylinami, zpívají ptáci a se sladkého zvuku hlasy přehudají.“

Tehdy, když bylo půl měsíce května, rozlehlo se na Liticích plesání, ozvaly se zvuky dud a píšťal.

Slavil se tu prostá, ale veselá svatba.

Jeník Kalencův byl již delší čas chodil za Petruší Krajířovou a požádal již minulého podzimu za její ruku. Krajíř nemohl odmítnouti, ale odložil do jara, a tu nebylo žádného vyhnutí. Však zůstane jediná dcera pod hradem, bude jí často vídati a přes čas dostane Jeník službu na hradě, nebo pan purkrabí měl dělného, spořádaného mladíka rád a popřál by mu zajisté místo horního hlásného, až by tam bylo volno.

Svatebčané, jichž mnoho nebylo, byli se z městečka vrátili a nyní odbýval se na hradě kvas, k němuž paní Sudličková valně přispěla. Den se chýlil k západu a že chasa mladá byla tance chtiva a venku vlašno a příjemno, vystěhovali se skorem všichni z ratejny ven na prostor před hospodářské stavení, kde stará lípa rozkládala korunu, nyní omlazeným listím šumící.

Podě strom usedli hudci, starší opodál za vynesené stoly a chasa mladá, ženich i nevěsta s družkami i mládenci křepčili kolem lípy. Suknice poletovaly, fábory děvčat i mládenců jen se míhaly, vrkoče děvčat i jonáků v týle a na spáncích potřásaly se. Bylo hlučno, zvučno, kolkolem veselo.

I přišel pan purkrabí s paní a dcerou a vstříc zazněl jim jásot rozjařené čeládky. Přistoupil ženich, bělovlasý jeho otec i nevěsta, a každý z nich podal pohár na zavdanou vzácným hostům. — A opět zahrály dudy i píšťaly, opět dala se chasa do tance. Purkrabí usedl stranou a díval se na tu upřímnou veselost. Kateřina se usmívala, oči se jí leskly a byla by sama ráda si poskočila.

I starý Krajíř vyjasnil své líce; nemluvil však mnoho, nýbrž sedě opodál mezi staršími hleděl na ten ruch a rej. Když pak byli nejveselejší, vstal tiše a pryč odešel, aniž si toho kdo všimnul. Odebral se ke svému vězni, s kterým, kde možná bylo, jako se vzácným hostem zacházel, a vyvedl jej ze žaláře. Sněhl ho téměř se schodů a vyvedl brankou ven, kdež zahrnul ihned do lesa. Strážě, statečně popíjejíce, nedbaly dnes úkolu — vždyť bylo všude jisto.

Koranda usedl si na obrostlém, vyvstalém kořání starého buku.

„Za chvíli opět přijdu,“ pravil Krajíř Korandovi, maje se k odchodu.

„A prchnu-li ti?“

„Prchneš-li, bude dobré znamení pro mne. Měl bych alespoň naději a prchl bych za tebou.“

Koranda trpce usmáv se pravil: „Odejdi s pokojem.“

Ramenatá postava hlásného zanikla zanedlouho mezi stromy. Koranda zhluboka oddychoval kol lesem se rozhlížeje. Již dávno, dávno neseděl pod šumící korunou stromů, již dávno nenaslouchal šveholu vrátivšího se ptactva.

Světlo zapadajícího slunce chvělo se na kmenech, oblévající je zlatorůžovou září a sunouc se do výše; po chvíli mihotalo se v korunách a na haluzích stromů zlehounka švelelicích. Stínové rostli, až pak pojili se v jeden jediný — ticho všude, mírno, klidno . . .

Starci bylo dobře — cítil, že mu volno. Proud chmurných, vážných myšlenek se zarazil, nevzpomínal ničeho; byl by na lidi zapomněl, ale tu zazněla ze hradu hudba, dudy a píšťala, na něž hudci hráli nějakou veselou notu. Zvuky těch nástrojů nesly se tišinou lesní až sem, avšak tiché, jemnější.

Soumračilo se již, an Krajíř opět přišel.

Vzav starce pod pažďí kráčel s ním opět do věže.
„Děkuji tobě, bratře, žeš mne sem vyvedl. Až bude slunečno a tobě možná, učiň zase tak. — Je mi dobře, ale jsem jako opilý — ten jarní vzduch jako mladé víno —“
Krajšř ochotně a rád slřbil.

Když brankou vstoupili, bylo na nádvořĩ dosud veselo, ba hlučněji než prve. Sudličkova rodina byla již sice odešla, chasa však veselila se dále. Na kmenu staré lípy viselo několik svítlen, vrhajících mřhavé, nejasné světlo na hudebníky a kolo tančících. Dále v řeru stály stoly a hosté za nimi sedící hovořili živě a hlučně — tu i tam ozývala se již veselá píseň. Nejvíce řečí a písní měl nevěstin strýc Petr.

Tam v „paláci“ hradním, v panském bytě, otevřelo se okénce, u něhož stanula mladá dívčina v bílém, nočním rouše. Kateřina naslouchala hudbě a zpěvu, jež k ní večerní větřík zanášel. S počátku dívala se na svatebčany, ale pak zírājíc před se zamysřila se — a myslila, snila dlouho. —

„Až ona se vdávati bude! — Za koho se dostane?“ —

Znala několik mladých šlechticů v okolí — ale na žádného z nich té chvíle nevzpomněla. Před ní kmitla se postava mladého, sličného muže, jako z mlhy vystupujíc, sama neurčitá, nejasná, — ale sličná, milá. —

Veselí na dvoře se končilo. V hlučném průvodu vedli svatebčané ženicha a nevěstu již očepenou ke hradní věži.

Již se rozcházeli, tu i tam zazněla píseň, zavýsknutí. — Světla zanikla v řeru nočním a ticho. — Od lesa vanul hluboký povzdech. —

Kateřina stála dosud a zahleděla se k věži; pak pohlédnuvši k nočnímu nebi povzdychla.

Bylo jí tak divně v duři, tak teskno; zdálo se jí, že je opuřtěna.

VII

Za jarního, pozdního odpoledne kráčel Týnskou uličkou v Praze hlouček žen namnoze černě oděných. Sprovázely mladou dívku vysoké postavy ve smutečním rouše. Přicházely od hrobu, kamž byly doprovodily mrtvolu dobré sousedky, tety mladé oné dívky.

Došedše malého a dosti sešlého domku velmi zasmušilého zevnějšku stanuly a loučily se. Všechny ještě jednou podávaly dívce ruku těšice jí krátkými slovy, až jedna po druhé odešla.

Mladá Eva vstoupila do domku a prošeďší tmavou síní vstoupila po několika schodech do jizby něco výše položené. Světnice byla dosti prostraná, ale málo světlá. Okna hleděla na dřevěnou pavlač, odkudž bylo dobře přehlédnouti malý dvorek, zdí kolem obehnaný.

Na dvorku stála jabloň, jejíž haluze nade dřevěné zábradlí pavlače se rozkládaly.

Eva sklesla jako unavena do starého křesla, černou koží potaženého, a hleděla zamyšleně před se. Ušlechtilá tvář její byla bledá.

Nábytek kol byl sice starý, ne však chatrný. Ve světnici nebylo pozorovati nouzi.

V nevelkém tom domku přebývaly dvě sestry, z nichž jedna, stará vdova, minulého roku na věčnost se odebrala; druhá pak, stará panna dobrého srdce, měla dnešního dne pohřeb. Tak zůstala tu jen dcera jejich sestry, neť Eva, jejich miláček a jedině potěšení.

Tyto tři ženy bydlívaly samy v domku, a proto v něm panovalo ustavičné ticho. Nyní osířev stal se ještě tišším. Bylo v něm smutno jako po vymření.

Evě bylo asi dvacet let. Za svého dětství zkusila mnoho a jsouc ještě dívkou nedospělou zažila mnoho rozmanitých změn, namnoze velmi trudných.

Když se jí potom tety v Praze ujaly, vyjasnilo se jí a počala žíti život nový a šťastnější.

Tenkráté také pocítila štěstí, s kterým se nikomu, ani svým tetám nesvěřila. Chovalat první svou lásku ve hlubinách duše své jako tajný, předražený poklad. Zamiloval si jí sličný mladík a ona byla šťastna. Ó, těch krásných, blažených dnů!

Tety jí milovaly, v domě zlatý mír a shoda, a kdy vyšla ven do kostela nebo na trh, čekal na ni již za týnským kostelem milý, sličný Jan. — — Pak ji doprovázel, prošla s ním několik ulic.

O samotě po celé večery vzpomínala na jeho krásná, líbezná slova. —

Těch utěšených potulek v úzkých, tmavých ulicích staroměstských! Nevěděla, kudy kráčí, neviděla starých i nových domů s arkýři, věžičkami a vysokými lomenicemi, zdáloť se jí, že kráčí květnatým luhem, rajskou zahradou.

Avšak či štěstí zůstalo nezkaleno?

Jednoho dne oznámil Jan Evě, že mu bude na dlouhý čas odejiti, an ho otec ven z Prahy za obchodem posílá. I prosil ji, aby mu dovolila s ní se rozloučiti. Již dříve přečasto na ní

žadonil, aby ho pustila do domku, kdež by beze svědků blaženě několik chvil zažili — ale vždy se mu ubránila.

Než tentokráte, kdy odjeti měl, kdy prosil, doléhal, pak i ve hněvu odejít se strojí, tu povolila.

A tak třesouc se strachem i sladkou touhou pustila ho večer do dvorku, kde pod jabloní u kamenné, obmešené studně usedli.

Bylo v létě a vlažná noc sklonila se na Prahu. Tety se ne-
vzbudily. Eva s Janem seděli ve stínu ševelící jabloně.

Jan milou svou vroucně líbal a objímal — ona se blažeností chvěla . . .

Ale pak náhle vyskočila, a když jejích proseb i pláče nedbal, kdy poznala, že jí šetřiti nemíní, kdy začal mluvit, jak nikdy nemluvíval, tu vymknuvši se mu prchla dovnitř.

Byla uražena, cítila lítost i zármutek; neusnula po celou noc a skropila podušku svého lože slzami.

Ráno byla zase klidná, ale bledá.

Jindy by to tetám neušlo, než toho dne měly jiné starosti. Všecka Praha byla vzhůru. Strojil se pan správce království na Tábor a dnes mělo vojsko do pole vytáhnouti. A obě tety měly tam člověka milého, příbuzného, jenž byl prohlášeným Táboritou, o nějž se velmi strachovaly.

Byl to kněz Václav Koranda.

Starší obou sester, teta, vyšla ráno do města, aby na to hrozné vojsko se podívala. Eva ji sprovázela. Když u brány stojíce na žoldnéře kolem táhnoucí se dívaly, trhla sebou Eva nenadále. Hledělat na houfec jezdců ku bráně příjíždějících, vlastně na jednoho z nich. Zdálo se jí, že se mýlí, ale když dojeli, poznala, že to on — Jan — na koni pěkně vystrojeném, sám v brnění, po rytířsku.

„Sbohem, zlá Evičko!“ zvolal s koně a usmál se. —

Ano, na ni volal, jí se smál. — To byl Jan — či nebyl — to byl šlechtic, mladý rytíř. — Oklamal ji — hanebně šidil! Zbledla na smrt a stála tu za chvíli jako socha, hledíc k bráně — ale již zmizel, a houfec za houfcem vyjížděl za ním.

Hrozno bylo jí v tom okamžiku. Kol hlučelo to a řinčelo, podkovy cvakaly, vojáci zpívali a lid kolem jako rozvlněná voda — než toho všeho nedbala, neviděla. —

Teta si všimla, jak se její Eva změnila.

„Je tu těsno, mdlo, někdo tě uhranul, pojď, dítě, pojď, však mně samotné z toho úzko —“ a odváděla Evu, kteráž za ní jako bezduchá kráčela.

Jaké to smutné dny potom nadešly!

Eva nikomu se nesvěřila, soužíc se sama tajným žalem. Byla

zklamána. Ten mladý rytíř se přestrojoval, lhal, lichotil, a proč? Aby její lásku sobě získal?

Ó, ten neblahý večer u studně byl dívce odpovědí; z toho poznala, co chtěl. A jak vesele jí kynul, an odjížděl, jako by se nic nebylo přihodilo — a tu zase zjevil se jí obraz jeho. — Viděla sličného rytíře v lepé zbroji, v helmici, na níž krásná pera vlála, sedícího na bujném, čistě přistrojeném koni. Jel do dálky. Kdyby tam zahynul! Eva cítila, jak ji bodlo, jak se zalekla. — —

Proč? Pro něj? Vymlouvala si to. Opět a opět myslila na něj a jeho osud, ač se tomu bránila. A sotvaže poněkud se vzpamatovala, nové stihlo ji neštěstí. Starší teta náhle se rozstonala a skonala.

Pak došla zvěst, že Tábor se vzdal, vítězné vojsko se navrátilo a přivedlo s sebou bratra Evina děda — kněze Korandu — jatého.

Chtěla k němu, k svému vychovateli a dobrodinci, než nepustili ji. Jediné, co vymohla, bylo, že se dověděla, že nebude popraven, ale někam ven, daleko na pevný hrad vyvezen. Na který, toho se nedopátrala.

A když starého kněze ze žaláře vyváděli, tu prodrala se k němu... Jak smutné shledání a rozloučení zároveň! Jen málo slov promluvili, a sotvaže jí požehnal, již je odtrhli. Naložili pěstouna na vůz. — Toho starce vetchého, nad hrobem, vyvezou na tvrz; strachující se dívka měla na mysli podzemní, hluboký žalář, těžké okovy a — hlad.

Trnula pomýšlejíc, že toto vše strýc její a pěstoun snášeti bude! —

A teď se vrátila ode hrobu druhé své tety.

Již neměla kromě uvězněného Korandy nikoho v široširém světě. — Teď tu samojediná jako pláně v poli, slabá, nešťastná dívka.

Tak seděla bolem skroušená a všechny ty smutné chvíle vracely se jí na mysl. Kam pohlédla, všude šero, všude trud a nikde světlého místečka a záhřevného paprsku!

Co teď? Zde jí nelze zůstat! Všichni sousedé ji tu zdržují slibující jí všemožnou podporu a ochotu. Ale nezůstane. Již v zimě, kdy teta stonala, potkala, jdouc pro léky, Jana — pak uviděla jej ještě několikrát, an domek její obchází. Bylo patrné, že na ni dosud myslí, že se chce s ní opět sblížit. Eva však se toho lekala, vyhýbala se mu jako zlu.

Kdož teď by ji před ním ochránil? Byla jista, že domnělý Jan, ten mladý šlechtic, neustane, že chce svého dosíci.

Eva rozvažovala. Půjde z Prahy, avšak kam? —

Tu sebou trhla a vztyčivši kvapně hlavu dosud skloněnou naslouchala jako srnka v houštině. Zdálo se jí, že někdo zaklepal — a slyš, — teď zas! Nemýlí se — někdo přichází! Bože! Tot zajisté on — ten smělec — Jan — rytíř! Vstala kvapně a hleděla upřeně ke dveřím. Cítila, že jí srdce prudce bije a dech se jí krátí...

Dveře se otevřely. Pruh světla oknem světnice proudící ozářil bradatého muže vysoké postavy.

Eva si vzdychla, nicméně hleděla ulekaně na cizince.

„Pokoj s tebou!“ promluvil a přiblížil se k dívce.

„Co chceš ode mne? Kdo jsi?“

„Neboj se. Jsem přítel přátel tvých i tvůj. Dovol, ať sednu.“

Učinil tak. Na zaprášené obuvi jeho bylo zřejmo, že dnes značný kus cesty ušel.

Pak odloživ plášť pravil:

„Přicházím ve jménu toho, jenž tě domů dovedl, kdy kněze Korandu do vězení odváželi.“

Eva se vztyčila. Na tváři bylo patrné příjemné překvapení.

„Jakže, od toho hodného? —“ a přistoupila blíže.

„Vzkazuje ti, abys o strýce svého se nelekala aniž se strachovala —“

„A kde je, kde?“

„Na hradě Liticích.“

„Je zdráv či trpí mnoho?“

„Je zdráv, zimu šťastně přestál a nevede se mu zle —“

„Je-li možno! Či by snad někdo se ho ujal?“

„Ano, ten, v jehož jménu přicházím —“

„A kdo je on?“

„Bratr Vavřinec.“

„Bratr Vavřinec,“ opakovala zvolna a tiše Eva. „A kde je? Je snad tu v Praze?“

„Není. — Je na vinici Páně.“

„Je knězem?“

„Aj, chodí-li kněží na vinice dělat? Nesvětili se proto, aby práce ušli? Neníť on z lidí rozkošných a chladoležků!“

„A kdež tedy pracuje?“

„Všude, kde tma a kde hloží a bejlí vybuchelo.“

„Je snad na Liticích?“

„Není —“

„A jak ví o knězi Korandovi?“

„Protože já tam byl.“

„Ty — ty, ó, dobrý muži, pověz, vypravuj, viděl-lis toho ubohého starouška — pověz — prosím —“

„Byl jsem tam, neviděl jsem ho, ale pravdu tobě povím.“

Cizinec, který Evu tak velice byl překvapil i svým příchodem i svými zprávami, byl též muž, který minulé zimy pod Litice přišel a tak tajně s hlásným Krajířem byl rozmlouval. Nyní vypravoval dívce, co byl tam slyšel, o čem se přesvědčil, a upokojil ji velmi.

Ó, že není ten staříčkový kněz na svobodě! Ušla by s ním někam do samoty, kdež by poklidně žil, kdež by o něj pečovala a jej ošetřovala!

Když cizinec byl vše pověděl, vstal maje se k odchodu. Eva mu děkovala za poselství vyslovujíc zároveň své přání, že by ráda s bratrem Vavřincem mluvila, aby i jemu za jeho zvláštní péči a starostlivost díky vzdáti mohla.

„Vyřídím mu a povím o tvé dobré vůli. Ty však stěží ho kde zastaneš. Věz, že do Prahy nesmí, že z měst jejích vyobcován —“

„Ale byl tu, když strýce Korandu odváželi —“

„Byl, ale přestrojen, avšak musil odtud, záhy, neboť byl poznán.“

„A nemá nikde stálého příbytku?“

„Nemá. Shledávat bratři —“

„Táborské?“

„Nikoliv. Bratři zákona.“

„Toť nové Bratrstvo!“

„Jen obnovené. Bylo již za časů apoštolských. Však budeš-li chtít, více o něm uslyšíš. Prozatím sbohem! Čas mi dochází.“

Eva vyprovodila cizince až na síň a když odešel, dobře zavěla.

Zatím bylo již slunce zapadlo a nastával večer.

Mladá dívka otevřela okno. Svěží vzduch vanul příjemně do tmavé světnice. Eva stanuvši u okna hleděla zamyšleně ven, kde bělaly se haluze staré jabloně, obsypané bělorůžovým květem. Několik hebounkých lístečků zanesl větřík až k dívce; ona však nedbajíc ani květů ani večera zabrala se opět v myšlení a vzpomínky. Myslila na neznámého mladého muže, jehož jména teprve nyní se dověděla.

Tenkrát, kdy bolestně se staříčkým prastrýcem, knězem Korandou, se rozloučivši domů se ubírala, napadl ji houfec luzy, jenž jí jako kacířce, přítelce urvalého Tábority, spílal a jí tupil. Byla samojediná, bezbranná, nikdo se jí neujímal, ani když nejzufivější z houfu pěstě své proti ní zdvíhali, kdy rozezlené babice za šaty ji chytaly.

Znenadání však, kdy ustrašená dívka myslila, že zuřivci ji ubijí, přikvapil mladý muž, který předtím také u radnice

staroměstské byl stál, a odstrčiv nejsmělejší pojal Evu za rámě a vyvedl ji z houfce zaraženého a překvapeného. A když se Eva vzpamatovala, stála již s mladým cizincem v nějakém domě, odkudž ji postranními ulicemi dovedl až do jejího domku. Pak opět kvapně odešel. Druhého dne zjevil se nenadále a sotvaže jí pověděl, aby se nestrachovala o strýce a že na ni bude pamatovati, odkvapil, prve než se ho mohla otázati po jméně a stavu.

Tenkrátě nemálo se divila, proč tak kvapně zmizel, jako by se skrýval. Nyní vyrozuměla, že byl z Prahy vypověděn, že tam na zapřenou se navrátil, ale že poznán byv musil prchnouti.

A slovu svému dostál. Dnes poslal jí zprávu o strýci. — A on sám? Chodí prý po krajinách a shledává bratří. — Není Tábořským, jiného je Bratrstva.

Jak statečně se jí ujal a ji zachránil, jak šetrně a uctivě s ní jednal!

Tu však vedle jeho obrazu kmitl se jiný. Vedle vážného mladého muže zhlédla sličného rytíře v lepém brnění, v helmici s vlajícemi, krásnými pery, jedoucího na bujném, čistě přistrojeném koni. — Eva zhluboka povzdychla.

VIII

Slunce na poledni. Vzduch prohřátý tetelí se, v širé krajině dusné vedro a mrtvé ticho.

Jinak ve hlubokém hvozdu. Paprsky slunečné nepronikají hustými korunami starých buků a habrů, nepronikají hustými haluzemi tmavých smrků a jedlí.

V tajemném přítmí širého, starého lesa panuje libý chlad a poklid. Ve hlubokém výmolu zurčí potůček, který pro husté křoví a vysoké kapradí rostoucí u vlhkých skal na břehu není viděti. Časem nějaký hmyz zabzučí, časem pták s vrcholu zanotuje, časem hluboký hvozd sobě povzdychne mohutným, šumným povzdechem.

Na planince starými stromy porostlé pramení potůček ze čisté studánky, v jejíž hladině zhlížejí se haluze dvou mohutných, rozložitých buků. Jejich klikaté, vyvstalé kořeny jsou potaženy sametem zelenavého mechu; kol hebounká tráva a vysoká metlice, dále zelená se borůvčí a rdí se drobounké zvonky hustého vřesu.

V utěšeném tom místěčku, kde chlad a občerstvení, odpočíval pod bukem u studánky poutník.

Záda i hlavu opřel o bělavý kmen, ruce sklesly mu volně do klína. Hůl i široký klobouk ležely vedle ve trávě.

Mladý poutník byl muž vysoké krásné postavy, oděný prostou hnědou sukni, řemenem přepásanou.

Tvář jeho zvláštně dojemná, ušlechtilá. Dlouhé tmavé vlasy, něco kučeravé, splývaly od vysokého, krásného čela volně do týlu a k ramenům. Plné vousy měl hebké, bradu zcela nekryjící, takže dobře bylo viděti lepotvárná ústa.

Nos rovný, líce přibledlé a tmavé oči poněkud zapadlé.

Mladý poutník byl dlouhou chůzí unaven.

Oddychoval volně a rozhlížel se širým lesem, hledě do modravé hloubky i do hustých korun, nad ním se rozkládajících. Pak přivřely se mu oči, hlava se naklonila a již ho obešel sladký spánek. — Spal dlouho a tvrdě.

V hlubinách lesa ozval se rohu hlas, jež ozvěna dál a dále zanášela, pak mihl se kus ode studánky mezi stromovím a houštinami bílý kůň, na němž jezdec jakýsi seděl. Ten však ke studánce nezamířil, nýbrž zmizel jiným směrem. Chvíle za chvíli mýjela a poutník spal dále. Nevzbudil se, ani když opodál větve zašelestily a z houštin vystoupila mladá dívka sličné postavy. Přišla stezičkou lehkých krokem, nesouc v levici uzlík.

Spatřivši mladého muže spícího zarazila se. Hleděla mu za chvíli do ušlechtilé tváře, pak ohlédnuvši se kolem usedla opodál na obmešený kořen starého habru. Uzlíček položila do trávy, ruce zkřížila na kolenou a hleděla na spícího mladého muže. Patrně ho znala a nechtíc jej vzbuditi čekala, až sám ze spaní se probéře.

Kdo by je tak viděl, byl by zajisté potěšen a pomyslil by, že to mladá ženuška bdí u hlavy unaveného manžela.

A viděl je někdo.

Za křovinou proti sedící dívce stála jiná dívka v pěkném, vybraném rouše. Stála tu již předtím, kdy ještě mladý poutník sám na tom místě byl, a hleděla upřeným zrakem na jeho tvář.

Byla to Kateřina Sudličkova z Borovnice. Spatřivši prve spícího zarazila se a srdce jí prudčeji tlouklo.

Mihnulť se jí na myslí obraz mladého muže, který se jí tenkrát jako v mlhách zjevil, kdy večer o Petrušíně svatbě u okna stojíc o svém nastávajícím dumala.

Hle, teď se jí ten sen vyplnil!

Ve svém pozorování a patření byla vyrušena onou dívkou, ana opodál spícího usedla Kateřinu nezpozorovavši.

Mladá šlechtična byla nemile překvapena. To děvče tam, ač

v jednoduchém, prostém šatu, je tak sličné, leporostlé — kdo je a co tu chce? Snad to jeho sestra či — žena?

Proč s tím hezkým mužem putuje? Jak nedaleko, volně a bez ostychu tam u něho sedí!

Závist probudila se v srdci mladé šlechtičny. A již bylo jí také jíti, nebo se jí zdálo, že cizí ona dívka v její stranu pohlédla a něco pozorovala, a teď již také pohnul se spící muž.

Kateřina uskočila mladou srnkou, a než ti tam u studánky k rozhoupanému křoví by přistoupili, zmizela v houštinách dobře jí známých. Než ani muž ani dívka u studánky po Kateřině nepátrali. Mladý poutník zpozorovav, že není sám, pozdvihl se rychle a hleděl překvapeně na děvče, jež před ním tak poklidně, ano s vnitřní veselostí stálo.

Bylo na její tváři a veškerém chování se patrně, že chová k cizinci důvěru a že je ráda, ana s ním tak neočekávaně se shledala.

„Evo, tys mne poznala?“ zvolal poutník. — „Poznala a děkuji Bohu, že jsem se s tebou setkala.“ — „Zbloudilas, není-li pravda?“ — „Zbloudila, ale přece bych cestu našla. Proto ne, ale že ti mohu poděkovati za všechnu tvou péči —“ — „Nemluv o tom.“ — „A pak, že mně dobře poradíš, nebo nemám nikoho a vím, že ty mne neoklameš.“

Poutníkovy zářící oči patřily laskavě na mladou dívku.

„Žádej čehokoliv. — Jdeš ke strýci, pravda-li?“ — „Ano, ráda bych ho viděla a jemu byla nablízku. Avšak poslyš.“

A usednuvši proti němu jala se osud svůj vypravovati, jak tety ztratila a osiřevši vše prodala a Prahu opustila, by živa byla v pokoji, kdyby možná, tu někde nedaleko Litic, aby byla strýci nablízku a jemu, pokud by možná, prospěšnou se stala. O své lásce však ani slovem se nezmínila. — „V Praze mne sousedé zrazovali vypravujíce, že to věc nemožná, ana již sama cesta plna nehod a nebezpečností. Chvála Bohu, nic mne nepotkalo, zdráva a šťastně jsem až sem došla, a když bloudím a rady mně nejvíce třeba, posílá mně Bůh tebe, — již věřím, že nejdu nadarmo.“

Vavřinec pozorně naslouchaje hleděl na Evu výrazným, tmavým zrakem, v němž zračilo se živé účastenství. Když domluvila, přemýšlel za chvíli, pak počal svým zvučným, jímavým hlasem:

„Jsi hodná a dobrá. Rád ti ve všem pomohu. Život o samotě, v lesích není pro člověka městského příliš vábivý. Zkus to a znelíbí-li se ti, nepokrytě pověz. Kněz Koranda se o všem doví, a doufám, že se s ním brzo shledáš. Věříš-li mně, tedy pojď se mnou.“

Na ta slova povstala Eva, ochotně chápajíc se svého uzlu.

Dali se na cestu. Les neřídil, ale stával se ještě temnějším, hlubším a stezka vinula se stále houštinami.

Eva nikterak se nestrachovala chovajíc k svému průvodčímu neobmezenou důvěru. Zachránil ji jednou z velkého nebezpečnosti, byl strýci jejímu vděčen, vzpomněl na ni za dlouhou dobu, poslav jí zvláštního posla — a teď, kdy bloudila, vyskytl se opět znenadáni. Všude a vždy přichází pro její dobro, vždy jest příchod jeho požehnaný. Byla by ráda se ho tázala, kdo je, jaké to bratří shledává; než kdykoli na jeho sličný, vážný obličej pohleděla, neodvážila se opět.

Teď teprve poznala, jak dobře člověku, není-li samotný, má-li duši, které důvěřovati, na kterou se spolehnouti může. Byla se na cestu vydala plna odvahy; než kdy sama a sama ubírala se krajinami zcela neznámými, kdy přicházela mezi cizí lidi a pomyslíla, že nikoho nemá, že nikoho nenajde, přicházela jí tesknost do srdce i obava.

Hle, jak teď chutě, veseleji sobě vykračuje, jak důvěra v budoucnost se jí vrací — vždyť ujímá se jí ten mladý, hodný muž, a ten jí nezklame. Jak mu za to vděčna! Pozorně naslouchala každému jeho slůvku; bylo jí, jako by vedle ní kráčel starší bratr, kterého už na věky ztratila.

Zdálo se, že Vavřinec v těchto hlubokých lesích výborně se zná. Když byli už hodnou chvíli kráčeli, zpozorovali nalevo před sebou mýtinu, pokrytou vysokou, lesknoucí se metlicí, mezi níž ostružiny a jednotlivé křoviny se zelenaly. Vavřinec tam odbočil a když uprostřed stanuli, spatřila Eva lesní průlinou lesnatý vrch a na něm vysokou věž i bašty:

„Tot jsou Litice, a tam sedí kněz Koranda!“

S pohnutím hleděla dívka na pochmurné ty stavby, vzpomínajíc na svého staříčkého strýce.

„To už nejsme daleko?“ ptala se. — „Od Litic nikoliv, ale u cíle ještě nejsme. Poslyš, kam tě míním zavést.“

A tu jí pověděl, že zcela nablízku hradu meškati jí nemožno, že ji dovede dále, kdež bude bezpečna a odkudž občas hrad navštívití bude jí lze.

Eva souhlasila a byla ochotna.

Vavřinec sešel s mýtiny opět na tajnou stezku, která nyní v důl se skláněla.

Za chvíli ocitli se poutníci v úžlabině, jejíž boky byly křovíny porostlé. Úžlabinou hrčel přes četné kamení potok přečistý, studené vody, podél jehož toku vinula se dále stezička. Bylo tu ještě více stínu a chladu než nahoře v lese, jenž nad hlavami jim šuměl. Kráčeli tak asi hodinu. Tu již úžlabina se

šířila a paprsky slunečné sem pronikající rozlévaly zář svou po kmenech starých stromů i na šumné vlny hrčivého potoka.

Za chvíli pak Eva, náhle stanuvši, neutajila svého překvapení. Hleděla udiveně před se na dolinu, která před ní se rozkládala. Byl to utěšený úval, hlubokým lesem obklíčený. Lučinou zelenou jako brčál vinul se potok, z úžlabiny lesní vytékající, a na jeho břehu tu a tam vypínaly se tmavozelené, staré olše, jejichž silné kmeny u spodu byly zastíněny hustým křovím olšovým a vrbovým. Koberec luční stkvěl se ve zlaté záři slunečné; jen po jedné straně lemován byl obrovskými stíny, jež vrhaly staré duby, javory i břízy na pokraji lesa rostoucí. Tam také popásaly se klidně dvě srny, na něž Eva s radostí se zadívala.

„A tam tvé obydlí!“ pravil Vavřínek a ukázal výše vpravo. Byl spokojen a potěšen pozoruje, že osamělá ta tichá dolinka Evě se velice líbí.

Pohlédla tam, kam byl ukázal.

Na samém pokraji lesa spatřila dřevěné stavení, jehož střecha byla došky kryta. Stavení bylo chudo, ale příjemno a útulno. Okénka v záři slunečné se lesknoucí hleděla na dolinu. Před stavením rozkládalo se políčko, na němž vítr rozvíval zelený oves u hravé vlny. Vpravo od stavení byla oplocena nevelká zahrádka, nalevo již na pokraji lesa rozkládalo několik starých lip košaté své koruny.

„Líbí se ti tu?“

Eva usmívajíc se přikývla a již sama vykročila.

Když přišli k potoku, podal Vavřínek Evě ruku, aby jistěji přešla přes starý kmen, oba břehy pojící.

Před stavením přivítal je štěkot černého, kosmatého psa, na záspi na řetězu uvázaného.

Ze stavení vyšel obstárlý muž šedivých vlasů, jenž spatřiv Vavřínce rychleji vstříc pokročil a hosti své upřímně vítal. Vstoupili dovnitř.

V jizbě bylo chudo, ale čisto. Hospodář zval příchozí, aby usedli, omlouvaje se, že jim nedobře poslouží, ana mu žena odešla, by vzali zavděk tím, co po ruce má.

Přinesl černý ovesný chléb a v lipových nádobách dobré mléko, což vše unaveným a hladovým poutníkům jak náleží chutnalo. Chalupník, jenž tak ochotně je obsluhoval, byl postavy prostřední, oděný v halenu z hrubého plátna, řemenem přepásanou. Byl bos a též šedivou hlavu měl nepokrytu. Vráskovitá jeho tvář byla mírná, zádumčivá a jak Eva pozorovala, hleděl se zvláštní úctou na jejího průvodčího.

Chalupa, jež nyní jejím obydlím státi se měla, byla dosti prostorná, obsahujíc vpředu velkou jizbu, v níž právě seděli, a přístěnek, vzadu pak přes síň ještě jednu světničku, jejíž okno k lesu hledělo.

Ani ještě pojídali, ozvaly se venku kroky a ženský hlas. „Matka jde, vede kravičku s pastvy,“ — a již vstal, aby ženě své pomohl. — „Jsou to dobří, bohabojní lidé, těm můžeš věřit,“ pravil Vavřinec Evě. A sotva dořekl, vstoupili do světnice.

Manželka chalupníková, mající dobrých padesát let, ale dosud statná, srdečně vítala Vavřince i Evu, podávajíc jim bez ostychu, upřímně svou pravici, od práce ztvrdlou.

Jako prve chalupníka „bratrem“, tak nyní Vavřinec ženu jeho „sestrou“ oslovil. Zajisté jsou z toho nového bratrstva, o kterém se ten cizinec v Praze byl zmínil.

Vavřinec dal se nyní hned o tom do řeči, proč sem přišel a Evu přivedl; manželé ochotně svolili a byli patrně rádi, že Vavřincovi něco k vůli mohli učiniti. Starý Jírovec připravoval Evu na tichý život v té dolině, že tu proti velkému městu ovšem smutno, ale žena vpadla mu do řeči:

„Což, sestra Eva chce městu ujíti, a u nás je pěkně. Však jen se neboj, až tu jen zvykne, nepůjde ani od nás, bude tu jako doma.“

Prostí, upřímní ti lidé Evě se pojednou zalíbili.

Zatím se slunko valně nachýlilo, a Vavřinec maje se k odchodu vstal. Oznamil Evě, že co nevidět přijde zas, nyní že odchází, aby vyzvěděl, jak na Liticích, zatím aby jen strpení měla. Přál jí, aby se jí tu nestýskalo. Mluvil tak srdečně, že každé slovo jeho bylo rosnou krůpějí trdné duši zklamané dívky.

Stiskla mu ruku a pohlédla mu vděčně do očí. —

Vavřinec odešel provázen jsa na kus cesty starou Jírovcovou. Dokud byl u Evy, necítla tato žádné tesknosti, bylo jí volno jako u bratra — nyní, kdy za olšínami zmizel, napadla ji tesknost.

Soumrak nadešel.

Jírovcová dovedla Evu do zadní světničky, kdež prosté, ale čisté lože bylo připraveno. Hospodyně podávši cizince ruku odešla. Eva otevřevši okno přisedla k němu.

Viděla na trávník, kolem něhož několik starých lip se vypínalo, a dále na pokraj lesa. Pod lipami rozkládalo se tajemné šero, dále v boru panovala již tma; večerní vítr vál přinášeje s sebou vůni mateřídoušky a tichý povzdech dřímajícího lesa. Eva se zamyslíla.

Hledala tiché, osamělé místečko, kdež by starému strýci na blízkou byla. Co nyní a co potom? Však nač se starati?! Dosáhla, co chtěla, je tu bezpečna v tom zátiší — ušla všemu pronásledování a nebezpečnosti, v němž byla dokud meškala na tom místě, kde byl Jan, ten mladý, sličný rytíř. Prchala před ním a přece neubránila se vzpomínkám na první, krásný čas, kdy ještě důvěřujice mu ulicemi pražskými u milém hovoru s ním bloudívala. Žel, že štěstí její tak se zvrátilo a vzpomínky na ně se zkalily! Však tu v tom tichém zákoutí zapomene a rána její se zacelí. Vavřinec bude ji opatrovati — ano, je šťastna, že ho našla. Má v něm bratra, jemuž se vším svěřiti se může, jenž o ni starostlivě, jak o vlastní sestru pečuje. Myslí naň, jak je šlechetný a dobrý; těšila se, že s ním se opět setká, a že ji dovede na Litice k staříčkému strýci, jehož by už tak ráda spatřila.

Vtom ozval se z přední světnice stlumený zpěv. Staří manželé, konajíce večerní pobožnost, zanotovali zbožnou píseň. Tišinou kol zvučely neumělé ty, ale ze srdce řinoucí se zvuky. Bylo ticho, volno jako v kostele. Eva bezděky sepjala ruce a pozvedla oči k nočnímu nebi. —

IX

Kateřina seděla ve svém pokojíku u otevřeného okna. Bylo pozdě odpoledne, slunce klonilo se k horám.

Mladá šlechtična držela knížku v rukou a četla. Přišla až k místu, kde psáno: „Brunčvík vece: ‚Afriko, panno milá! Buď já živ nebo mrtev, staň se vůle boží, zlé nebo dobré, bez tebe z tohoto hradu nepojedu.‘ A když jest to slyšela panna hledíc naň, i počne jej velmi milovati; a posadivši jej vedle sebe s pláčem jej objavši vece: ‚Milý Brunčvíče! kdy nechceš beze mne jíti, nať prsten můj —‘

Tu sklonivši Kateřina ruku s knihou do klína zamyslí se. Nikdy jí to čtení tak nedojalo, nikdy tak živě nevmyslí se v jeho děj — viděla tu nešťastnou, zakletou pannu v zakletém hradě, hlídanou všelijakými hroznými netvory, — viděla statečného rytíře vysoké postavy, ušlechtilé tváře, — vlastně viděla toho sličného, mužného poutníka z lesa, jenže v rytířském brnění a s mečem v ruce. Ach, toho muže! Od včerejška, kdy jej po prvé spatřila, tanul jí obraz jeho neustále na mysli. Teď zase na něho myslila, znova uvažujíc, ovšemže nadarmo, kdo by byl a kdo ta mladá dívka, jež nedaleko něho seděla.

Zaklepáno tiše na dveře.

Kateřina se lekla; a již vstoupila tiše jako stín mladá Kalencova žena Petruše, oznamujíc Kateřině, aby, možná-li, sešla s hradu, třeba k nim dolů do chalupy, že by tam někdo s ní rád mluvil. Kateřina chtěla věděti kdo, až konečně Petruše po mnohém zdráhání vyjevila, co zatajiti měla, že bratranec panny Kateřiny dole čeká.

Dívka vyskočila ze sedadla a byla by hned vyběhla, než Petruše ji upozornila, že třeba opatrnou býti, an onen bratranec žádal, aby o tom nikdo se nedověděl.

Za chvíli stanula Kateřina téměř na dole plna zvědavosti a dychtivosti. Vavřinec se vrátil! — Jak asi po tolika letech vypadá? Stojíc na kraji lesa hleděla ke Kalencově chalupě, avšak nikoho před ní nespapřila. Nevšimla si ani, že opodál ve stínu starého dubu stojí mladý muž, bystře ji pozorující. Byl to sám Vavřinec a hned poznal Kateřinu podle toho, že s Petruší k chalupám chvátala. Podivil se jí nemálo. Děvčátko, s nímž si hrával, vyspělo ve sličnou pannu na vdávání.

Kateřina nezhlednuvši nikoho vykročila; sotva však několik kroků popošla, vykřikla a všecka se zarděla. Stáť proti ní onen sličný muž, kteréhož v lese spícího pozorovala, na kterého před chvílí myslila, a ten podával jí ruku.

Kateřina byla tak překvapena, že nebyla s to, aby slova ze sebe vypravila. Cítila, že kolena se jí zahvěla a že srdce hlasitě bije. Ty tmavé oči jeho hleděly na ni zářivě, usmívavě, a pohled jejich vnikal hluboko do duše.

„Kateřino, což mne nepoznáš? Jsem Vavřinec —“ a stiskl jí ruku. Děvče se leklo. Snažila se zmatků se zbaviti, usmála se, ale veškeré zaraženosti nemohla se dosud zbaviti. První dojem byl příliš silný a dotekl se duše co nejhluběji. Ptal se jí, chce-li tu zůstat či do chalupy Kalencovy sejíti.

„A k nám nahoru nepůjdeš?“ odpovídala Kateřina otázkou.

„Dnes nikoli, však se tam za čas uvidíme. Zatím o tom, prosím tebe, pomlč, žes se mnou mluvila.“

„Ani matce nesmím říci?“ — „Ani matce, nerad bych, než toho se dovíš. Pojďme —“ a zašel hloub do lesa. Petruše zůstala na pokraji, jako by na stráži stála. Vavřinec usedl s Kateřinou na starý, nedávno poražený buk. Děkoval sestřenicí, že všechnu jeho prosbu splnila, ptal se na tetu i strýce, Korandu i některé hradské lidi. Kateřina odpovídala, nemohla však nabýti volnosti, natož důvěrnosti, s jakouž za minulých časů s mladým Vavřincem rozmlouvala.

Bratranec nezvítězil nad sličným, vážným mužem, jak se jí byl v lese zjevil. Ač byl laskavý, něžný, přece zdál se jí býti

tak vážným, že nedovolila si ani jediného žertu a volnějšiho slova jako jindy. S počátku váhala, má-li mu říci, že ho již viděla, vzpomněla na onu dívku, a tvář její se zasmušila. Než za hovoru bezděky vyklouzlo jí, jak se změnil, že ho včera ani nepoznala. Cítila, že jí krev vstoupila do tváře, že se zarděla. Ráda by věděla, kdo ona dívka.

„Tak nejsi knězem?“ — Přisvědčil, že nikoliv. — „A nejsi ženat?“ — „Nejsem —“ — „Ale máš nevěstu —“ a snažila se vesele smáti se.

Vavřinec na ni pohlédl, pak usmáv se pravil: „Již vím. Tys viděla v lese tu dívku — Evu. Znáš ji, ale tam spatřila mne rovněž tak náhodou jako ty. Vyvedl jsem ji z lesa, v němž zabloudila, na bezpečné místo.“

Kateřině se uvolnilo. Byla by ráda věděla, kdo ta Eva je, ale Vavřinec mlčel a sama nechtěla se vyptávat. Ale tu jí něco připadlo. Vztyčila kvapně hlavu, již byla nachýlila.

„Vavřinče, tys opsal kroniku o Bruncvíkovi a Štilfrídovi, vidíš?“ — „Ano, opsal jsem ji na žádost dobrého přítele ze škol pro starou jakousi paní. Tenkrát, sestro milá, dorážela na mne nouze, a tak jsem si vydělal nějaký groš.“ — „A kdo byla ta paní?“ — „Teta té dívky, kterou jsi v lese spatřila.“ — „Snad to bylo pro ni?“ — „Ó, nikoliv, tenkrát ještě Eva u tety nebyla —“ — „Já tu knihu mám —“ a vyprávěla, jak ji dostala.

Vavřinec se divil a byl velmi překvapen.

„A byla tam cedulička a na ní tvou rukou psáno — začátek si pamatuji. Stálo tam: „Lidé mnozí bloudíce jinak hledají sobě odpočnutí a uspokojení duší svých v rozličném stvoření —“ — „Ah, toť Chelčický — toť ze spisu Petra Chelčického — zapomněl jsem asi ten lístek v knize.“ — „A já myslila, žeš ty to psal.“ — „Já psal, Petr myslil a to mně z duše; jsou to slova pravdivá, zlatá, a kdybys více znala, uvěřila bys mně a hleděla ještě více toho zbožného muže poznati. Sepsal mnoho rozličných písem velmi výtečných a potřebných. Kdožkoli v těchto knihách od něho vydaných čísti bude, ten každý vyjde z temností antikristových k světlu slunce, Pánu Bohu, a nepadne se dá od poznané pravdy odstrčiti!“

Kateřina naslouchala napjatě nadšeným slovům, pronášeným tak zvučným hlasem. Tvář mladého hlasatele nové víry vyjasnila se a oči jeho planuly ohněm vroucnosti a nadšení, jenž chlad plaší a mysl jiných rozněcuje.

Kateřina s nelíčeným obdivem hleděla na svého bratrance.

„Chtěla bys ho poznati?“ — Kateřina prisvědčila. — „Petruše ti oznámí, kdy se opět uvidíme. Ženě té věř, — ona i muž její

jsou na cestě pravdy a poznání. Ale dnes mám ještě cestu. Již však musím jít. Uvidíme se co nejdříve."

Kateřina vstala, ač nerada s Vavřincem se loučila.

Vtom zachrastilo opodál křoví a z něho vystoupil ramenatý Krajíř, jenž zhlédnuv Kateřinu se zastavil a pochmurně před se hleděl.

„Krajíř mne hledá, sbohem —" pravil Vavřinec a podal sestřenci ruku. Cítila, jako by dotknutí to celým tělem jí projelo.

Když zmizela mezi stromy, přistoupil horní hlásný k Vavřinci. Oba dali se hloub do lesa a s počátku mlčeli.

Mladá šlechtična stála ve svém pokoji u okna hledíc ve tmavé, tiché lesy. Byla všecka rozechvěna. Myslila na to divné shledání, na rozhovor, vše se jí míhalo rychle za sebou — viděla zas tu sličnou tvář, plnou nadšení a vroucnosti. Vzpomněla také na kroniku o Bruncvíkovi. Začali prve o ní, avšak zamluvíli. Vavřinec ji psal pro tetu té dívky, — jak dostala se od nich až sem na Litice?

A kam zavedl tu Evu, kde to bezpečné místo? Proč sem, což je na útěku, což musí se skrývat? Na to vše neměla odpovědi.

Pan Sudlička z Borovnice měl jen jediné dítě, a nebylo divu, že se o ně tak staral a již záhy na jeho budoucnost pomýšlel. Často jsa s manželkou svou o samotě, rozhovořil se o tom, jak bude, až Kateřina doroste, až nadejde čas, kdy by ženicha sobě měla voliti.

Přitom ovšem nikdy nepomyslel, že třeba také vyčkati, až co sama dcera řekne a koho si vyvolí. Pan purkrabí toliko počítal a manželka s ním ve všem souhlasila.

Sama byla povahy chladné a nemohla by nic o tom vyprávěti, jak za mladých let po někom „se zbláznila", nejméně po svém nynějším manželci, kteréhož pojala hlavně proto, že si toho rodiče přáli.

Manželé Sudličkovi prošli bystrým zrakem všecko okolí, prohlédli všecky hrady a zemanské tvrze a dvorce, kdež jakého panice měli, ale žádný jim nebyl zcela vhod.

Nejeden byl mezi nimi dobrého, starého rodu, ale málo možný, a pán z Borovnice nastřádal Kateřině krásného jmění. Měl pro ni znamenitou sumu na penězích a po smrti jeho bude nadto děditi pěkné zboží v Boleslavště.

Když minulé zimy pan Okrúhlický louče se oznamoval, že na jaře přijde zas a to se synem svým Václavem, bádavě pohlédl na Sudličku; ten významně zablýskal očima a stiskl hosti ruku. Porozuměť hejtman jak náleží.

Svěřil se s tím i své Johance, vykládaje, že by snad nechybili, kdyby Kateřinu za mladého Okrúhlického provdali. Počítal a uvažoval: rod čestný, dobrý, rytířský, i také dosti možný. Starý Okrúhlický je v přízni u pana správce Jiřka z Poděbrad, a ten by, až by mladý král Ladislav dospěl a sám vlády se ujal, a třeba ještě dříve, pomohl mladému Okrúhlickému k pěknému úřadu. Budoucnost pěkná, vyhlídka jasná.

Aj, že ti Okrúhličtí tak odkládají a nejedou! —

Koncem měsíce května konečně vyplnilo se přání manželů Sudličkových. Pozdě odpoledne, kdy slunce se již lesů chýtal, ozvalo se břeskne zatroubení přede hradem, a za chvíli přiběhl pozedný chvatem k Sudličkovi oznámit, že pan úředník z Prahy přijel.

Purkrabí ihned spěchal ku bráně, když byl manželce své dal oznámiti, jakého hosta dostanou, a jí zároveň připomenul, aby ona i Kateřina dobře se připravily.

I bylo srdečné, veselé vítání a radostné všech shledání.

Pan Okrúhlický jen zářil a úsměv nezmizel s jeho kulaté, rumné tváře. Na svou tělnatost dost rychle vyhoupl se ze sedla a tiskl Sudličkovi ruku, obraceje se zároveň po mladém jezdcí, jenž šipkou s koně na zem seskočiv právě byl k nim přistoupil.

„Tu ho máš, to můj syn Václav.“

Sudlička vítaje mladého pána bystře si ho všiml a jediným pohledem poznal, že pan Václav jest tak trochu „kasalický“.

Šetrnému, počítajícimu purkrabímu byl by prostý, důkladný oděv milejší než ten upjatý, krátký kabátec z dobrého sukna a nohavice každá jiné barvy a přiléhavé, nosaté škorně.

Než pouze dle toho souditi nemožná, ač Sudličkovi také neušlo, že mladý pán je přibledlé, jako unavené tváře. Ale jinak jonák to dobře rostlý, pěkného líce, příjemného chování a hladké, plynne řeči.

Mladý pán nejevil takou bodrost a veselost jako jeho otec. Ohlížel se kol po zasmušilém hradě a tmavých lesích a zdálo se, že ho to osamělé místo valně netěší a že by se mu na Liticích tuze nelíbilo. Oči jeho a celá tvář oživly, když zahlédl ženské, paní Sudličkovou a Kateřinu, na kterou byl velmi zvědav. Věděl, proč sem s otcem jede. Měl tu namluviti sobě bohaté děvče, jež by hojnými kopami prořidlému jmění Okrúhlických dobře posloužilo. Mladý Václav neodmlouval otcí, aniž se ženění vzpíral. Upřímné lásky neměl a že bohatě oženiti se nutno, to nahlížel.

Byl k tomu odhodlán.

„Jen aby škaredá nebyla — třeba neměla tolik vtípu jako sleč-

ny z velkého města!" myslil sobě. Pan Okrúhlický ovšem ho ujišťoval, že Kateřina je slušné, hezké i vtipné děvče, kteréhož třeba si vážit, ona bude mít mnoho uchazečův a ženichů. Než mladý Václav byl jist, že zvítězí, a kdyby sebe více mladíkův o ni se ucházelo. Byl si vědom své moci u žen, spoléhal na svou sličnou tvář, hladkou řeč a svou zkušenost.

Kateřina minulé zimy nejednou sobě vzpomněla na mladého Okrúhlického, kterého dosud neznala, a nelze zamlčeti, že se naň těšila a často v myslí si ho představovala. Od té doby však, co Vavřince spatřila, nepřipadl jí na mysl ani jednou, ač hovor jejích rodičů na něj často jí připomínal. Příjezd jeho by jí byl jindy velmi těšil, ač zároveň prvního setkání s mladým rytířem se poněkud strachovala, — dnes, kdy jí oznámeno, že přibyl, zalekla se.

Václav nebyl zklamán ve svém očekávání. Mladá, sličná, jako jahoda čerstvá Kateřina se mu jak náleží zalíbila. Než něco jej překvapilo. Myslí, že ta venkovská šlechtična, velkého světa neznalá, bude rozpačitá, ostýchavá, že prvním pohledem a prvním hladkým, lichotným slovem jí sobě nakloní, — a hle! přivítala jej pěkně, vlídně, ale to vše mladému Okrúhlickému nestačilo.

Poznalt, že dívka zůstala chladnou, že nezvítězil pojednou, ale že snad bude třeba tuhého boje.

Což otec už ženám pranic nerozumí, že mu jí tak křivě vylíčil, či by se byla za tu dobu tak valně změnila? Buď jak buď, ještě tak lépe! Snadné vítězství by ho netěšilo a nová „láska" by jej brzo omrzela.

Kateřině se líbil. Řekla si v duchu: „Hezký muž," ale toho bylo dost. Nechvěla se, nepocítila srdečného hnutí, ba bylo jí spíše nevolno.

Vzpomněla sobě na Vavřince a jako by v duchu se jí vyjasnilo. „Ten je jinačí!" kmitlo se jí hlavou, a byla by se tím milým obrazem dala úplně upoutati, kdyby jí neprobudila Václavova otázka.

Zatím starý Okrúhlický rozmlouval se Sudličkou a jeho ženou. Vypytał se na domácnost, zboží, na Korandu a tu sobě vzpomněl, že nese noviny, všem zajisté zajímavé. V hradní síni zasedli všichni za stůl hojnou krmí a dobrým nápojem pokrytý. Starý Okrúhlický měl přední slovo.

Vypravoval, že ona dívka černě oděná, která se starým Korandou tak smutně se loučila, byla táborského kněze neteří, žijící se starými tetami v Praze v osamělém tichém domě.

„A tenkrát, kdy jsme Korandu odváželi, stál tam v houfu také někdo, kterého dobře znáte, — mladý Kroměšín —"

Sudlička sraštil čelo, Johanka i dcera udiveně vyslovily: „Vavřinec?“

„Ano, Vavřinec Kroměšín; přišel do Prahy přestrojen jako v mumreji, a to beztoho k vůli tomu starému Táborovi. Avšak jej dosti brzo poznali, ale než ho přistihli, byl tentam a zmizel jako kámen ve vodě —“

Kateřina rozpačitě sklopila oči a zarděla se. Kdyby tušili, že Vavřinec jest nablízku!

„A co dělá?“ chladně ptal se purkrabí. — „Slyšel jsem, že opustil Táboreské a že se dal na tu novou, chelčickou víru —“

— „Není divu!“ jízlivě usmál se purkrabí. „Ten mění víry a svléká jednu po druhé jako obnošený plášť.“

Paní Johanka byla zarmoucena tou zprávou.

„Avšak nechme toho, nemluvme o těch přepjatcích. U nás za těch dnů není nouze o nové víry; rostouť jako houby po dešti, ale také brzo zajdou,“ dodal Okrúhlický.

Zdálo se, že tomu obratu Sudlička je povděčen, an velmi nerad o svém synovci rozprávěl. I Václava všecken ten hovor až dosud valně netěšil.

„A jak ta knížka, ty kroniky o Brunčvíkovi a Štilfrídovi?“ otázala se pojednou Kateřina, hledíc na hejtmana.

„Ano, máš pravdu, milá panno! Byl bych málem zapomněl. Jen žel, že nevím dnes nic více než minule. Vyptával jsem se doma dost a dost, ale naši byli rovněž tak překvapeni jako já. Ani manželka ani Dorotka o tom nevěděly, a tu Václav se mi zasmál, že on takových kronik nikdy neviděl.“

Tu pak obrátil se hovor jinam a nyní mladý šlechtic ujal se slova. Bavil všechny vtipně a vesele; vypravoval živě a zajímavě. Všichni, až na Kateřinu, poslouchali napjatě a se živým účastenstvím, zvláště starý Okrúhlický, jenž nápadům synovým nejhlasitěji se smál a časem, kdy něco zvláště poutavého bylo proneseno, s Kateřiny na rodiče její zkoumavě se podíval.

Starý Krajíř byl velice zklamán.

Když pan purkrabí druhdy nejvíce se hněval, jak se mu synovec jeho Vavřinec nezvedl, tu horní hlásný obzvláště se těšil, že vychovanec jeho nedal se svésti a zůstal věrným vyznání otce svého, Krajířova hejtmana dobré paměti.

Ale když od Korandy zaslechl, jak mladý Kroměšín se obrátil a Tábor zanechav k Chelčickým se přidal, když nyní o tom z rozhovoru s Vavřincem sám se přesvědčil, zarmoutil se velmi. Nic naplat, že zásady nového bratrstva byly celkem zásady

táborské, — starý Tábor nechtěl dopustiti ani té nejmenší změny, byl neústupný, nedal se přesvědčiti jako mistr jeho, od něho zvláště ctěný Václav Koranda.

Krajíř nemohl zapomenouti na starou slávu táboorskou. Vzpomínal na mocné, nepřemožené vojsko, jež po tolik let víru svou a přesvědčení své tak vítězně hájilo. Jen hrozný válečný vůz, houfnice, palcát a břitký meč donutí nepřátely ke smíru a obhájí národ a víru před Římem a přede všemi nepřáteli — nač smlouvat se s nimi a mířiti se, než dožebraťati se papežského potvrzení a dovolení toho, co bylo svatým všech přesvědčením a zač po tolik let ve krvavém poli stáli?

Proto byl nepřítelem mírných podobojí — ale což teprve ti z nového bratrstva!

„Žádného válčení, žádného boje nebudiž více! Trp a snášej! Miluj nepřátely své, buďte bratřími vespolek!“

S tímto nemohl se starý Krajíř nikterak spřáteliti. „Nastavovati líce tomu, jenž mne již jednou uhodil, a nevěšeti, nestínati ničemu a darebů — haha! —“ zasmál se starý bojovník, zvyklý tuhé kázni, když o nové víře se zetěm svým rozprávěl.

„Hezké by to bylo, ovšem kdyby tak všichni smýšleli a jednali jako ten Petr Chelčický nebo učeň jeho Vavřinec — ale žij a jednej tak a uvidíš, jak tě budou ostatní tepati, trhati — a ty z lásky bratrské dáš se pozřítí — není-liž pravda?“

„Ale ustavičný boj a krve prolévání,“ namítal Jan Kalencův.

„Oj, tys snad také jeden z nich a načichlý tím věčným, svatým mírem! Ano, ustavičný boj! A jsi-li dobrým křesťanem, dáda víru svou ničiti a pronásledovati? Sloužíš-li věrně Bohu, vzdychaje a modle se za ty, kteří tebe a víru tvou pronásledují? Oj, vy plémě zbabělé! Kdybyste raději všichni zbraně se chopili, přísámboh, třeba nás málo, však bychom s papeženci zase tak zatočili jako před lety! Avšak ruka boží není ještě ukrácena. A kdyby se tu co mehlo a jak by jen první rána z tarasnice zahoukla, uviděl bys, jak by všichni obživli, jak by všechna bratrstva, co venku, za hranicemi cizincům na žold slouží, domů pospíchala, aby bojovala pod starou, svatou korouhví! —“

A starý táboorský bojovník, zaryv prsty do hustých, sivých vousů, zamyšleně hleděl před sebe. —

Snad viděl nekonečnou řadu sešikovaných vojů válečných, any rachotíce jako blížící se bouře širým polem se ženou, a na nich bojovníky osmahlé, otužilé pod vlající korouhví s červeným kalichem — viděl, ani z ciziny se vrátivše s bratřími ve vlasti se pojí a svatý, strašný boj obnovují.

Tak rozhorleně mluvil starý Krajíř proti novému bratrstvu, když se byl z lesa vrátil, kdež s Vavřincem rozmlouval. Zet jeho mu valně neodporoval, ač v duchu s ním nesouhlasil. Působilať slova cizincova, jenž minulé zimy tu v chatě jeho byl pobyl, a slova Vavřincova účinněji — duch jeho lnul více k novému učení a nerozehříval se zápallem starého válečníka táborského. Než v něčem starý Krajíř se s Vavřincem přece dohodl. Rád totiž vyhověl hlasateli nového učení, an tento žádal, aby hlásný zprostředkoval, jakby Koranda se svou neteří se setkal. Vědělt Krajíř, že tím starému knězi velikou radost způsobí, a proto se chtěl všeho odvážiti.

Když byl na odchodu, obrátil se na prahu a pravil:

„Jene, měj se na pozor a nepřej sluchu těm svůdným řečem. Kdybyste ty a Petruše tu novou víru přijali a — nedej Bůh! — k těm bratřím se přidali, nehlaste se ke mně, nebudu vás znáti! —“

Tak zamračeně promluviv vyšel ven.

X

Evě v samotě lesní dobře se dařilo. — Žila tu jako poustevnice se starými Jírovcovými, kteří si mladou, hodnou Pražanku jako svou dceru oblíbili. — Jírovec choval se k ní s počátku zdržlivěji, ostýchaje se dívky z města. Ale když tak vlídně a srdečně se k němu a manželce jeho měla, zmizela všechna ostýchavost a srdečné přátelství zavládlo v osamělé chaloupce. Evě zvláště Jírovcová se zalíbila. — Prostá žena ta byla rázná, mluvila vždy přímo a nepokrytě. Eva pomáhala jí v domácnosti, šila a tak zaměstnávala se po celý den. — Za volných chvíl vycházela za chalupu pod košatě lípy, pak dále do lesa, jenž jí denně víc a více se líbil. — Již dále se pouštěla, seznamovala se s ním a jeho životem. Odpočívala v hebkém mechu ve stínu vysokých jedlí a rozložitých buků, naslouchala tichému šavelení haluzí, mocnému z hloubi hvozdu nesoucím se šumotu, hleděla na větve a vrcholy ve větříku se kolébající, na modré nebe jimi prohlédající — a okřívala. — Klid samoty na ni blahodárně, konejšivě působil. Ovšem někdy ještě v duši zabořeno. — Kdy o samotě v komůrce své dlela nebo za šera pod lipami sedala, napadala ji vždy tesknost. — Cítila, jak je samojediná, opuštěná, a tu zase z minulosti vyvstávaly lichotné obrazy, vracely se upomínky na první, — nešťastnou lásku. — Myslíla na milé, drahé chvíle v Praze, ale vždy, kdy

ve vzpomínkách svých došla až ke studni v osamělém dvorečku a k večeru, kterého při ní zažila, kdy vzpomněla na jitra následující a na mladého rytíře — Jana — pocítila palčivou bolest. — A přece na něj vzpomínala, a přece zjevoval se jí zhusta ve snách. Ovšem byl to ten dobrý, hodný Jan v rouše měšťanském, jenž ji provázel a na ni horlivě a trpělivě čekával; ale za Janem zjevil se vždy hezký, mladý rytíř ve skvostném brnění. — Eva zapuzovala ten lichotný zjev, než on vracel se opět a opět, až sama sobě musila přiznati, že rána ve srdci jejím ještě nezacelena, že všecken plápol v něm nevyhasl. — Ó, jak byla ráda, že je v této lesní samotě, zbavena všeho pokušení, jak se těšila, že je pod ochranou Vavřincovou! Kdykoliv chaloupku Jírovcovu navštívil, vítali jej všichni srdečně a vesele, v duchu však nejveseleji Eva. — Bylo jí, jako by bratr přišel a všechna starost a obava spadly jí se srdce. V jeho přítomnosti byla jistá a volná, jako pnivá rostlina, vinoucí se kol pevného kmene mladého, silného stromu. — A když ho tu nebylo, ráda o něm s Jírovcovou rozprávěla. Dověděla se něčeho od ní o původu Vavřincově, slyšela, že pochází ze šlechtického rodu, že je velmi učený a v písmě zběhlý, že však, aby naplnil slova Kristova, zřekl se všeho a pracuje pro blaho lidí. Zbavil se přídomku šlechtického, stal se pouze bratrem, jsa skutečným bratrem každému, ať chudému ať bohatému. — A tu již seznamovala se Eva s učením nového bratrstva, jehož nejhorlivějším hlasatelem a šifitelem byl Vavřinec. — Lidé jsou si všichni rovni, nemá býti urozených a neurozených, všichni jsou bratři a sestry vespolek.

Ale tu lásku bratrskou nutno skutky ukazovati. Co Eva dosud viděla, seznala, že všichni k tomu učení se hlásící tak jednají. A co od Vavřince slyšela, to poskytovalo jí látky ku přemýšlování. — Často sedíc pod lipami nebo pod buky v lese zamyslela se a v duchu viděla, jak by bylo, kdyby všichni přistoupili k té jednotě a dle zásad jejích žili a jednali. — Pak by byl mír všude, pak by přestaly spory a záště a veškerou společností vládla by toliko láska, snášelivost a milosrdenství.

Bohatí by podporovali chudé, nebylo by trapných rozdílů stavů, ale všude rovnost, bratrství. — Krásné to bratrství teprve v plenkách, v počátcích — ale šíří se a bude se šířiti a světlo jeho zaplaší tmu. — A tu jako v záři zjevovala se vážná, mužná postava Vavřincova — byl jí jako svatý apoštol. — V duši oživila vroucí, výmluvná jeho slova, viděla ho v duchu, an od chatky k chatce putuje, rány mírní, těší a povzbuzuje v neštěstí. — Byla šťastna, že se jí tak zvláště ujal, a srdečná úcta a oddanost k němu vzrůstala po každém setkání se s ním i po

každém hovoru s Jírovcovou, jež vždy o nějakém blahodárném skutku jeho jí pověděla.

Za několik dní přišel Vavřinec opět. Vždy, kdykoliv do chatky přišel, oznamoval Evě, že její přání dosud nemůže splnit, těše ji, že se tak záhy stane.

A dnes slova jeho se vyplnila. Vyzval Evu, aby se připravila na cestu, že zaveďe ji k strýci Korandovi. Jak tu poskočila a chutě se chystala! — Zanedlouho vydali se na cestu a kráčeli sami dva hustým lesem. Vavřinec dnes málo mluvil. — Evě neušlo, že asi dvakráte pozvedl sklopenou, zamyšlenou hlavu a že se na ni tajně podíval. Jednou setkaly se jejich zraky. Zdálo se jí, že Vavřinec jí chce něco říci — ale již odvrátil hlavu a tak mlčky ubírali se dále.

Eva začala konečně sama. — Poznalat už několik členů nového bratrství a všichni byli tak mírní, laskaví, a co o něm věděla, z toho poznávala, že učení jeho vede k dokonalosti a lásce. — Vavřinec jí byl dosud přímo ničeho nepověděl, ani o učení samém, ani o jeho původci.

I otázala se. — „Nechtěl jsem ti čeho vykládati,” odpověděl Vavřinec, „aby se nezdálo, že tě v opuštěnosti tvé přemlouvám. Myslil jsem, abys nás sama poznala a poznavši soudila. Vždyť nám samým dosud mnoho činiti, neboť jsme při samém počátku, ale dá Bůh, že dobrém. Jsi neteří kněze Korandy a vím, že v srdci chováš učení táborské. I já po léta věrně se ho držel přes všeliké a mnohé protivnosti, mysle, že nad ně není lepšího. Ale kdo chce pravdu držeti v duchovních věcech a božských, musí ji s prací zvěděti, ji hledati a ptáti se, aby pravý rozum mohl míti, neboť rozum náš je malý a zatmělý a jediný člověk pravdy nevystihne.”

I vypravoval Evě o svém mládí, otcí, strýci, Krajířovi, o tom, jak do Prahy na učení byl poslán, aby byl na kněze vysvěcen, jak potom pro dobré bydlo a pohodlí nezapřel svého přesvědčení a jak vše upřímně pěstounovi svému pověděl.

„Tu zřekl se mne strýc; já stál v Praze sám chud a bez pomoci, badaje, hledaje pravdu a zákon boží. Tehdá ujal se mne zbožný muž, jemuž mne strýc tvůj Koranda poručil. I byl jsem hospodou u bratra Řehoře a žil jsem s ním. — Onť je původce a jako duše nového bratrstva. Já jsem jenom jeho učeníkem a služebníkem svatého zákona, k němuž bratří přivéstí se snažím a s pomocí boží přivádím. — S bratrem Řehořem seznámil jsem se v Týně. Býval někdy v klášteře bosáckém, ale učení husitské opanovalo ducha jeho. Teď živil se krejčovstvím. Je to muž pobožný, rozumný, pokorný a přísný pospolu. S ním chodíval jsem do Týna na kázání arcibiskupa Rokycany. Po-

slouchali jsme ho po dlouhý čas i psali kázání jeho. Mluvil nám z té duše, nebo s hořem nemalým jsme pozorovali, jak svatá pravda, pro kterou v minulých válkách tolik krve prolito, ve tmách zachází a že Řím opět se vztyčuje, aby zkazil a vyplnil to, co tu ještě zbylo. — I kázal Rokycana, jak lid je zaveden a kterak přezle stojí u víře a ve skutcích a kterak neřádně požívají služebností kostelních k mylné naději svého spasení a že kněží zle vcházejí v kněžstva a řídko se nahodí kněz dobrý a spravedlivý. — Srdce naše pohnula se a za pravé jsme poznali, jaké teď hrozné zavedení od pravdy, víry, lásky, od způsobů první církve.

I naplnění jsme byli strachem a bázni o své spasení a přemýšleli jsme, jaká by v tom náprava měla býti. Proto bratr Řehoř docházel soukromí k Rokycanovi, aby s ním promlouval, se poradil a, možná-li, pokoj duše své našel. Nám pak vše sděloval, co byl slyšel, a tu také jednou přinesl knihu, kterou mu Rokycana dal do ruky. — I dal se do čtení z večera, a když ráno jsem do jeho komory vstoupil, seděl dosud u knihy. Četl po celou noc. Jakmile mne zahlédl, vstal rychle a objav mne zvolal:

„Vavřince, Bůh se nad námi smiloval! Již zmizela tma a nejistota. Z té knihy tu svítí světlo na cestu, kterou se dáme a nezbloudíme!”

A starý ten muž byl rozradován, že tváře jeho, od bdění a přemýšlování bledé, se mu zarděly a oči leskly se mu čistým, svatým ohněm.

Já pak také četl — — a byl bych opět a opět četl. Opisoval jsem si zlatá slova té knihy a psal jsem celé noci, neboť již jiní na ni čekali a dychtili, aby ji poznali.”

„A kdo napsal tu knihu?” — „Petr Chelčický. Toť ten bystrý, znamenitý muž. Rokycana výmluvně kázal a na vady a neduhy ukazoval, ale tak jasně neukázal zkázu naší společnosti a všecku neřest její jako Petr. Ten ránu nejen objevil, ale též léky udal.” — „Je Chelčický mistrem?” — „Není. Jak bratr Řehoř spisy jeho přečetl, zatoužil, aby ho poznal, s ním promluvil a se poradil. Vydal se k němu na cestu do Chelčic u Vodňan, kdež pobyl za několik dnů. Vrátil se velebil cestu svou a žehnal tomu statečnému muži, jenž mu jasné světlo rozžehl a jenž nebál se s papežskými zápasiti, s tábory a kališníky se hádati a jim vady jejich vytýkati. Pak i já jsem tam s Řehořem putoval, jenž mne v Chelčicích zavedl k velikému, dřevěnému statku Petrovu.” — „Snad je sedlákem?” — „Je svobodným mužem, zemanem —” „A píše knihy?” — „V mládí byl v Praze na vysokém učení, ale nevychodiv domů se navrátil, kde se

rolí zabývá a přemýšlováním o věcech lidských a božských." — „Je-li už stár?" — „Dobrý šedesátník. — Přišli jsme k němu v neděli a všechno odpočívalo. Čeleď si vyšla a tak jsme zastali Petra samotna." — „Je ženat?" — „Svoboden. Seděl ve přístěnku máje písmo před sebou, u otevřeného okna, odkudž viděti na veliký sad plný stromů a libého stínu. Kdož by se nadál, že tak bystrý, znamenitý duch v tom bradatém muži nevelké postavy, přísné a vráskovité tváře! — Uvítal nás vlídně, bratrsky. Nezapomenu nikdy těch pěkných tří dnů, jež jsem v domě Chelčického zažil." — „Tedy Petr je původcem nového bratrství?" — „Jeho učení ano, ale on sám nikdy ze své vsi nevychází, aniž káže, aniž vyznavačů shledává. To všechno bratr Řehoř." — „A ty!" — „Jsem jeho pomocníkem." — „A přece nazýváte se bratři chelčičtí." — „Ti jsou starší a přátelé Petrovi z jeho okolí, kteří četli jeho spisy. Naše bratrství však má se rozšířiti všude, ne v jediné dědině, ale po celé české zemi, a dá Bůh, že se tak stane." — „A jak míníte nápravu učiniti?" — „Myslili jsme, že dá se porušená víra kališnická očistiti; ale ta potřebné opravy ani nejhlavnějších článků neprovedla, ba vrací se a hyně toužíc, aby opět spojena byla s církví římskou, od které my chceme se úplně odloučiti a obnoviti církev čistou, pravou, jaká byla za časů apoštolských, kdy ještě láska vládla a bylo obecné bratrství." — „To i Táboři chtěli." — „Ano, a ve mnohém jsme jim podobni. Než v tom oni jsou nepodobni apoštolům, že učení své mečem i ohněm hájili a šířili, ale cesta naše je cesta míru a lásky."

Nastalo za chvíli mlčení. Vavřinec pak dodal:

„Táboři s čím zacházeli, tím i zašli. Avšak co pravého při nich bylo, to zůstalo, poněvadž pravdy pravdivé ubíti nelze. Vím, že je mnoho lidí po Čechách, kteří jsou smýšlení tábořského, a doufáme, že ti všichni stanou se bratřími. Jakož se jim líbil meč a záhuba, zalíbí se jim ještě více palma pokoje, až libost stínu jejího poznají." — „Jen jeden ne!" — „Vlastně dva: kněz Koranda a hlásný Krajíř."

Zatím byli již z lesa vystoupili a Eva zhlédla nyní Litice, dolinu, řeku a několik chaloupek pode hradem u vody stojících. Do jedné z nich ji zavedl. Byla to chata Jana Kalencova. — Tím časem seděl pan Okrúhlický v Sudličkově pokoji. Láhev červeného vína stála na stole. Purkrabí pil málo, zato host jeho často nahýbal blysknavý, stříbrný pohár k svým rtům. — Oba rytíři jednali o vážných věcech. Tvář Sudličkova byla chladná, jen časem chytře zamrkal a oko se mu zablyštělo. Okrúhlickému i při vážném tom roku nezmizel úsměv se rtů a vyjednával hravě, žertovně jako vždy, ač tu běželo o jeho syna

Václava. — Slovem: umlouvali se, aby mladý Václav Okrúhlický ze Kněnic pojal Kateřinu Sudličkovnu z Borovnice za manželku. V tom se nerozházeli, ale co se týče peněz a věna vůbec, v tom nebyli jedné mysli. — Pan Okrúhlický žádal mnoho, jmenovitě na hotovosti, v čemž mu purkrabí nechtěl býti povolným. — Hejtman překonán jsa chladností a neústupností Sudličkovou, ustupoval víc a více, až konečně s pole svých požadavků byl téměř zatlačen. — Tou chvílí, co staří se umlouvali a osud dětí svých rozhodovali, stáli mladí v arkýři palácovém u okna, odkudž daleko přes údolí a tmavé lesnaté vrchy bylo viděti. — Kateřina byla zaražena. — Sotva že tu hosté den pobyli, již jí matka slovíčko napověděla, z čehož dobře vyrozuměla, proč Okrúhlický se synem přijeli. Poznala také, že rodiče její tomu přejí, že by rádi viděli, aby stala se Václavovou manželkou. — Jindy snad by se dala bez obtíží přemluvit a sama sebe přemluvivši těšila by se, že bude ženou mladého, švarného rytíře. — Jindy by se jí byl jak náleží zalíbil a byla by s potěšením naslouchala jeho hladkým, lichotivým řečem. — Ale toho obrazu! Nepustilať z mysli bratrancovu sličnou tvář, jeho mužnou postavu a smýšlení. Jak lichý a prázdný připadal jí Václavův uhlazený hovor, vzpomněla-li si na nadšená slova Vavřincova, jak lehké, mělké bylo Okrúhlického smýšlení vedle přísných, vznešených názorů Kroměšínových! Tu hladký, „kasalický“ švihák ve vybraném, vkusném obleku — tam statný hlasatel ve prosté, hnědé sukni. — A přece a přece! — Když Petruše svatbu slavila, zataoužila Kateřina, by i ona brzo dočkala se své veselky — ó, že si toho přála! Teď by mohla býti nevěstou — a bude. — Matka tomu sňatku by přála a otec mu chce. Ten-li si ho žádá, nebude odvolání ani vyhnutí! A nesmí ani slovíčka říci, nesmí se přiznati, co sobě přiznati musila, že Václava nemiluje, ale že srdce její už volilo. — Myslíla, že si Vavřince jako bratrance zamilovala, ale pocítila, že jiná milost vzplanula v jejím srdci. Když jí připadlo, že by Vavřinec snad onu dívku, kterou lesem vedl, miloval, cítila, jak se jí srdce sevřelo, jak se v něm závist, žárlivost probudila — ó, nepřála by ho, nedala by ho nikomu, nikomu! — A nyní stojíc vedle Václava již jasně poznala, že Václav opravdu o ni se uchází. Po ten krátký čas, co na Liticích meškal, neušla mu ani chvílka, ani ta nejmenší příležitost, kde by se nevynasnažil Kateřinu sobě nakloniti. Lichotil, vnařil, dráždil, vzdoroval, sumou: užil všech prostředků, jakých jen ze své bohaté zkušenosti znal — ale žádný z nich neměl náležitého a žádaného účinku. Teď v arkýři stoje odvažoval se posledního. Nedaleko v pokoji starý Okrúhlický

ustupoval chytrému, vypočítavému otci, zde dcera byla pevnou. — Mladý Václav přijel jsa přesvědčen, že vítězství ho nemine. Smál se v duchu té hře, kterou hráti bude, domnívaje se, že bude snadnou. A hle, té venkovanky! — Nyní slovy plnými nejhoroucnějších citů a obdivu vyznával Kateřině svou milost a prosil za odpověď, chtěla-li by býti jeho manželkou. Kateřina stojíc tu zardělá s hlavou nachýlenou mlčela. Pak pozvednuvši zraků svých odtušila:

„Cítíš-li tak a myslíš-li doopravdy, je mi toho líto; ale srdce sobě poroučeti nedá. Nemohu — nelze — odpust —“ a obrátivši se mihla se mu před očima jako světlý stín a okamžikem zmizela. Václav zbledl. Hleděl užasnout, pln udivení za Kateřinou a za chvílku teprve se vzpamatoval. Oči se mu jiskřily a zhluboka si vzdychl. Nebyl zarmoucen a zničen pro zhrzenou lásku, ale nanejvýše uražen. Jeho hrdost utrpěla tím přecitelnou ránu. — Nemilovalť Kateřinu, ale nadál se, že mu neodolá. Vzchopiv se kvapil ven. Venku na chodbě potkal svého otce.

„Ej, Václave, kam tak zhurta? Už všechno ujednáno —“ a usmíval se. — „Ale děvče nechce!“ odtušil syn a kvapil ven.

Okrúhlický hleděl za ním pln udivení. Pak vyšel za ním, ale již ho nezastal. Zahlédl ho, an vsednuv na bílého koně z brány ostrým klusem vyjíždí. — Zatím purkrabí sděloval manželce výsledek svého jednání. Tvář Sudličkova byla sice klidna, ale přece veselejší než jindy, a zvláštní spokojenost bylo na ní čísti. Paní Sudličková dobře znala svého muže a poznala tudíž, že je s úmluvou spokojen.

Sama pak neodvážila se ničeho namítati nebo podotknouti, dobře vědouc, že by do řešeta vody nabírala.

Odešla pak do pokojíka své dcery, které tam však nezastala. Ptala se po ní a tu se dověděla, že vyšla ze hradu ven, nejspíše do lesa, kam ráda chodívala.

Kateřina šla lesem opravdu, ale ne aby ho užila. Mířila na dol k řece k chaloupce Kalencově, aby tu s Petruší promluvila. Od té chvíle, co se s Vavřincem setkala, byla tam asi třikráte a líbilo se jí tu velmi, nebo řeč vždy obrátila se na nové bratrství a jeho horlivého hlasatele Vavřince.

XI

Když byl Vavřinec Evu do chalupy Kalencovy dovedl, odběhla Petruše na hrad otci to oznámit; starý Krajíř pak učinil, jak umluveno.

Petruše vrátila se za chvíli oznamujíc, že bude Evě možná s Korandou promluvit. Jan Kalencův ji vedl lesem na umluvené místo, kdež se měla se strýcem setkat.

Vavřinec jí tam nedoprovodil. Nechtěl rušit první shledání, dobře věda, že horlivý kněz tábořský začal by hádání náboženské a že by všeliká řeč byla marná. Nač Evě tu chvíli, na kterou se tolik těšila a na niž tak dlouho čekala, kaziti? Usedl v chalupě a zanedlouho vrátil se také Jan Kalencův oznamuje, že jakmile udaného místa s Evou došli, že tam také Krajíř s Korandou se dostavili.

Vypravoval také, jaká byla té dívky veliká radost, jak starého kněze objala a ruce i tvář jemu zulíbala.

„A což Koranda?“ — „Byl patrně dojat. Usednul a Eva musila k němu přisednouti. Díval se na ni dlouho a upřeně, hladil jí vlas a líce a s počátku jen málo mluvil. Tchán mně pokynul, abych odešel, a tak jsem tu.“

Když Kateřina do Kalencovy síně vstoupila, zarazila se. Otevřenými dveřmi slyšela zvučný hlas, jenž se jí velmi živě dotknul a srdíčko k prudšímu bití povzbudil.

Zahlédla Vavřince v plném světle u okénka sedícího. Proti němu stál Jan Kalencův, opíraje se o prostou, nenatřenou polici, na níž bylo hliněné nádobí; vedle svého muže seděla na špalku Petruše a za ní stál starý, bělovlasý muž, otec Janův.

„Pokoj boží jest vnitř ve svědomí dobrém a toho musí dobýti člověk s velikou prací a s nepokojem těla.

A z toho již rozumějte, že nejde ten pokoj skrze mnoho domů nebo měst nebo hradů nebo peněz, ale skrze opuštění těch všech věcí.

Všecka bezpráví, kteráž na nás od světa upadají, musíme pro slovo boží trpělivě nésti. I nebuďte nižádnému nic dlužni, jedině abyste se spolu milovali, nebo kdož miluje bližního, zákon naplnil.

Láska bratrská všecko učiní, aniž požádá mýta na bratru, spíše by jeho na pleci přenesla přes vodu, než by z něho mýta brala.“

Kateřina dychtivě hleděla na Vavřince, horlivě mluvícího. Postoupila tiše o krok blíže, aby ho lépe viděla; vtom však padl její stín do světničky. Jan přiskočil ke dveřím, i Vavřinec se tam ohlédl. Zardělá Kateřina vstoupila mezi ně. Bratranec vstříc jí pokročiv stiskl jí ruku.

„Nechtěla jsem vyrušovati a přece se tak stalo!“

Vyzvala ho ven, že mu má něco říci. Vyšli na pokraj lesa. — „Zapomínáš na mne, tak dlouho jsi tu nebyl! — A nepůjdeš nahoru?“ — „Přijdu sem ke Kalencovým častěji, ale nahoru

ještě ne." — „A já bych tak ráda! — Slyšels, že máme hosti?" — „Slyšel, a řekli mně —" „Nuže?" — „Že tu ženich tvůj." Kateřina povzdychnuvši sklopila hlavu.

„Tys smutna a neraduješ se jako nevěsta." — „Raději bych s tebou šla a bylo by mně lépe!" promluvila dívka vášnivě a vzhlédla k Vavřincovi. Ten se podivil takové prudké řeči. — „A musíš si ho vzít?" — „Znáš otce! — Pomoz, můžeš-li. — Ach, nemožná! — —"

Vavřinec chopiv sestřenici za ruku pravil: „Utiš se. Ještě jsi od oltáře neodešla. Je svatba umluvena?" — Kateřina mu pověděla, co věděla. — „Ještě dost času. Zanedlouho sem opět přijdu a pak ti vzkážu. Přičiním se a s pomocí boží snad —" — „Ó, přijď, přijď! Jak bych ti byla povděčna, jak bych —" a tu se zarazila. Hleděla bratranci do tváře. Náhle však zakalily se jí oči a hlavu kvapně odvrátivši zašeptala: „Sbohem!" — a již vyvinula ruku svou z jeho a kvapila k hradu. Vavřinec byl velmi překvapen. Chtěl za ní, ale již zmizela mezi stromy na cestě k hradu. — Netušil ovšem, proč se jí oči zarosily.

Když se Vavřinec do chalupy Kalencovy navrátil, čekala tam již Eva. Rozloučiv se s mladými manželi a s jejich starým otcem ihned vydal se na zpáteční cestu.

Eva byla nějak zamyšlena. Stručně odpovídala na otázky Vavřincovy, oznamujíc, že Koranda je zdráv a čilý na duchu, jako býval. Vavřinec tušil, proč mladá dívka tak zaražena. Mluvilat s knězem táborským, neoblomným Korandou! Avšak netázal se a tak mlčky ubírali se hlubokým hvozdem. Mladý hlasatel pozapomněl na svou sestřenici, na kterou byl dosud vzpomínal. Úkosem pohlédl častěji na přibledlou, sličnou Evu a pak zase skloniv hlavu přemýšlel. O čem?

Náhle jím to projelo. Cítil, že hebká, bílá ručka dotekla se jeho ruky.

Eva se zastavila a hleděla naň. Dobře, že sama začala.

„Pozoruješ snad, že jsem se vrátila jiná, než jsem byla, když jsem vyšla. Učinils mi tolik dobrého, důvěřuji tobě tolik — nesmím ničeho tajiti. Nepřím toho, že jsem zaražena. Strýc Koranda měl velikou radost, ale pak namlouval mně toho a víš, jak on mluví."

Vavřinec se nad tou důvěrou a upřímností velmi zaradoval.

„Varoval tě přede mnou, není-liž pravda?" odtušil a usmál se.

„Ano, mluvil tolik o věrnosti a stálosti u víře —"

„Proč mně to povídáš?" mírně tázal se Vavřinec. „Nejsi nikterak v nebezpečení. Řekni to strýci, anebo promluvím

s ním sám, aby se nestrachoval. — Věř, že nebudu tě přemlouvati anebo tě snad donucovati, však jsem již pravil —”

„Nehněvej se, prosím tě! Nemínila jsem zle, ale proto — ať pravdu dám, že mi volno v novém bratrství, duše v něm okřívá a tuším, že bych pokoje došla. — Ale jsem ještě vrátká, nerozhodná a mdlá, proto ta sklíčenost.”

Vavřincovy oči se zaleskly. Mlčky stiskl Evě ruku a byl velmi dojat.

„Dejž Bůh, abychom se na jedné cestě shledali! Věř, že bych rád s tebou kráčel vždy a tebe sprovázel —” ale tu zaraziv se umkl. Bylo jim oběma volněji. Vavřinec pocítil zvláštní, dosud nepoznané blaho a v duši se mu vyjasnilo. I Evě vyznáním tím spadlo břímě se srdce. Bylo jí zase tak jako tenkrát, když s ním po prvé tím lesem kráčela.

Když byli nedaleko chalupy Jírovcovy, stanul Vavřinec.

„Musím ještě dnes nemocného bratra za lesem navštívit. Ty již sama dojdeš. Buď s Bohem! Zejtra se opět zastavím.” A obracel se napravo na jinou stezku. Náhle však se zastavil.

„Vzpomněl jsem na něco, Evo. Rád bych se tě otázel. Měli jste doma v Praze kroniky o Bruncvíkovi a Štilfrídovi, není-liž pravda?”

Eva sebou trhla a pobledla.

„Ano —” odtušila ve zmatku.

„A ty jich nemáš?”

„Nemám —” a ještě se nevzpamatovala ze svého leknutí. Rozešli se podivně. Eva zaleknutá, Vavřinec překvapený.

„Jak se o té knížce dověděl?” ptala se v duchu dívka.

„Proč se tak lekla?! Jak ty historie přišly jí z rukou?” a přemýšlel dál a přicházel v myšlení na divné věci, které ho velice kormoutily.

Vavřinec uzřel Evu po prvé, když Korandu na hrad Litický vyváželi. Hned tenkrát dojal mladého muže zjev spanilé, žalostící dívky tak, že když se strýcem se rozloučivši domů odcházela, on pozdálčí za ní se ubíral. Tenkrát naskytla se mu příležitost, že se jí mohl zastati a s ní blíže promluvit. Než sotvaže ji poznal, bylo se mu s ní nakvap rozloučiti. Myslíl na ni často, táhlo jej cos k ní do Prahy a byl by se tam přese všechno nebezpečenství znova odvážil, kdyby povinnost jeho mu dovolila. Přemohl se a působil pro novou jednotu, jíž všecken svůj život zasvětil. Ale na Evu nezapomněl. Staral se o jejího strýce, staral se o ni samu a vyslal jí posla, by nebyla ve trapné nejistotě. Teď se s ní shledal. Jak byl tomu rád, jak se vždycky těšil, když se ubíral na Jírovcovu samotou. Tu již mu připadaly myšlenky, jakých předtím nikdy nemyslíl,

tu již také vzpomněl na sebe, čehož předtím nebývalo. Byl dosud spokojen a šťasten, že se mu dílo jeho hlasatelské dobře dařilo. Ale teď poznal, že ještě jiné štěstí, že by byl život jeho jako celý, úplný, že by úkolu svému s větší horlivostí se oddal! Jak by bylo, kdyby Eva byla jeho ženou. A jak ona? Důvěřuje mu, ráda ho vidí a těší se na jeho příchod — než . . . Tu uvázly jeho myšlenky. A dnes teprve se zarazil. Proč se tak lekla, když se na ty kroniky o Štilfrídovi zeptal? Zajisté věděla, jak knížka ta se ztratila; — snad sama ji někomu dala! A když toto mu připadlo, cítil, jak ho bodlo. Snad už volila, snad . . . — Pak opět si vše vymlouval, že snad proto se tak zarazila, an ji na rodinu a její neštěstí připamatoval . . . Počká ještě, snad sama mu o tom poví, a ne-li, zeptá se sám, aby konec byl veškeré nejistotě. Tak trudně uvažuje ubíral se lesem dále. Zatím mířila Eva k Jírovcově chalupě, majíc taktéž hlavu plnou různých myšlenek. I ona vzpomínala na ty kroniky a na to, jak se o nich Vavřinec dověděl. Zmínka o nich probudila vzpomínky na zašlý čas. Ví-li něco Vavřinec, a jak by se toho dověděl?! A kdyby věděl! Nemůže se proto hněvati, vždyť jednala počestně a dost a dost se přemáhala a před nebezpečenstvím prchala. — Přišla na konec oužlabiny, kterouž potok tekl, a již zamýšlela vykročiti na lučinu. Náhle však se zarazila a dech se jí zatajil. Na konci výmolu uzřela v plném světle bílého, pěkně sedlaného koně, jenž natahuje hřívnatý krk pil ze hrčícího potoka. U koně stál jezdec opíraje se pravíci o sedlo. V levé volně visící ruce držel biret s houpavým perem. Vlasy mladého Okrúhlického, až na ramena splývající, chvěly se v lahodném větříku, lesem vanoucím. Václav zamýšleně před se hleděl. Teď pozvedl hlavu a pohlédl ve stranu, kde Eva všecka polekána stanula. Nenadálý zjev mladé, sličné dívky v té lesní samotě překvapil jej velice. Byla jako víla, znenadání z temných houštin se vynořivši. Oko mu zasvitlo, a již vzplanuly jeho přibledlé tváře živým ruměncem.

„Evo!“ vášnivě vzkřikl a vztáhna své ruce přistoupil k ní. To on, to on! Bože, toť Janův hlas, který tak ráda slýchala, toť to zářivé oko, kterým na ni láskyplně pohlížel! Ale to není Jan, který na ni trpělivě čekával, který byl tak dobrý, hodný. To je ten, jenž u studně onoho večera ukázal, proč byl tak dlouho hodný a trpělivý, proč se tak dlouho přetvářel, který ji jinak miloval než ona jej; to ten mladý šlechtic, který s koně tak lehkovážně a směle na ni se usmíval. — A teď přichází zase! — Nejprve pomyslí na Jana a nevýslovné štěstí opojilo její toužící duši; ale již vzpamatovala se, vzpomněla na vše — a nabyla řeči.

„Jdiž, pane, prosím!“ promluvila třesoucím se hlasem. Těmi slovy přerušila proud jeho lichotné řeči, kterou svou radost najevo dával. Chtěla odejít, on však chopiv se její ruky zadržel ji, vášnivě prose, by se nehněvala, by mu odpustila jeho vinu. Že on ví, jak se provinil, že však od oné chvíle toho lituje a pyká. Jižjiž méně se bránila, jižjiž otevírala srdce vášnivým jeho slovům, vymlouvajícím jí to, co ji tak nešťastnou učinilo. Vtom však vzpomněla, že to šlechtic, vzpomněla na strýce a před očima kmitla se jí vážná, laskavá tvář Vavřincova — a již vytrhnuvši se mu dala se do běhu. Václav všecek rozvášněný, ve tváři zardělý, dal se za ní volaje ji nejsladšími jmény. — Eva však uskočila stranou do houštiny a zmizela jeho zrakům. Václav stanul, všecek zapýřený s planoucím očima, a hleděl v tu stranu, kde křoviny ještě se pohybovaly svědčíce, že tudy někdo chvatem se ubíral. — Mladý Okrúhlický zaklel. — Tot dnes už nešťastný den! Vrátil se k svému koni, jenž sdostatek se napiv travičku ohryzoval. — Václav jej vzal za uzdu a vedl úžlabinou ven, až stanul na okraji tiché doliny, kdež stála Jírovcova chalupa. Vyjel všecek rozmrzelý z Litic, že ho panna Kateřina pytle uhodila, zabloudil v boru a shledal se s tou vnaďnou dívčinou, jež jeho žádost v Praze byla tak mocně rozhárala. — Co se pro ni napřetvářel, jak byl trpěliv! — A když její upřímnou, horoucí lásku sobě získal, přesvědčil se, že ctnostnost ještě větší a silnější než její láska. Teď se s ní z čista jasna opět shledal. Kde se tu vzala? Kde tu mešká a co tu chce? — Dlouho nepřemýšlel. Jeť Korandovou neteří; starý ten otrok ďáblův na Liticích, a ona chce mu nablízku býti! Tak to je; ale kde přebývá? Někde v lese, o samotě — zajisté. Šlať tou oužlabinou a odtud vede stezník lučinou — tam ta chalupa! — Václav zavedl koně zpět do houštiny, uvázal ho ke stromu, sám pak vyšel na pokraj doliny, kdež ve stín hustého křoví usedl, takže mohl po veškerém údolíčku dobře se rozhlížeti, aniž by byl viděn. — Seděl dlouho, upřeně hledě k Jírovcově chalupě. Již ho trpělivost přecházela, již myslil, že mu Eva uklouzla nebo že jinam se odebrala. Vtom, když už chtěl odjet, zakmitl se někdo bělavým stínem naproti na pokraji lesa, a již přeběhla ženská postava mezi stromy k chalupě, kdež zmizela. — Ano, tot nikdo jiný nebyl než Eva; tam tedy bydlí! Kdo ji, tu Pražanku, sem zavedl a tajně to místo jí vyhledal? Dobře, že ví, kde ji hledati. Teď jí má ve své moci. Již mu neodolá, již se mu neubrání! — Zkušený „kasalický“ dobře poznal, že všecka náklonnost ve srdci Evině nezchladla, že se tam nenávist k němu neuhostila. Neušloť mu, jak byla, zhlédnuvši jej, radostně

překvapena, jak trnula; toť dobré znamení a pěkná čáka, třebaže před ním prchla. Nehněvá se, ale bojí se ho — však jí všecko vymluví, však najde sluchu. — Vsedl na koně a zvolna jeda zpět k Liticům myslil na divné shledání a na to, co bude. Již se tu na Liticích nudil, s tou zdrželivou Kateřinou nebylo žádného vyražení; teď má náhradu. Již jednou jej Eva odmítla, teď se mu neubrání. — Byl rád, že se s ní shledal, těšil se, měl se čím zabývat. Nevěstu na hradě a milenku v samotě lesní! V myslí viděl již ty rozkošné chvíle, až tmavým hvozdem sám kradí se bude ubírat, aby tam s tou vnadnou dívčinou na tajném místečku ve stínech lesa se pokochal!

Rozhněván, mrzut vyjížděl ze hradu, spokojenější, veselejší se vrátil, takže tomu sama Kateřina v duchu se podívala. Obávala se, že z toho co bude, že odmítla; ale mladý Václav vesel, hovorný, žertovný! A již to zamrzelo. — — Dobře, že Jírovcovi nebyli doma.

Nesnadno byla by Eva se jim zodpovídala, co se jí stalo. Vběhla do své komory všecka unavena, jako štvaná laň. Sklesla na židli a hleděla před se ztrnule. Srdce jí dosud hlasitě tlouklo, dech její byl krátký a rychlý, ňadra se jí vlnila. On je tu, je tu! To jí pobouřilo duši, již domněle klidnou, a srdce, jak si myslila, již upokojené. Jak sem přišel? Co tu chce? Přišel za ní, pátrá po ní, hledá ji? Či jen náhodou? Té osudné náhody! Jak mu zrak vzplanul, jak po ní žádostivě ruce vztáhl! Zachvěla se. Ale pak uznal svou vinu, prosil — jak tklivě prosil! Že pyká, že lituje svého skutku! — Viklala se v myslí. Kdyby to byla pravda! — Avšak zdaliž se opět nepřetvařuje, nelže-li jako tenkrát? A kdyby mu křivdila?! Co teď, co činiti?

Může-li tu zůstat? On ji tu zajisté najde a myslí-li to opravdu, neustane, až ji najde. Odolá-li mu? A kdyby opravdu to myslil, nebudou-li přece nešťastni? Ó, že se s ním setkala! Sotvaže si poněkud oddechla, sotvaže v tom útulném hnízdečku poněkud zdomácněla, aby již zase prchla! Kdo jí poradí, kdo ji ochrání?! Opět zjevila se jí, jako tam v lese, jako vždy vážná, laskavá tvář Vavřincova. Ulehčilo se jí, zaradovala se, jako by světlý paprslek smutnou tmou byl zašlehl. Ano, on, vždycky on! — Svěří se mu.

Pan Sudlička z Borovnice vstoupil do pokojíka své dcery. Stalo se to málokdy. Dnes přišel za vážnou příčinou, oznámit jí totiž, že dohodl se s paní mateří, aby Kateřina opustila stav panenský a šla za muž a sice za mladého pana Václava Okrúhlického ze Kněnic, kterýž o její ruku uctivě byl požádal. Ač mladé dívce vše známo bylo, přece nad touto zprávou se zachvěla. — Vědělať, že vše umluveno, ujednáno, že není zbyť ani vyhnutí. Mlčky vyslechla oznámení otcovo a nepromluvila potom ani slovíčka. Nechtělať v den úmluvy se ozvat, obávajíc se hněvu otcova. Otázala se toliko, kdy bude svatba.

„Hned nebude, myslím až z jara, ač pan Okrúhlický naléhá a spěchá.“ — Kateřina si oddychla. Do jara! — Otec odešel a dcera opřevši čelo o dlaně hleděla ven. Všaktě ani na jaře nebude, toho se nedočkájí! — Dostojí-li Vavřinec slovu a přijde-li, aby jí pomohl? Zajisté že přijde! Není takovým větroplachem a planým hovorkou jako mladý Okrúhlický. Což nespomůže-li jí ani Vavřinec? A sotva u přísného otce pořídí!

Pak — pak — raději prchne! — Blouznivá dívka myslila již na útěk. Vavřinec by se jí zastal, ochránil by ji. I snila, jak by s ním prchala, s ním v samotě lesní žila. Byl by jejím mužem a snadno bez bolesti oželila by pohodlný život na hradě, snadno by se zřekla jména i erbu. Stala by se „sestrou“, žila by v tom novém bratrství spokojena, šťastna, oblažena jsouc láskou Vavřincovou, která jí byla nade všecko, jedinou tužbou a přáním. — Minulo několik dní. — Mladý Okrúhlický byl vesel, a všichni až na Kateřinu vykládali si, že je šťastným, ana mu ruka sličné Kateřiny slíbena. Ta však jinak uvažovala. Buďto se přetvařuje anebo necítí ani jiskřičky pro ni. O tomto byla přesvědčena a tím více jí byl nemilým, kdykoli pomyslí, že si zajisté více jejího věna váží než jí samé. — Jen to bylo všem nápadno, že mladý Okrúhlický tak často ze hradu vyjíždí. Otázán byv odtušil, že se mu zdejší lesy valně zalíbily, že to pro něj pochoutkou, toulá-li se širým hvozdem sám a sám. Nic nebylo v tom divného a podezřelého. Vyjížděl někdy záhy zrána nebo zase odpoledne a tu se někdy pozdě na večer vracel.

Jen Krajíř sobě povšimnul, že mladý pán sjev ze hradu obyčejně jednou stranou se dává. — K své nevěstě pak doma choval se Václav uctivě, něžně, byl úslužný a ve všem jí

ochotný. Kateřina přijímala pozornost jeho a služby velmi chladně. — —

Eva očekávala tentokrát Vavřince velmi netrpělivě. — Když pak druhého dne přišel, zarazila se a neučinila, co byla si předsevzala. — Chtěla se mu svěřiti a požádati ho, aby jí poradil a ji ochránil. Byl vážnější než kdy jindy, ale z každého slova jeho vanula něžnost a pozornost. Pak na okamžik se zamyslel, až probav se pohlédl na Evu tak, že ta v duchu se až zalekla. Snad o něčem ví a ze šetrnosti mlčí?! — Proč se mu nesvěřila? Ostýchala se a pak — to sobě přiznala — přece by nerada odtud odešla. Jakou by udala příčinu strýci Korandovi? Vždyť bude pamatovati, chrániti se! — Vavřinec navěčer odešel, aniž by se byl znova na kroniky o Štilfrídovi zeptal. Bylo patrno, že Evě chtěl něco říci. — Oba byli nějak zaraženi a Eva smutně odcházela. Jindy byla by si do lesa vyšla, aby tam se v tišině jeho ukonejšila. Dnes však neodvážila se.

Strachovala se, každé hnutí, každý hlasitější zvuk ji vytrhl. Vyhlížela okénkem, opatrně vyšla před chalupu, na všechny strany se rozhlížejíc, ale dolina kol byla opuštěna, ticha, jen srna přeběhla, by se z potoka napila. Nikde ani živé duše.

Když s Jírovcovými večerní pobožnost vykonala, odebrala se do své světničky. Usedla k okénku. Bylo jí tu však dusno, těsno. Lípy nedaleko, zrovna u stavení, každý hlásek odtud dobře slyšeti.

Vyšla ven a usedla do jejich stínů. Soumračilo se, na nebi vzplanuly první hvězdy. Travina kolem voněla, z hloubi lesa vanul hluboký povzdech usínajícího lesa. Černé olše u potoka nehnutě trčely k večernímu nebi. Hrkot potoka ozýval se temně a měkce tichou dolinou, nad níž vycházel plný měsíc. — —

Tou dobou seděl starý Koranda ve svém žaláři s Krajířem. Oba starcové byli zachmuřeni. Tábořský kněz proto, že slyšel neveselé noviny, a horní hlásný, že je zvěstoval.

Již mnoho dní neviděl starý vězeň svou Evu, kterou opět spatřiti a s ní mluvití toužebně sobě žádal. Krajíř by rád byl přání jeho vyplnil, dosud však nenaskytla se vhodná příležitost jako minule. Jen tolik mohl mu pověděti, co od Petruše byl slyšel, že totiž Eva na samotě u Jírovců zdráva je a že rovněž touží, aby strýce svého uviděla.

Přítom smutně vzpomněli na Vavřince a tu novou víru bratřskou. Krajíř vypravoval o něm, jak okolím chodí ode vsi ke vsi, od samoty k samotě a že již mnoho získal přivrženců.

„A zde na hradě u strýce nebyl?“ tázal se Koranda.

„Nebyl. Jen s pannou Kateřinou rozmlouval. Ani sem, když jsem mu tvé pozvání vyřídil, nechtěl jít, odkládaje návštěvu napodruhé. Má velmi mnoho na pilno.“

„Ano, rozsévá, dokud vhodný čas, a ten je! Třeba se v Praze se Římem mířili, přece po krajích množství veliké, kteří s námi proti němu zajedno byli a dosud jsou. A ti všichni, žel, takové novotné řeči těch bratří vyslechnou. Kněží naši rozplašení, pronásledování a lid tábořský bez pastýřů a poučení. V tesknosti duše tápají ve tmách a bratrští ti hlasatelé budou jim v tom hladu srdce proroky, palmu svatého míru nesoucími. Ach, toho věčného, svatého míru!“ a Koranda se trpce usmál. „Toho není na zemi a nebude! Odpočinutí věčné, nerušené jest jenom v Bohu a v nebesích. A než ho člověk dojde, třeba mu, aby klopotil se a bojoval. Ale lid brzo unaví se a je vrátký v protivenstvích. A ti teď přicházejí a volají: ‚Pokoj na zemi! Jsme bratří!‘ Ano, ano, jsme —“ a Koranda umlknul.

Za chvíli promluvil Krajíř:

„Tábora nestrpěli, ukládali o něj, až padl, a teď proti těm novotářům ani prstem nehnou. Pan správce jako by o nich nevěděl, a Rokycana ještě je podporuje a je s nimi zajedno!“

„Bratře Krajíři, tomu dobře rozuměj! Arcibiskup Rokycana je s Římem na štíru. Až by mu papež povolil, čeho sobě žádá, až by jej uznal arcibiskupem svaté římské stolice, bude zase papežencem a zanechá těch bratří a nebude jich znáti. Však i na ně dojde! Rokycana s nimi na věky nebude a kdyby byl! Jsou mírní, poslušní, pokojní, trpělivi, snášejí všeliké křivdy — to by se vše líbilo — ale věří a učí, že jsme všichni bratři sobě rovni, že nemá býti šlechticů a poddaných, pánů a otroků, tak jak to učení od nás zdědili — a proto neujdou protivenství a pronásledování!“

To pokolení erby zkorunované skrze bolest a pot chlapův, skrze jejich potupení a ponížení, pýchou velikou se nadýmá a nikdy nesvolí po dobrém, aby chlapské úsilí padlo!

Dokud jsme byli ve zbrani, dokud bašty a věže takových stavení jako toto před námi se třásly, dotud byla naděje, že se naplní slova písma — ale teď hrady a tvrze stojí pevněji než kdy předtím a netřesou se, dokavad utýraný lid nevstane z bezedna svého utrpení.“

Unavený, rozčilený kmet umlkl.

Ve vězení nastalo ticho. Měsíc, který byl již vysoko na nebesích vystoupil, vysílal do tmavého, klenutého vězení bledý paprsek, jenž chvěje se padal na sivého žoldnéře tábořského a bělobradého kmeta. Za chvíli promluvil Krajíř:

„Slyš, mistře! Nové učení se velmi šíří. Dole pod hradem jsou

v rozporu. Jedni drží se starého učení, a těch je dosud větší; ale již tři rodiny obrátily se na novou víru a mezi nimi, zdá se mi, je zeť můj i dcera má!"

Koranda vzhlédl na zachmuřeného hlásného.

„Přiveďeš mi toho mladíka sem. A pak musím s Evou co nejdříve mluvit. Slyšíš? A bude-li třeba, musí odtud z té krajiny, aby ušla těm svodným řečem, byť i —" a tu se zamlčel.

Hlubokým, smutným tichem, jež nastalo, ozvalo se s bašty a hradeb táhlé volání bdělých stráží. — —

Eva již chvíli seděla pode stromy a v zadumání svém ani nepozorovala, že drahně času již ubylo. — Haluze tak zlehounka se kolébaly a lahodný větřík šoumal v hustém, tmavém listí. Bor spal a bledé paprsky měsíce ozařovaly zarosený palouk, nad nímž tam, kde v šeru kořatých stromů mizel, lehounké páry jako bělavý, hebounký závoj se vznášely. Tichem nočním ozval se zdaleka zpěv, jenž Evu z myšlenek probudil. — Nebylo snadno určití, z které strany stlumené, měkké ty zvuky se nesly, ale z lesa přicházely. Nebyla to žádná pobožná píseň. Nápěv její rázu elegického dojímal v té samotě za svitu měsíčního. Eva naslouchajíc pojednou sebou trhla. Chtěla vstáti, aby domů se odebrala, ale libý zpěv přece ji upoutal. Znět tak zdaleka a teď — slyš! — zaniká — již umkl. Zase nastalo ticho. Kdo to, lesem tou pozdní chvílí se ubíraje, sobě prozpěvuje? Již dávno podobných zvuků neslyšela, jimi se nepokochala. Zalahodily jí velmi. Divná věc, jediná píseň člověka může tak pohnouti, aby zatesknul a se roztoužil! — A zase chvíle uplynula. Pojednou zadumaná dívka rychle se ohlédla a ohlédnuvši se okamžikem povstala. Bezděky opřela se o kmen staré lípy. Lekla se jako tam v oužlabině; kdož by se nadál! Ze křoviny vynořila se tmavá mužská postava, teď postoupila blíže a již ozářilo ji plné světlo měsíce jako ustrnulou Evu. Jan — šlechtic — její blaho a neštěstí, stál před ní, jako by byl ze země vyrostl. — Jeho přibledlá tvář byla v záři měsíce zvláště zajímavá. Na hlavě houpalo se mu s biretu měkké, dlouhé pero, s ramen splýval mu krátký plášť, takže nezahaloval štíhlou postavu mladého rytíře. — Mladý Okružlický zajásal, že mu štěstí tak přálo. Vyšel si jen, aby na určito vyzvěděl, zůstává-li na této samotě Eva, po které mu žádost znova plamenem vyšlehla. A teď, když se byl tiše téměř až k okénkům prodral, zahlédl pode stromy ženskou postavu a již byl jist, že to ta, po které pátrá a dychtí. Čas mu přál; žel, že tak blízko stavení byla! Napadlo mu to, prve než z houštiny vystoupil, i pomyslí, že by lépe bylo, aby po-

sečkal, až by s ní někde dál, hloub v lese potkal se; než tolik se neopanoval. Stál za chvíli mlčky hledě na Evu, jež pod lipou v záři měsíce v jednoduchém volném rouše svém zvláště vábivou mu připadala. Na tenké rty své vykouznil úsměv a oči jeho zářily. Byl všecek rozrušen a v unaveném již panici, kterého tak málo co uspokojilo a rozehřálo, rozproudila se krev, až na líci rozkvetl mu ruměnc. Postoupil o krok.

„Evo, vidíš, jak tebe miluji. Slituj se nade mnou!“ To promluvil takovým hlasem, jak za oněch dob, kdy ho ještě dobře neznala, tak ráda slýchala. I nyní zachvělo se jí srdce. — Mlčela.

„Hle, jakou cestu podnikám, abych tě spatřil, co jsem se tebe nahledal, po tobě se naptal, kam jsi se poděla! A ty pro jedinou chvíli, kdy jsem — oh, tys mne nikdy nemilovala!“

„Jak jsi sem přišel, pane, a proč?“ — „Neříkej mi tak. — A proč jsem přišel? Ještě se tážeš? Pro tebe!“ — „Pro mne? — A co chceš ode mne?“

„Abys mi vrátila to, co jsem ztratil, abys mne přijala do srdéčka jako druhdy, jako tenkrát. Víš — ó, pamatuješ-li se na ten krásný čas, kdy jsme spolu chodívali? Pro tu naši bývalou lásku tebe zapřisáhám.“ A chtěl blíže přistoupiti.

„Zůstaň, prosím, nechoď! Chci se na něco tázati a něco ti říci.“ — „Ani ruky mi nepodáš, abych ji políbil?“

„Poslechni!“ odušila Eva pohnutým hlasem, jako by poslední slova Václavova ani neslyšela. Byla na kraji propasti. — Ten mladý muž ještě byl u ní dosti mocným. Slova, hlas jeho zněly tak dojemně, dotýkal se jejího srdce, které div nepodlehlo. — V Praze nebo jinde, nejsouc známa s Vavřincem, sotva by odolala. Však ani tu ještě nepřekročila aniž boj vítězně dobojovala. — —

Na kraji oužlabiny ve hlubokém stínu stál bělouš mladého Okrúhlického. K stromu uvázaný kůň náhle zařehotal, an zhlédl muže kvapným krokem oužlabinou k dolině se beroucího. Noční ten poutník byl Vavřinec. Zhlédnuv koně zastavil se, ohlížel se bedlivě kolem, naslouchal, pak vystoupiv na kraj upřeně hleděl k Jírovcově samotě. Dolina i lesy kol jako by spaly, v oknech chalupy byla tma, nikde ruchu, nikde hlasu. Jen potok bublal svou. — Ale ten kůň! Vavřinec dlouho se nerozmýšlel. Vydal se k Jírovcově samotě, ale ne obvyklou cestou, šourem lučinou přes potok, ale kolem po kraji lesa, jenž hlubokým stínem svým úplně ho zakrýval. Časem Vavřinec se zastavil, bystře kolem sebe se rozhlížeje. Teprve když blíže k chalupě postoupil, zdálo se mu, že zahlédl pod lipami bělavý stín — i zrychlil krok přičiňuje se, aby toho

nejmenšího vyrušení nezpůsobil. Kráčel velmi opatrně známými mu místy a tak dostal se nepozorovaně až k samé chaloupce. Pes zaštěkal, ale ihned se utišil.

Jak se Vavřinec sem dostal a proč přišel? Zvečera stávil se u Jana Kalencova, kdež se setkal se starým Krajířem. Mluvilo se právě o Kateřině a jejím ženichu, kterého jí žádný nepřál. Mělit Kalencovi hradní slečnu rádi a věděli, že nevezme sobě svého nastávajícího z lásky. Mladý, vyšňožený rytíř se jim nelíbil.

Starý hlásný, jenž dosud mlčel, prohodil pojednou, že by rád věděl, proč mladý Okrúhlický tak často vyjíždí, a to obyčejně jednou stranou, směrem totiž, kde Jírovcova samota. Vavřincovi neušlo, že starý Tábor přitom se na něj podíval. Ani nevěděl, proč pojednou stání neměl. Smluvil se narychlo s Krajířem o příští schůzce Evině s Korandou a déle nedav se zdržeti se všemi se rozloučil. Ihned dal se tím směrem, kterým mladý Okrúhlický jezdíval, a chváta k Jírovcově samotě. Ať už tomu jakkoliv! Dej Bůh, aby se obavy jeho nesplnily! Kéž by se mýlil! Ne, není možná, aby Eva dovolovala takové schůzky! — A kdyby? Cítil, jak mu krev do hlavy stoupala, a bylo třeba veškeré duševní síly, aby se upokojil. Jak by se byli seznámili? Či znají se již? — Chvílemi považoval vše za skutečné, pravdivé; pak opět sobě připomenul, že to jsou jenom jeho domněnky, a veliká tíže spadla mu se srdce; ale jen na okamžik. — Tak chvátaje našel v oužlabině uvázaného bělouše; pak uzřel pod vysokými lipami bělavý stín — již stanul opodál — ó, to ona — Eva stojí s cizím mužem o samotě — toť zajisté on, mladý Okrúhlický, ženich hodné Kateřiny!

Ničema! A ví-li Eva, že je ženichem?! Neví, zajisté neví! Za okamžik stál Vavřinec jako ztrnulý. Srdce mu hlasitě tlouklo, tváře zbledly a oči zahořely. — V nitru jeho vzplanula palčivá žárlivost a hněv. V ten okamžik zapomněl na všecko, na své povolání, učení, byl člověkem, kterého vášeň opanovala. — Ale nepodleh! Silný duch jeho, navyklý přemáhati se a ovládati, zvítězil. Vavřinec chtěl ve prvním, prudkém návalu rychle vystoupiti a rytířského hejska se chopiti. — Než co by tím učinil? Eva ho zajisté nezná a miluje jej — ano — než viz — teď mu ruku podala, on se jí chopil, již jí k sobě chvatně přivinul a horoucně políbil! — Vavřinec sebou prudce pohnul, až houština zaharašila, Eva odtrhla se bleskem od Václava, jenž rychle se obrátiv kolem se ohlížel. Vtom však zavolal někdo Evu jménem. Byla to Jírovcová, která na zásep vyšla.

Korandova neť se lekla a sotvaže jí Václav ruku stiskl, již se mu vytrhla a odběhla do stavení. — Na záspi u dveří stála

stařena, jak byla z lože povstala. Dobře že tu stín ležel, sic by jí nebylo ušlo, jak je svěřenka její všecka zardělá, rozpačitá a rozčilená. — „Co tam tak dlouho meškáš? Slyšela jsem tě, jak jsi ven vyšla, a již jsem neusnula. Dokud nejsou všichni ve stavení, nemám pokoje. Čekala jsem, čekala, kdy závora klapne, a když to nebylo, vstala jsem, šla do komory a ty ještě venku.“ — „Je tam pěkně.“ — „Ale chladno a čas ke spaní.“ — Eva nedala stařeně ani „dobrou noc“ a vklouzla do své komůrky. Stanula uprostřed, pak, když Jírovcová zašla, přistoupila k okénku a hleděla ven, kde prve s Václavem stála. Místo bylo prázdno, ale zdálo se jí, že lidský hlas zaslechla. Vtom pes prudce zaštěkal. Srdce jí hlasitě tlouklo, ňadra se jí dosud prudce zvedala. — Stála tak ještě chvíli. Pes utišíl se, hlasy se neozývaly a jen šeleštění stromů znělo jemně tišinou noční. — Eva usedla na své lůžko. Hlava se jí přiklonila, ruce přitiskla k rozrušenému srdci. — Bože, Bože, co se to stalo! — Mladý Okružlický byl nemile vytržen. Když již Evu k sobě vinul, když pocítil vlnadné, kypré tělo, ozve se ten pronikavý, ošklivý hlas! — Stál okamžik, pak chtěl doplížiti se k okénku, ale vtom pes na záspi zuřivě zaštěkal. Proklatě!

Obrátiv se dral se potom zpět houštinou, až po chvíli, kdy byl kus za chalupou, vystoupil na volnější cestu při kraji lesa. Pohlédnuv na měsíc zpozoroval, že již je pozdě. Jak se dostane do hradu? Jak se vymluví? Oj, toho pěkného dobrodružství! To stojí za to; však o výmluvu nebude nouze! — Jak mu volno, blaze! Cítí dosud Eviny čerstvé, libé rty, kyprá její ňadra, bouřlivý tlukot jejího srdéčka — jiné to děvče než ta chladná, mrazivá Kateřina! Žel, že mu je tak záhy odejít! — „Postůj na chvíli!“ náhle ozval se temný, přísný hlas a z houštiny vystoupil proti němu vysoký muž. — Mladý „kasalický“ sáhl bezděky na jilec své dýky, která v nádherné, sametové pochvě u pasu mu visela. — „Nech té zbraně — jsem bezbranný,“ promluvil Vavřinec stoje před překvapeným paníkem. — „Kdo jsi?“ zprudka se otázal Václav. — „Tvůj bratr!“ — Mladý rytíř se chtěl zasmáti. Ale pohlédnuv do vážné, klidné tváře Vavřincovy zarazil se. — „Ah, tys tedy z toho nového bratrstva?“ a v otázce té ozývalo se pohrdání. „Čeho sobě žádáš?“ ptal se vzpurně. — „Chci tvé dobro.“ — Tu se Václav zasmál.

„Snad mne nechceš do bratrstva získati? Aj, toť jste horliví, že i v noci jako loupežníci přepadáte!“ — „Nesměj se a netup bez příčiny.“ — „Nezdržuj mne, já s lečjakým chlapem nemluví. Jdi po svých!“ zpupně poroučel. — „Jsme bratři, nesnižuj člověka. Ty však erbů žádáš. Pro dobrou věc, pro

kterou s tebou mluvím, musím již říci, nač nikdy nevzpomínám. Předkové moji nosívali také erb, dobrý a starý, jako je snad tvůj. Rod Kroměšínů vyrovná se tvému. Tys Okrúhlický, není-li pravda?" — „Ano, a ty Kroměšín?" — „Ano, bratranec tvé nevěsty!" — Václav se zarazil. — „Co chceš ode mne?" — „Tys dostal od té dívky tam v chalupě kdysi kroniky o Štilfrídovi?" — „Proč se ptáš? Kdo ti to řekl?" — „A tys ji dříve znal, v Praze?" — „Oj, nejsi mým zpovědníkem, vari!" Vavřinec mu vložil ruku na rameno a klidně pokračoval: — „Tys byl nyní tam za tou opuštěnou dívkou..." — „Špehýři!" zasípěl mladý šlechtic bledna zlostí. — Na to slovo sebou Vavřinec prudce trhl. Nastalo na okamžik trapné mlčení. Pak promluvil opět mladý Kroměšín temnějším hlasem: „Na hradě máš nevěstu a tu léčky strojíš opuštěné dívce. Varuji tebe. Nectné jest, dobrého rytíře nehodno..." — „Mlčiž — nebo..." vybuchl Václav a oči jeho jen sršely. — Vavřinec se však nezalekl. — „Mírní se, mluvím k tobě mírně. Nelekám se hrozby tvé. To však věz: Jen jednu z těch dívek můžeš chtít poctivě. Chtěje obě šidíš jednu z nich. Buď byl jsi dnes naposled na této samotě, aneb Evu pojmeš za ženu a..." — Ocel mihla se povětrím. — „Tu máš, kacířský kazateli!" zasípěl třesoucí se hněvem Václav. — Vavřinec se zapotácel a hned nato bylo slyšeti těžký pád. Sklesl na zem. Proud krve vyřinul se mu z prsou. Václav vytrhl dýku ze hluboké rány. — „Nebudeš mně více překážeti!" zamumlal a chvátal odtud ne dbaje své oběti. Zanedlouho stanul u svého koně, jenž nepokojně nohou hrabal a vesele zařičel, jakmile pána svého uzřel. Ten vyšvihl se do sedla a hnal se, pokud cesta dovolovala, z osudného místa cvalem k hradu. Teprve když jeho bašty a cimbuří spatřil, poněkud se vzpamatoval ze svého rozčilení a vzpomněl na dýku. — Hlasitě zaklel. Ve chvatu stoupaje na kůň nebo cestou kdesi pustil ji z ruky. Nejprve se zalekl, pak se upokojil. — „Což na tom?! Kdo mne viděl? A kdož by mne poháněl pro takového kacíře? Dobře mu!" — Na kraji lesa ležel bratr Vavřinec bez sebe. Z hluboké rány proudila se mu vřelá krev, barvic prostou hnědou sukni. Když se ze mrákot probudil, tmělo se kolem, an měsíc zapadal do šedých mraků. Vavřinec přitlačiv ruku ke zraněnému místu pracně se zvedl. Krev dosud řinula se mu mezi prsty.

XIII

Jan Kalencův záhy zrána se probudiv vyšel na zásep, kdež usednuv jal se kosu klepati, aby na nedalekém paloučku trávy pro krávu posekal. Všecka krajina stkvěla se v ranní záři. — Ze stromů a křovin zvučel rozmanitý zpěv ptactva, Orlice ve-sele hrčela a čerstvý ranní větřík proletoval obrosené olšiny, k jasným vlnám hluboko se klonící. Kdesi za lesem ozvalo se táhlé troubení pastýřovo, pak opět nastalo ticho. Z lesnatého vrchu hleděl na hornatou, lesnatou krajinu vážně hrad litický, ozářený zlatorůžovým světlem časného jitra. — Dolinou od lesa chvátal starý Jírovec. Halenu byl si přes rameno hodil, v levici držel čapku a pravicí utíral si často tvář i čelo, od rychlé chůze zardělé a zpocené. Na záspi Kalencově se zastavil a všecek udýchaný zvěstoval užaslému Janovi smutnou novinu. — Mladý muž odložil kvapně kosu a zavedl Jírovce do světnice, kdež nastalo nemalé pohnutí. Petruše i Janův otec vzbudili se a Jírovec znova stručně vypravoval, jak našel za ranního šera Vavřince.

„Chtěl jsem do města a přivstal jsem si. Naši ještě spali. Sotvaže jsem kus od chalupy zašel, uviděl jsem někoho na zemi ležeti. Sehnul se, — jak jsem se lekl! Bratr Vavřinec na smrt bledý, zakrvácený ležel tu bez sebe! Běžím domů, vzbur-cuji všechny a se ženou jsem ho odnesl do chalupy. Bože, jak se Eva lekla! Vykřikla, zbledla na smrt a div neomdlela. I jí musila žena pamatovati a křísiti. Než pak to děvče sebralo se, pomáhalo horlivě a první vzpomnělo, abych pro pomoc běžel. Vymyli jsme mu ránu, obvázali — a já zrovna dal se do běhu přímo k vám, pro tebe, kmotře,“ a podíval se na starého Kalence, jenž po krajině byl známým lékařem.

„A vzpamatoval se?“ ptala se Petruše. — „Vzpamatoval —“ — „A jak — kdo?“ — „To nevím, protože hned jsem pospíchal. Ale u samé chalupy, tam, kde jsem ho našel, nebyl pora-něn. Našel jsem cestou na kraji lesa, u dvou dubů, místo a to bylo krví zalito. Odtud asi lezl travou, aby se dostal k nám, až ho síly opustily a omdlel.“ — Petruše byla leknutím bledá, teď zalily se jí oči i jala se litovati a naříkati. — „Nech pláče a nářku a sežeň nějaké obvazky!“ poroučel Jan ženě, chystaje se na cestu. Zatím byl otec jeho potřebné věci sobě připravil a než minulo čtvrt hodiny, pospíchal Jírovec s mladým i sta-rým Kalencem na svou samotu. — Petruše pak rozběhla se na hrad, aby otce svého a možná-li, také Kateřinu o všem zpra-vila. Kdo Vavřince poranil a proč? — Bratra Vavřince, jenž

by každému vše udělal a obětoval! Snad nějaký lupič? Ale co by si na chudém kazateli vzal? Když vše byla otcí svému oznámila i domněnky své pověděla, zamyslel se starý Tábor, až pak pokývl hlavou a zahučel:

„Ano, ano, tak to je!“ — Ale jak — to dychtivé Petruši nepověděl. — Hned nato odešel do vězení Korandova. Petruše vrátila se domů. Nic jí dnes nešlo. Začala to a ono, práce jí však z rukou padala. Neustále měla na mysli Vavřince, kterého ctíla a jemuž jako milému učiteli oddána byla. Jak mu je? Není-li nebezpečně, na smrt poraněn? Jírovec řekl, že rána je hluboká. Kdyby tak — nedopouštěj Bože! — A jaký to zlotřilec, jenž odvážil se vztáhnouti na toho zbožného muže ruku. Přes tu chvíli vycházela na zásep, vyhlížejíc k lesu, nejde-li muž. Ale ten nepřicházel. — Zatím spěchali Kalencovi s Jírovcem nejkratší cestou na samotu. Již přišli do oužlabiny, již vycházeli na pokraj, vtom mladý Jan se sehnul a vykřikl. Teď vzpřímil se a povznesl do výše dlouhou, ostrou dýku, zbrocenou černou, zaschlou krví. —

„To je ta kletá!“ zvolal starý Kalenec. — „Uschovej ji dobře, ale neotírej!“

Jen na okamžik se mužové zastavili, aby osudný ten nástroj sobě prohlédli; pak dali se zase do běhu. — „To není obyčejná dýka,“ rozmlouvali. „Jilec krásně pracovaný, vykládaný.“ — „Podívej se, není-li na něm erb,“ zvolal Kalenec. Jan tak učinil, neshledal však žádného znamení nebo erbu. „To nic. Chlapská zbraň to není.“ — Již přešli palouk a potok. Někdo stál v chalupě u okénka a vyhlížel. — „Totě panna Eva!“ pravil Jan. — „Ne, měli jste ji viděti. Pořád ještě slyším to její vykřiknutí. Ta by si vedla, kdyby tak — Pán Bůh nedej! Co bychom si počali?“ žehnal se starý chalupník.

Přišli před chalupu. Ve dveřích na záspi zakmitla se Eva. Byla bleďa, vlasy uvolněny, ve tváři i ve veškerém jejím vzezření bylo patrné, že je neobyčejně rozehvěna. „Rychle, rychle! Pojďte!“ volala na příchozí a sama zase odkvapila do světnice.

Mužové vešli. V rohu na chudém loži ležel Vavřinec, ztrátou krve bleďý. Oči měl zavřeny, jako by spal. Všichni obstoupili lůžko. — „Už má zimničku,“ tiše oznamovala Jírovcová. — Starý Kalenec odvázal hrubý obvazek a prohlížel ránu. Všichni hleděli naň napjatě, Evě se tajil dech. Nespustila s lékaře oči. — Konečně se vzpřímil a vydechnuv tiše promluvil: „Rána je hluboká a nebezpečná.“ A děl to s tváří velmi zachmuřenou. Eva sebou trhla; ze rtů jí ustoupila krev.

Když Vavřinec se vzpamatoval, rozhlédl se matným zrakem

kolem, pak zavolal tichým hlasem Jírovce, jemuž řekl, aby tu na chvíli s ním sám zůstal. Všichni vyšli ven, starý chalupník pak usednuv na pelest lože nachýlil se ke zraněnému. — Vavřinec se ho tázal, ví-li nebo tuší-li, kdo tuto ránu jemu způsobil? Jírovec odtušil, že neví nic jistého, ale že hádají, a tu ukázal osudnou dýku. — „Je to panská zbraň, milý bratře!“ pravil stařec, tázavě upíraje zraky své na Vavřince. Ten však jako by těchto slov neslyšel. — „Slyš, bratře, chceš-li ty a všichni ostatní mně posloužiti, tož prosím vás, mlčtež a neříkejte nikomu ani slova, aniž pátrejte. Bůh spraví vše a vyrovná. Řekni to i ostatním, ať svatě zachovají tajemství rukou dáním!“

Jírovec nemohl odepřít a vydal také zbrocenou dýku, kterouž na Vavřincovu žádost ve hlavách postele ukryl. Chalupník vyšel ven oznámil žádost raněného. Kalencovi ovšem se divili, než učinili tak, jak si Vavřinec přál. Pak rozžehnavše se s ním odešli. Starý slíbil Evě, že přijde zase co nevidět. — Jírovcová chtěla usednouti k loži nemocného, čehož však Eva nedopustila. Starouškové odebrali se ven za svou práci a Korandova neť vstoupila do světnice. Srdce jí znova zabuchalo. Úzkostně pohlédla do kouta, kde bledý Vavřinec ležel. Zarazila se. Měl oči zavřené a že ve stínu ležel, vypadal jako umrlý. Eva vzpomněla na slova Kalencova. Zachvěla se a pozvedla zaslzené oči k nebi. Pak zlehounka se přiblíživši usedla opodál bolestného lůžka. Ve světnici bylo ticho, jen těžké dýchání raněného bylo slyšeti. Hliněná, černá podlaha polita byla zlatem slunečním, na němž chvěli se stínové haluzí malinových keřů, před okny rostoucích.

Venku šoumal vítr v korunách starých lip, kol takové klidno a mír, jen v té světničce uhostila se bolest. Trapno bylo mysli Evině. Slyšela prve muže rozmlouvající a hádající, kdo toho zločinu se asi dopustil; než jistoty se nedopátrali. Jen ona by jim mohla čistou pravdu říci, ač při tom činu nebyla. Ó, proč pochybovati? Jiný to býti nemohl a nebyl než Jan, rytíř! — Proč tak učinil a jak setkali se? Proč a jak sem Vavřinec tou neobyčejnou dobou přišel? Viděl-li? Krev vstoupila Evě do hlavy. — Co si pomyslí?! A znova tázala se: Proč ho ranil? Odpovědi nebylo, než tolik jisto, že pro ni krev svou prolil, pro ni je v nebezpečnosti života! Nevýslovná úzkost pojala Evu. Zraky její utkvěly na sličné, bledé tváři Vavřincově. Ach, jak je trpěliv v těch velkých svých bolestech! Cítila nejhlubší srdečnou lítost. Ó, jak ráda by mu pomohla neb aspoň ulevila! — Kdyby tak náhle prohlédnul?! Jak se naň podívá, jak mu pohlédne do očí? — A sotvaže to

pomyslela, vydychl raněný. Eva kvapně pozvedla sklopenou, zamyšlenou hlavu. Zpod bledého, krásného čela hledělo na ni dvě temných, mluvných očí. A jak Eva hlavu pozvedla, usmál se Vavřinec. — Toho úsměvu! Zapomněla již na svou starost, jak se mu do očí podívá. Pohled ten byl jako jarní, teplé slunko, náhle proskočivší, v jehož záři člověk se obraduje a okřeje! Nikdy Evě tak nebylo, nikdy pohled tak na ni nepůsobil. Vyjasnilo se jí, uvolnilo, a v ten okamžik všecka tíha starostí s ní spadla a srdce jí zaplesalo. — Vavřinec se od ní neodvrací, odpouští jí! — Zakryvši sobě rukama líce dala se do pláče. Byla velmi pohnuta. — „Neplač!“ promluvil tichým hlasem Vavřinec; ale více pro slabost nemohl. Hlava, kterou byl poněkud nadzvedl, sklesla mu zase do podušky. —

Starý Krajíř častěji vyšel ze své komory na podsebití vyhlédnout, nejde-li někdo od Kalenců nahoru na hrad. Rád by se byl zevrubnějších zpráv o zranění Vavřincově dověděl, rád by je byl Korandovi do vězení donesl. Teprve odpoledne přišel zeť Jan, ale od toho málo uslyšel. Vavřinec prý nic neřekl, kdo mu to učinil, — a tak nemohl Krajíř Korandovi více říci, než že mladý, horlivý hlasatel je nebezpečně, ne-li smrtelně poraněn. Zakroutil nad tím nejednou svou sivou hlavou a doložil potom, jak ze všeho patrně, že všichni na tom mladém Kroměšínovi zrovna visí. — Koranda zamračeně otázal se: „A Eva?“ — „Opatruje ho.“ — „Krajíři, ty tam musíš!“ — Hlásný přisvědčil. Než nebylo snadno na samotu Jírovcovu tak beze všeho, nepozorovaně se rozběhnouti, a svým, mladému Kalencovi totiž a své dceři, již nevěřil. Pozoroval s nemalým rozhořčením, že jsou s tělem duší tomu mladíkovi oddáni. —

Mladý Okrúhlický dostal se oné noci po nemalém namáhání na hrad. O výmluvu jemu skutečně zle nebylo a pan purkrabí mu, jelikož cizinci krajiny neznalému, dobře uvěřil. Lehkomyslný, na krvavé potyčky a rvačky zvyklý Václav snažil se přemluvit a uchlácholiti, než chvílemi ho přece napadala starost a bezděky namanula se mu otázka, žije-li ten mladý kacír a tomu-li tak, kam se asi poděl? Uznal v duchu, že maje zbraň v ruce stal by se zajisté nebezpečným. „Bázliv není! A proč mne dráždil a na mne dorážel? Varoval jsem ho!“ tak sám sebe v duchu Václav omlouval. O život mladého Kroměšina neměl takovou starost, ale o to, že by to vše najevo mohlo přijíti a pak — Starý purkrabí by sotva cos takového trpěl! Je to přece jenom jeho synovec a myslil by, že čest jeho tím poskvrněna. Veta by bylo po bohaté nevěstě, kterouž stůj co stůj nyní musí míti! — Váček Okrúhlických byl téměř všecek prázdný a kop páně Sudličkových mu k zotavení třeba měrou vrcho-

vatou. A pak soud! — Což kdyby?! — Časy bezuzdné zvůle jsou tytam a pan Jiřík je přísný správce! Smělý „kasalický“ byl velmi znepokojen. Přemýšlel, má-li se otci svěřiti; naslouchal všude, v komnatě palácové i v nádvoří, nemluví-li se o události minulé noci. Přijel ovšem jinou stranou, udal také jiné místo, než kde byl; nicméně nebyl jist. Ale na hradě chodilo vše jako jindy.

Starý pan Okrúhlický byl vesel a zvolna chystal se k odjezdu; purkrabí byl vlídný jako jindy, paní Johanka, meškajíc namnoze v kuchyni, strojila dobré krmě s hojným kondimentem, a Kateřina vyhýbala se ženichovi svému, kde mohla. Zdálo se, že den ode dne jest jí přítomnost jeho méně milá. Jeho hladká řeč, úslužnost a lichotnost byly jí odporňy, a to tím více, ana upozorovala, že k čeládce a sluhům má se pyšně a krutě. Zachvěla se vždy, kdykoli pomyslíla na ty doby, až bude stále jemu po boku, až bude mu ve všem poslušňou. Jako by mrazivý vítr jí ovanul, pomyslíla-li na jeho objetí. — —

Tím vřeleji vzpomínala na Vavřince. Již několik dní ho neviděla. Užila volné chvíle a sběhla tajně dolů ke Kalencovým. Byli nějak rozpačití, ana se jich po Vavřincovi tázala. Řekli jí, že odešel náhle na delší cestu, aby se vzdálenými bratry o důležitých věcech promluvil.

I této útěchy jí nepopřáno! Nejista v duchu a smutna jsouc vrátila se na hrad. — Málokdy teď vyšla ze své komnaty. Seděla při práci neb u okna, hledíc na širé hřbety tmavozelených lesů, a divné myšlení a plány napadaly tu mladou hlavu. — Nejednou pomyslíla, jak je Jan Kalencův s Petruší šťasten, jak by pěknou tuto komnatku svou opustila, kdyby jí jenom byla popřána taková prostá chaloupka, třeba na samotě, hluboko v lese. Teď teprve jak náleží porozuměla Vavřincovým slovům, že nejde pokoj a spokojenost „skrže mnoho domův nebo měst nebo hradův nebo peněz, ale skrže opuštění těch všech věcí.“ — Ó, jak ráda by všecky ty věci opustila a oželela!

Ale on náhle odešel, aniž si na ni vzpomněl a s ní se rozloučil. A již ho zase omlouvala. Mát tolik starostí, pečujet s duší o bratrstvo.

Kdyby on také tak smýšlel jak ona! — A kdyby — bláhová! Což otec, matka? Otec by se brzo upokojil ve chladném kamenném srdci svém, ale matička! — Měla tak trudňý věk a v suchopáru jejího života jest ona, jedině dítě, její radostí a jako květem jediným. Nač to myslí? Co by tomu říkal Vavřinec? On zase byl její poslední myšlenkou. Modlíla se za něj ráno, večer i často odpoledne v tiché kapli zámecké, aby ho

Pán Bůh ochraňoval na jeho cestách a nedopustil naň žádného neštěstí. Nevědělat, netušit ubohá, že Vavřinec tak jí blízko a že mezi životem a smrtí! —

Nebylo široko daleko učeného lékaře, a tak bylo mladému Kroměšínovi svěfiti se umění starého Kalence, jenž sice po okolí mezi lidem dobrým slynul lékařem, nicméně neměl sdostatek vědomostí a zkušeností při podobných ranách. — Přirozenost sama pomohla mladému muži více než masti a lekvary starého chalupníka. Rána se hojila.

Za těch prvních dnů, kdy Vavřince napadla raná horečka, přišel Krajíř tajně na samotu. Chtěl s Vavřincem promluvit, nebylo však možná. I zval potom Evu důtklivě, aby s ním na Litice odešla, že by s ní strýc rád o něčem důležitém promluvil. Dívka váhala. Pak odvětila rozhodně, že nyní nemůže, aby strýček se nehněval. Stojíc s Krajířem před chalupou ukázala světnici, v níž Vavřinec ležel, a řekla: „Až bude tu rozhodnuto! Nemohu ho nyní opustiti!“

Hlásný zamračiv se odešel. Chtěl něco Evě říci, měl to již na jazyku, než přece se udržel. Byl všecek mrzut a nespokojen. „Tak mu je oddána,“ myslil, „tak všichni z toho nového bratrstva! Símě nsváru a odporu již naseto. Jako ta, taková snad i Petruše!“

Když došel pod Litice, již se soumračilo. Nebe bylo hrozivými mraky zataženo a daleko za lesy ozývalo se chvílemi temné hřímání. Krajíř stanuv u chalupy svého zete zaslechl pobožný zpěv. Starý tábořský bojovník neváhaje pobožnost rušiti vešel.

Vstoupiv do světnice stanul u prahu. V nízké světnici bylo pološero. Malým oknem padal poslední zábřesk světelný na stůl a na oba Kalence za ním sedící. Na lavici, vedle svého muže, seděla Petruše. — Jakmile Krajíř vstoupil, ustali všichni ve zpěvu. — „Ruším novobratrskou pobožnost?“ drsně otázal se Krajíř. — „Pojď a přisedni k nám!“ mírně odtušil Kalenec. — Oči Táborovy zableskly. Co ten starý tím myslí? — „Ej, mám s vámi toho chelčického proroka vzývati?“ prudce odtušil. — „Vzýváme toliko Boha, ve kterého i ty věříš; proto by i tobě bylo možná —“ vážně mluvil Kalenec. — „Ha-ha, opravdu?“ posupně zasmál se starý hlásný nehýbaje se ode dveří. „Ty bys musil jinačím kazatelem býti, abys mne . . . Však už máte dost, máte mé dítě, vid', Petruše?“ a přísně hleděl na ni.

Petruše mlčela.

„Mluv, jsi zajedno s nimi? Jsi té nové víry?“ — Čelo starcovo byla jedna vráska, oči mu hořely. Mladý Kalenec povstal, aby

za svou ženu odpověděl. Ale Krajíř začal zase nanovo. — „Viš, co jsem tu minule řekl! Jsi mé jediné dítě, ale nechci žádné, nebudu tě znáti, opustíš-li mou víru, ve které tě matka vychovala!“ — „Dost už!“ zvolal Jan přemáhaje své pohnutí. „Petruše je mou ženou a ty nadužíváš svého práva! Neublížili jsme tobě, proč nás soužíš? Víra naše vede k Bohu . . .“ — „Do pekel?“ rozkřikl se starý, rozvášněný Tábor. — „Nerouhej se!“ — „Otče!“ zalkala Petruše blíže k němu postoupivši. — „Stůj a nechod, až povíš. Jsi s nimi zajedno? Jsi té nové víry?“ — Petruše byla bleďa. Zastrážena hleděla na prudkého, rozlíceného otce a zachvěla se. Pak ohlédnuvši se po muži: „Jsem!“ odvětila tiše, ale pevně. — Krajíř, kterého dcera vždy a ve všem slepě musila poslouchati, jenž odporu nesnesl, zbledl. Vášnivě vztáhnuv pravici rozkřikl se: „Nezdárnice! Bůh tě potres . . .“ — „Ani slova více!“ zvolal Jan a vstoupil před svou ženu proti rozjítřenému Táboru. „Máš-li kus srdce v těle, pamatuj na její stav!“ — „Bůh ji trestej i vás i její plod!“

Dobře, že starý Kalenec k Petruši byl přiskočil. Vykřiknuvši zavrávala. Stařec ji zachytil do svého náručí a dovedl ji na lavici. Silná Petruše div neomdlela. Na smrt bleďá, zrakem vytřeštěným hleděla tam, kde viděla klnoucího otce. — Kmitl se v otevřených dveřích a zmizel v černé síni. Vtom zablesklo se a v sinavé, děsné záři spatřila znova vysokou otcovu postavu. Ohlédl se. Vousy mu ve větru vlály, tvář v té záři byla zsinalá a oči jeho děsně zahořely. — Blesk pohasl, hrozná postava klnuvšího starce zanikla ve tmách; ale Petruše zavřela oči a hlava jí sklesla bez vlády na prsa mladého muže, jenž ji k sobě přivinul. — Venku zahřmělo a tmou bylo slyšeti prudký dešť. Bělovlasý Kalenec, maje ruce sepjaty, vzhlédl k rozhněvaným nebesům. — „Věčný slitovníče, ztiš tu bouři a nedej lásce zahynouti!“ — Pak vzav z výklenku nad ohništěm křesivo rozžehl malý, prostý kahanec. — Syn jeho zatím donesl svou ženu na lože. — Hučícím lesem, s jehož haluzí voda crčela, kráčel ke hradu starý Krajíř.

XIV

Kalencovi mlčeli jako hrob, málomluvný Krajíř s nikým nemluvil, na Jírovcovu samotu nikdo nepřicházel, a tak zůstalo všech tajno, že v lese u Jírovcovy samoty byl hlasatel nové

víry bratrské těžce zraněn a že leží v chalupě starých bratrských manželů.

Mladý Okrúhlický čím dále tím více jistoty nabýval. Nikde ani slova ani slechu o tom jeho skutku; jen o jednom ještě přemýšlel. Co stalo se s mladým Kroměšínem? Kdyby byl zabit, našli by u lesa mrtvolu jeho, a to by se neutajilo. Je zajisté živ, někde ho ošetřují, snad tam — snad Eva! — Co tu měl myšlenek a zlých domněnek! — Třeba se přesvědčiti. Ale za první čas nijak se v tu stranu nechtěl odvážiti. Nyní, kdy všude ticho a kdy odjezd do Prahy byl přede dveřmi, nebylo by dobře, by odkládal. — Teď je ticho, protože ten smělec musí mlčeti, hýbati se nemoha! Ale což, pozdraví-li se, zdaž povstana nevyplní to, čím Václavovi onoho večera pohrozil? — „Buď byl jsi dnes naposled na té samotě, aneb pojmeš Evu za ženu!“ — tak řekl. A kdyby to starému Sudličkovi vyrazil a dokázal, tuť bylo se obávati, že by purkrabí pro to dobrodružství s Evou zrušil úmluvu. Jeť takový přísný kalous, a ta zbožná jeho paní Johanka! — Jsou ještě starosvětští, přísní lidé, držgrešle! — A kde by tak hned našel tak bohatou nevěstu? — Neuškodilo-li by mu to za dlouhý čas v jeho záletech? — Nejlépe by bylo, kdyby svatba co nejdříve se odbyla, prve než by Kroměšín vše mohl zkaziti. Rozmlouval s otcem nabádaje ho, aby smlouva se změnila, pokud se týče času svatby. Starý Okrúhlický souhlasil se synem, namítal však, že purkrabí nerad mění svou vůli.

Aby otce k účinnějšímu jednání pohnul, aby také jej pro všecken případ připravil, svěřil se mu a vypravoval, co se bylo stalo, ovšem tu lecos vypouštěje, tam zase přidávaje, tak jak toho pro něj bylo třeba. Kdyby Sudlička byl měl syna, ten zajisté by tak snadno neodhodlal se otcí svému o dobrodružství svém a skutku vypravovati. Ale otec Okrúhlický nebyl z té staré, přísné šlechty z válek husitských. — Šel s časem a šlechticové čeští toho času zapomínali na mnohou ctnost předků svých, najmě na střídmost, rádi oddávajíce se rozkošem a požitkům všelikého druhu. — Proto ani starý Okrúhlický nesoudil věc synovu tak přísně, pokládaje ji za „kus“ mladého, prudkého rytíře. — Ale mrzela ho ta nešťastná příhoda proto, že také toho se obával, čeho syn. — Již měli z Litic do Prahy odjeti; pan Okrúhlický však znenadání odjezd svůj na den odložil a tovařil téměř napořád panu purkrabí, s nímž dlouho a důtklivě o něčem rozmlouval. Pak odebral se také do komnatky paní Sudličkové a také s ní dlouho jednal. — Pozdě odpoledne meškali všichni tři v pokoji pana purkrabí. — Tou dobou seděla Kateřina v malé zahrádce, již dal otec toliko

pro ni zdělali ve vlastním hradě pod baštou palácovou. — Zahradka byla malinké prostory, nicméně utěšená, plná vonných a barevných květů. Mladá šlechtična seděla pod bezem držíc v bělounké ručce poupě růžové, na něž zamyšleně hleděla. Tvář její byla unylá, přibledlá; jak byla sličná ve svém vážném zamyšlení! — Opodál stál mladý Okrúhlický. Právě umkl. Byl dlouho rozmlouval, Kateřina jen odpovídala a prohodila tu tam slovíčko. Václavovi trhala se neustále nit hovoru, navazoval ji co chvíli, až konečně ho to uzlů vázání unavilo. V duchu jsa mrzut odvrátil se od své nevěsty a hleděl na lesy. Napadlo ho, kterými asi místy je ta osamělá chalupa, kde je to vlnadné, libé děvče. — — Vtom skřípla branka zahradky a do ní po stupních sestupoval pan Okrúhlický, všecken záře a usmívaje se více než kdy jindy, za ním šel chladný purkrabí vážné tváře se svou manželkou. Kateřina vstala. Zaraženě hleděla na neobyčejnou návštěvu. Mladý Václav se zaradoval: vyčetl z otcovy tváře veselou novinu. Tedy se mu podařilo! A již purkrabí potvrdil, co si Václav myslil. — Oznamovalť stručně, že se domluvil s panem úředníkem, aby svatba na jaro určená dříve se slavila a sice hned po žních. — Ženichovi zableskly se oči. Nevěsta zbledla a růžové poupě spadlo jí z ruky. — —

Vavřinec vyvázl z nebezpečnosti a pomalu se zotavoval. Nebylo by zajisté tak záhy se stalo, kdyby neúnavná Eva tolik se nestarala a tak obětavě raněného neošetřovala. — Ptala se často Vavřince, čeho by sobě přál, převazovala mu ránu tak opatrně a obratně, jen aby ho, pokud možná, ušetřila. On pak přemáhal se a tajil všecku bolest. Ano, všecku. Jedna časem prudčeji se ozvala, než ubývalo jí a co nevidět přejde úplně; rána dýkou zasazená zahojí se. Ale v nitru mladého hlasatele byla jiná, na kterou jen chvílemi zapomínal. — Eva neopouštěla téměř jeho lože, měl ji neustále na očích. Nejednou jí vděčnost svou slovy vyjevil, ale ona zarděvši se prosila, by o tom nemluvil, ana mu jen skrovničkou měrou se může odsloužiti — a neodvážila se dodat, že nemožná mu nahraditi všecko to, co pro ni vytrpěl a trpí. — Časem oddal se Vavřinec bezděky milému klamu. Když Eva tak pečlivě ránu vymyla a převázala, když nejednou starostlivý pohled její, plný oddanosti, postihl, uvolnilo se mu, a tu vmyslil se ve svůj nejkrásnější sen. Ale záhy se vytrhl. „Jedná tak z vděčnosti, je dobrého srdce. — Vždyť jiného již volila!“ napadlo ho, a v duši se mu zachmuřilo, a to tím více pro jejího milovníka. — Kdyby to nebyl ten! Ubohé děvče! Neví-li snad, kdo on je, že má již nevěstu! Přál by jí, aby byla šťastna, rád by jí své blaho obě-

toval. Ach, přes všechny překážky je snad láskou svou blažena, věří, že sny a tužby její se naplní! A bude probuzena, bolestně probuzena! — Kdo tak učiní? On? Či má čekati, má mlčeti? — A co dobrá sestřenka Kateřina? — Pak zase ho napadlo, že Eva ani jednou neptala se, kdo ho zranil! Činí tak ze šetrnosti, či by snad tušila? — Jednou, když byl s Jírovcovou o samotě, otázal se jí, ptala-li se Eva, kdo mu tu ránu zasadil.

„Pečuje o tebe, že by vlastní matka lépe nemohla, ale o tom se ani slovem nezmínila. Dbá jen o ránu, ale kdo ji zasadil, na to se neptá. Chudák, ta se o tebe nastarala! Teď je jí volněji a je veselejší. Ale první čas!“ — Vavřinec tajně povzdychl. Rád to slyšel, ale zase napadl ho ten osudný večer! — Eva sedíc u jeho lože často se zamyslela. Když pozvednuvši hlavu zpozorovala, že Vavřincovy oči na ní utkvěly, zarděla se. — „Zajisté teskní, vzpomíná — na něj!“ pomyslel Vavřinec a přivřel oči. Kdyby věděl, jak často, když usnul, vroucně na jeho tvář hledí, jak vroucně za něj se modlí!

Když pak rána se mu značně polepšila, tu skoro každé odpoledne vyňala Eva z tajné skříňky, u Jírovců uschované, rukopis patřící Vavřincovi a četla mu z něho. — On pak, když dočetla, jal se o čteném promlouvati a vykládati. Jak zbožně, napjatě vroucím slovům jeho Eva naslouchala! Jakého byl vznešeného smýšlení! Nezištný, obětavý, mající blaho a povznesení všech na srdci, msty neznající, plný milosrdenství a lásky ke všem trpícím a nešťastným. — Za takových chvílí rozhodovala se, že vyplní to, co jí bylo hned na počátku napadlo, že se mu svěří; a přece opět strachovala se, že by všeho dověděv se od ní se odvrátil — a přece musí! Viděl-li onoho večera, co si o ní pomyslí?! Tušila, zdálo se jí, že Vavřinec jí vřeleji než bratrsky nakloněn — ale zase nadešly okamžiky, že tomu nevěřila, že rozvažujíc o tom sobě přiznávala, jaká změna v jejím smýšlení se udála.

Teď již tak často na strýce Korandu nevzpomínala, a když, tu již ne s bývalou tklivostí. — Zalekla se, kdykoliv jí přišla na mysl postava přísného, zachmuřeného starce. Jindy věřila mu na slovo a všecken svět nevyvrátil by její důvěru v učení jeho. Nyní bylo jí, jako by ze tmavého hvozdu, plného bouřlivého šumění a hukotu padajících vod, byla vešla v krajinu širou, otevřenou a vlídnou, nad níž klene se modrojasné nebe, plné jasu slunečního. —

Jak mírné, lahodné bylo učení Vavřincovo vedle přísných zásad tábořských! — I Táboři hlásají rovnost, čistotu mravův a lásku — ale jak má se ujmouti láska vštěpovaná mečem, zahřívána zhoubnými požáry a zalévána krví? — —

Když Vavřincovi značně se ulevilo, tu teprve odhodlala se Eva, že strýce navštíví. Prve než odešli, promluvil Vavřinec tajně se starým Jírovcem, jenž měl Evu ke Kalencovým doprovoditi. Napomenul ho, aby ji dobře opatroval a raději na vozovou cestu se uchýlil, poněvadž těmi hustými lesy není radno. — Eva stisknuvši Vavřincovi ruku odešla.

Bylo v neděli odpoledne. Stará Jírovcová vyzvána jsouc Vavřincem odešla ven do chládku si zdřímnout. Raněný po prvé dnes povstal a vyšel volným krokem za stavení, kdež pod lipami do měkkého trávníku se usadil. Ticho panovalo kolem, bujně zelená dolina jako by dřímala v plném, teplém světle slunečném. Obrovští stínové stromů leželi nehnutě na ozářené trávě a koruny tmavých olší ani se nehnuly. Všude klid, velebný mír.

Vavřinec již dlouho nebyl venku pod širým nebem a proto se srdečnou zálibou nyní obzírál utěšenou krajinku. Mysl jeho byla lepotou její, klidem a souladem hluboce dojata. Jak krásný svět a jak ztrpčují si lidé v něm svůj byt! Co záští, sobectví, hněvu, co všelikých vášní! A jaké z nich hrozné bludiště, jaké soužení a útrapy bez míry a konce!

Jak z toho bludiště vyjítí, kde léku vzítí pro rozervanou duši? — Vavřinec se zamyslel. Dnes vřeleji cítil, jak nová jednotu, pro niž pracoval, je prospěšná, nutná, a těšil se již, jak, až se pozdraví, hole poutnické se zase chopí, jak půjde širým krajem, aby hlásal pravé, evangelické bratrství, aby hledal členy nové jednotě, jejíž cíl tak veliký a vznešený! — On věřil, že se bude neustále rozmáhati a že se rozšíří po veškerých českých zemích i dále — vzroste jako strom ze semene hořčičného, vždyť učení její je obnovení zapomenutého slova božského: „Miluj bližního jako sebe samého. Láska, milosrdenství!“ — I zřel Vavřinec v duchu svět obnovený, lidstvo jako znovu-zrozené, jiné —

Přeražený meč rezivěl a jen rádlu vládlo, lidé všichni sobě rovni rovně pracovali, rovnou berouce odměnu, mládež pilně vzdělávala se a vyspívala v pokolení nové, zdravé, moudří a zkušené nevědomé poučovali, nebylo nuzných, opuštěných, nebylo slyšeti kletby a pláče, ale všude vládly spravedlivost a shoda. A než domaloval sobě utěšený svůj obraz, byl vyrušen.

Tráva zašustěla a Vavřinec pozvedl kvapně svou nachýlenou hlavu. — Před ním stála jeho sestřenka Kateřina. Majíc hlavu poněkud nachýlenou hleděla tklivě již za chvílku na svého bledého bratrance. Ruměncem, jenž byl jí na bledém líčku rozkvetl, pobledl zase. — Vavřinec byl překvapen. Uvítal ji, podal jí ruku, pak bystřeji na ni pohlédnuv starostlivě se tázal:

„Stalo se ti něco? Jsi bledá a ruka se ti chvěje . . .“ — „Nic mi není, snad ta chůze — ale tys nemocen — slyšela jsem teprve dnes! —“ — A tu mu pověděla, jak u Kalenců jí řekli, že odešel na dalekou cestu, až dnes, když u nich byla po něm se ptát, kdy přijde, že se podřekli; tu ona na ně doléhala, až jí pak pověděli, že nebezpečně stonal, nyní že však lépe. — „Neměla jsem stání,“ pokračovala Kateřina, „i vyptala jsem se na cestu, a tu jsem. Však bylo mi líto a bolelo mne, žes na mne sobě ani nevzpomněl a mně věděti nedal! Trnula jsem, žes tu o samotě v té chudé chatrči beze všeho pohodlí, tolik trapných dnů — oh, cos zkusil, ubohý! A co ti bylo?“

Vavřinec se nuceně usmál. Ona neví, že byl zraněn, a dosud není třeba, by věděla! — „Dost těžká nemoc — však nemluvmě o tom! S pomocí boží všecko nebezpečenství minulo. — Pojď do chalupy. —“

„Zůstaňme, je tu pěkně —“ a usedli pod lipou. — Za chvíli mlčeli. Pak začal Vavřinec mírně a laskavě: „Kateřino, přišlas mne navštívit. Děkuji ti srdečně; vím, žes, jako jsi bývala. Mluv tedy upřímně jako za dětství. Svěř se mně. — Chceš mně ještě něco říci? Vidím na tobě, že nejsi jako jindy.“ — Dívčino oko náhle zablesklo se, hned však sklopila hlavu a tišším hlasem dodala: „Však víš, co mne souží.“ — „Svatba?“ — „Ano, a přišla jsem ti ještě něco říci —“ a řeč její nabývala čím dále tím více rozhodnosti. — Vavřinec na ni tázavě pohlédl. — „Přišla jsem, abych neodešla, bych tu s tebou zůstala a do bratrství vstoupila. Chci býti „sestrou“, chci na všecko zapomenouti, chci po vašem — po tvém zákonu žíti — a nenecháš-li mne tu u sebe, zaveď mne, prosím tebe, někam do samoty — pryč. Však bych tě tam přece časem vídala!“ Při těch slovech umlkla a sklopila zardělou tvář. — Kateřina byla všecka rozechvěna. Poslední její slova zarazila Vavřince tak, že ihned neodpověděl. — „Kateřino,“ začal potom vážně ale mírně, „prve než ti odpovím na tato tvá slova, odpověz ty mně. Ví-li otec, že mladého Okrúhlického nechceš?“ — „Neřekla jsem mu ničeho, avšak může se domyslit a pak máti zajisté mu pověděla . . .“ — „On vůli svou nezmění. Do jara však dosti času, nestrachuj se . . .“ — „Po žních!“ vpadla mu Kateřina do řeči. „Nevím, proč najednou Okrúhličti se rozmyslili. Domlouvali otcí, až povolil a svatbu uspíšil —“ „Po žních tedy!“ opakoval zvolna Vavřinec, „to bude brzo. Avšak upokoj se, Okrúhlický tvým mužem nebude! Mám dobrý prostředek, který otce tvého přiměje, aby smlouvu zrušil. Zatím mlčiž.“ — „Věřím tobě a spoléhám se; avšak na mou žádost jsi neodpověděl. Chci býti „sestrou“, chci mezi vás.“ — „Povím ti pravdu, Kateřino. Prve

jsem myslil, že chceš se státi sestrou, abys ušla nešťastnému sňatku. Ty nyní žádáš poznovu. Rozvážilas všechno? Těšíme se a plesáme vždy, kdykoliv nám nový bratr nebo sestra přibude. Však jsme na počátku a máme nejednoho nepřítele a bude jich snad ještě více. Pohodlí, radost světskou, víš, nemůžeme poskytnouti; pokoj duše však hledáme a nalzáme, ale toho nikdo nenalézá, kdož nedovede se přemoci a se odříkati." — „Proč váháš? Proč mne nechceš?" — „Neváhal bych ani za okamžik. Však mám tebe toliko na mysli. Kateřino, posečkej, prosím, a rozmysli se!" — „Netřeba již — nechci déle meškati. Chci býti — u tebe! —" zvolala prudce. „Ano, Vavřince, již jsem řekla — hněvej se, kárej mne, — nemohla jsem mlčeti. Vím, že mne nemáš tak rád, — já — snad je to hřích — Bůh mně odpust, já za to nemohu. Proč jsem tvou sestřenicí?! —" a umlknuvši zakryla sobě rukama tvář.

Hle, teď sama vyznala, co bylo prve Vavřince napadlo, když řekla: „Však bych tě tam přece časem vídala!"

Nastalo smutné mlčení. Vavřincovi bylo ubohé dívky líto a zároveň vzpomněl na sebe.

„Kateřino, Bůh dopustil na nás nepokoj duše, on toliko může zase pokoj navrátiti —" promluvil Vavřinec. „Vzpomeň si, co jsem ti prve řekl. — Vím sice, že snadno ta slova promlouvám, že však nesnadno dle nich jednati — ale není nemožná — vím — i já." — Kateřina pozvedla hlavu. Zarosenýma očima vzhledla k Vavřincovi. „Ty víš — ty také?" — Mladý hlasatel mlčel. — „Snad ta dívka? Ta — z lesa?" — Vavřinec bezděky zlehounka pokývnul hlavou a chtěl již vstáti — vtom položila Kateřina hlavu na jeho rameno a zaplakala. — Náhle však vzhopivši se měla se k odchodu. Vavřinec jí nezdržoval, toliko vyzval ji, aby sečkala, že přivede průvodkyni na kus cesty. — Jírovcová byla ochotna a hned vydaly se na cestu. — Vavřinec šel s nimi přes palouk až k potoku. Za celou tu cestu Kateřina mlčela a také její bratranec sotva slova promluvil. Byliť oba příliš myšlenkami svými zajati. Když Kateřina na lávku pod olšemi vstupovala, otázal se Vavřinec, jak dlouho se Okrúhličtí ještě zdrží na hradě. — „Včera odjeli."

Rozešli se. Mladý Kroměšín stál podepřen jsa o starou olši a hleděl za Kateřinou, až zmizela v nedalekém lese. S jakou se vrací! Ubohá, hodná dívka, jak by muže oblažila! Však čas dá jí úlevy a zapomene. — Zapomene?! Zapomněl by on na Evu? — Ale s tím mladým „kasalickým" nesmí býti nešťastnou! — Musí ten sňatek zrušiti, ale jak, aby Evy ušetřil? Půjde-li k starému strýci Sudličkovi, zdaž nebude tento chtíti důkazy, zdaž nebude chtíti s Evou promluvit?

Tak uvažuje vracel se volným krokem k Jírovcově samotě. Byl unaven a proto zamířil zrovna do světnice, aby si tam odpočinul. Ulehł na lože, nespál však. Sotvaže zašel, vystoupil ozbrojenec z lesa za chalupou a pokročil až pod lípy, opatrně se ohlížeje. Potom zapískal a brzy bylo slyšeti harašení houštin, mezi nimiž kmitl se ještě jeden muž koně vedoucí. Teď zůstali pod lipami. — Vtom dal se pes na řetěze do zuřivého štěkotu, kterého však první ozbrojenec nedbal. Druhý sňav kuši s ramene zamířil na věrného strážce, jenž hned nato bolestně zavyl; pak sklesl k zemi, na níž se v bolestech válel, a krev barvila psovu srst i dlážku na záspi. — Hned jak pes prudce zaštěkal, vstal Vavřinec, aby se okénkem pođíval, kdo to přichází. Ale již vstoupil osmahlý, bradatý žoldněř v šišáku, dobře ozbrojený; sehnuv se do světnice a pohlédnuv zkoumavě na Vavřince drsně promluvil:

„Tys mladý Kroměšín, je-li pravda?“ — „Jsem bratr Vavřinec!“ — „Ah, tys bratr!“ zasmál se žoldněř. „Dobrá, že pravdu mluvíš. To je ten bratr!“ ukázal na Vavřince svému druhovi, jenž právě byl vešel. — „Hnízdo prázdne, jen ten ptáček.“ — „Neškodí, jen když tu je!“ — „Nuže, do díla!“

XV

Jírovcová znala slečnu hradní a věděla také, že jejich bratr a učitel Vavřinec je příbuzný pana purkrabí, nebylo jí tudíž příliš divno, že ta vznešená dívka Vavřince navštívila; nicméně zdálo se jí, že se přece asi něco přihodilo, poněvadž sama, beze všeho průvodu a jako tajně přiběhla. Také bystré chalupníci neušlo, že ta hradní slečna je nějak vzrušena, zamýšlena, ba zdálo se jí, že ty pěkné oči její, dlouhou řasou stíněné, byly plakaly. — I snažila se jí vyrážeti, jak mohla a dovedla. Ovšem zarmoucenou dívku nerozveselila, ale přiměla, že se dala do řeči. Poznalat Kateřina z hovoru Jírovcové, že tato je upřímná, srdečná a Vavřincovi se zvláštní úctou oddána. Vypravovala jen o něm, o jeho šlechetných skutcích, o neobyčejné horlivosti u víře a o lásce, jaké u všech bratří požívá. Kateřina poslouchala, pak jala se sama vyptávat, především na jeho nemoc, a tu musila Jírovcová také šíře Evy vzpomenouti a její horlivosti a péče o nemocného Vavřince. Již prve byla chalupnice Evino jméno několikráte vyslovila a o ní leccos prohodila, ale Kateřina ani jednou po ní se nezeptala, až nyní. — Jak je možná? Vavřinec prve vyznal se,

že i on zná nešťastné milování, a nepopřel, že po Evě nadarmo touží — a ta selka vypravuje, jak mu je ta Eva oddána, jak ráda o něm hovoří, jak dychtivě naň čeká a z jeho příchodu se raduje, jak celé noci u jeho lože probděla, jak z té duše se o něj strachovala a zase radovala se, kdy nabyla jistoty, že nezemře. — „Zajisté jí Vavřinec mnoho dobrého prokázal a je mu za to vděčna —“ pravila Kateřina. — „Baže vděčna — ale myslím, že v jejím srdéčku také cos jiného se ozvalo. Nebylo by divu! Takový sličný, hodný muž! Jsem stará, ale všimla jsem si dobře.“

„A ta Eva by neměla snad už jiného?“ — „Chraň Bůh, myslím, že ne.“ — „Myslíš, že by se k němu hodila — že by s ní byl šťasten?“ — ptala se váhavě Kateřina. — „Myslím, že by nebylo nad ně šťastnějších. Jako by je svedl.“ — Kateřina se zamlčela. Hovor ten jí rmoutil, než neustala. — „A co Vavřinec?“ tázala se znova hovorné stařeny. — „Ó, ten málo na sebe myslí a málo o sebe stará se. Pro samou horlivost nemá času. A právě proto by měl mít ženu, která by o něj pečovala. Zaslouží si toho a panna Eva by jistě byla pro něj nejlepší.“ — Jírovcová byla by ještě dále vyprávěla a Evu snad dále chválila, než Kateřina umlkla a vyhýbala se další rozpravě o své sokyni. — Mýlí se ta selka, nebo Vavřinec? Mluvil-li s Evou, či snad se jen domýšlí, že by ho Eva nemilovala? Či se oba nedorozuměli? — Nehledíc na cestu kráčela zamyšlena vedle své průvodkyně. Páně Okrúhlického nevěsta vracela se smutnější na rodný hrad, než kdy z něho na samotu k Vavřincovi se ubírala. Poslední zákmit naděje jí tam zhasl a odtud nesla si čirou, smutnou jistotu. — —

Když Eva se starým Jírovcem přišla do Kalencovy chalupy, zastala Petruši samotnu. Tchán její odešel do vzdálené vesnice k jakémusi nemocnému sedláku a Jan musil s poselstvím na Potštejn, kam ho byl pan purkrabí odeslal. — Eva se lekla mladé ženy. Jindy statná a veselá Petruše byla smutného líce, všecka zaražena. Vívala Evu vlídně, jako jindy dost se tvářila, než Eva dobře viděla. Mladá Kalencová litovala, že žádný z mužských není doma, aby nahoře příchod Evin otci ohlásil, sama pak jako by nepomyslila, že by ona jako jindy sama tak mohla učiniti. Vidouc však, že by Eva nerada s nepořízenou se vrátila, odhodlala se najednou a požádavši, aby posečkali, odebrala se na hrad. — Docházejíc ku bráně zpozorovala svého otce, an na podsebití stoje ven do kraje vyhlíží. Teď sebou prudce trhl a náhle se obrátiv zmizel v nízkých dveřích své jizby.

Petruši srdce zabořilo. Ji zahlédl, proto se obrátil, proto ode-

šel! Již ani viděti nechce své jediné dítě! A neobměkčí se! Zнала jej příliš dobře. Buď ona zřekne se nové víry a tím snad svého muže, nebo zůstanouc věrna svému přesvědčení nebude mít otce! Zastavila se, trdně uvažujíc, až konečně vzhopivši se došla k fortně, kdež ji strýc Petr, dolní vrátný, spatřil. Zahlédla ho, kynula mu, ale on ukázal rukou do výše, směrem, kde byl byt Krajířův. Tvář strýcova nebyla hněvivá, spíše lítostná; než tak se obával Krajíře, že se ani neodvážil s jeho dcerou promluvit.

„Zajisté přikázal, aby mne nevpouštěl, aby mne nedbal! A on, dobrý slaboch, aby zachoval dobrou vůli, aby ušel hněvu a výčitkám otcovým, poslechl!“ pomyslila Petruše. Smutnější, než vyšla, vracela se. Vymlouvati se nebo lháti Evě nechtěla. An starý Jírovec na chlebě a tvarohu, jemu podaných, sobě pochutnával, kynula Petruše Evě a zavedla ji za chalupu na malou zahrádku, při samé Orlici se rozkládající. Usedly na pískovcový kámen, na břehu ležící. Před nimi rychle tekoucí řeka plná velikých kamení, roztroušeně nad povrch vodní vynikajících; za řekou vysoká, lesnatá stráň.

Tu ve stinném, klidném zákoutí, kde temný hukot lesa a šum řeky pojily se v libou hudbu, svěčila Petruše Evě svůj žal. Vypravovala o přerušené pobožnosti, o hněvu a kletbě otcové. Posteskla si, jak od oné chvíle nemá pokoje, jak strašlivá slova otcova neustále jí na mysli leží a, zvláště je-li o samotě, jí souží.

Pověděla, jak nyní marně na hrad šla a že tedy Eva se strýcem svým se nesejde. Ale ta myslila již toliko na mladou ženu. Zarazila se nejprve velmi a vzpomněla také na sebe. Tak jednal hlásný, oddaný strýcovi, věrný Táborita. Jako on zdaž by také strýc nejednal, až by ona takové vyznání učinila?!

Ale když pohlédla na Petruši, ana s hlavou sklopenou tu mlčky sedí, zapomněla na sebe a jala se ubohou těšiti.

„O sebe bych se nelekala,“ pravila po chvíli Petruše. „Bůh mně ukázal bratrem Vavřincem a mým mužem pravou cestu a ráda bych všecko snášela pro Boha a svatou pravdu; ale —“ dodala kloníc hlavu — „budu matkou — a mám strach, — až děcko — aby — všecken rod proklet!“ Umlkla a slze ronily se jí po tváři.

Eva objala mladou venkovanku a plna obdivu i soustrasti přivinula ji k sobě. Jak ji mohla ona potěšiti?!

Petruše k ní vděčně vzhlédla a jako by vyčetla její myšlenku, řekla:

„Kdyby tu byl bratr Vavřinec! Již se k němu strojím, je mu již lépe, a on mne slovem božské pravdy potěší a posílí! Ach,

kdyby již přijít mohl! Jak rádi bychom ho všichni viděli! Jsme tu tři rodiny v bratrské jednotě, v ostatních chalupách jsou dosud Táboři tajní — a jak ti proti nám sočí! My jim neublížili, obcujeme s nimi mírně a trpělivě všecko snášíme, ale oni tím hůře si vedou. Kdykoliv podvečer se všichni sejdeme a modlíme se a zpíváme, obcházejí ze sousedství lidé naši chalupu, vysmívají se nám, tupí nás a spílají nám pod samými okny. Dříve tak nebývalo, ale od nějakého času . . .”

Petruše nedořekla, čeho se domýšlela. Eva jí rozuměla. Srdečně se pak rozloučila s prostou ale statečnou ženou a umínila sobě, že nyní, jak jen bude možná, ji často navštíví. Jindy by se vracela všecka zarmoucená, že nespátřila strýce; dnes valně na něj nevzpomínala. Z mysle jí nešla Petruše a ostatní podlitičtí bratři.

Jak trpělivě, oddaně všecko snášejí, jak spoléhají na Vavřince, naň se těší! Jak všichni mezi sebou jsou svorní, jak laskavě, věru bratrsky vespolek obcují a sobě pomáhají! A vedle toho libého obrazu, plného lahody a míru, zjevil se jí rozzuřený, bradatý hlásný, an tak daleko se zapomněl na vlastní krvi, že jedinému dítěti svému klne, a nejen jemu, ale všem, i dítěti — dosud nenarozenému!

I Korandu dobře znala, vědouc, že je neméně přísný, neústupný a nesnášlivý. Jindy myslila, že tak musí býti, že to horlivost a upřímnost náboženská; teď však slýchala slova Vavřincova a viděla nyní jejich účinek na těch prostých lidech. Toť zajisté ta pravá, čistá víra, tať plní zákon a slova Kristova.

I přestávala se kolísati a váhati a pevné rozhodnutí jako by již zvítězilo.

Mluvila málo. Starý Jírovec domníval se, že Eva je zarmoucená nad tím, ana strýce Korandu neviděla; proto mlčel.

Za chvíli však náhle stanul a zvolal překvapeně. Spatřil dále v lese Kateřinu a svou ženu. —

„Hle, moje žena a panna Kateřina ze hradu, sestřenice bratra Vavřince!”

A již se potkali. Zastavili se.

Eva uklonila se a pozdravila Kateřinu, jež jaksi zaražená upřeně na Evu se podívala. Ta pohledu tomu nerozuměla, ale zarazil ji. Nikdo však na ní toho nepozoroval, a uctivě se tázala Kateřiny, byla-li Vavřince navštívít. Ta přisvědčila a děkovala, ač dosti chladně, Evě, že tak pečlivě jejího bratrance ošetřovala.

„Ale mne jste měli o tom zpravit, že Vavřinec je nemocen,” vyčítavě dodala.

„Sám si tak přál,” odtušila Eva, „chtěl tebe zajisté ušetřiti a obav zbavití. Chvála Bohu, že nebezpečnost minulo!”

„A tys mohla?” a nedořekla. Evy se tato otázka bolně dotekla. Zarděla se a mlčela.

„Vavřinec je sám —” řekla Kateřina majíc se k odchodu a vybízejíc Jírovcovou, aby se také domů vrátila. Ona však tak neučinila pravíc, že ji ještě na kus vyprovodí.

Obě dívky pozdravivše se rozešly se.

Kateřina se zamyslí. Uváděla sobě na paměť Evu a znova měřila její postavu. I teď, jako prve při prvním zhlédnutí, musila sobě mladá šlechtična doznati, že ta Pražanka je sličná, krásná. Jakou má štíhlou, vznešenou postavu, jaké oči, jaký krásný vlas!

A jak vroucně o něm mluvila a mluvíc o něm jak líce vyjasnila!

I bylo přirozeno, že se Jírovcové teprve nepodařilo hradskou slečnu rozveseliti.

I Eva nedala se s Jírovcem do hovoru. On sám začal.

„Ta naše slečna je nějak zarmoucená. Dnes byla, jako nikdy nebývá. Inu, není divu!”

„A co?”

„Které pak děvče bylo by veselo, kdyby si mělo bráti toho, koho nechce, koho nemůže ráda viděti!”

Ani tak rozmlouvali, ozvalo se za nimi volání. Jírovcová chvátajíc volala, by posečkali. Když jich došla, vypravovala, že panna Kateřina ji propustila chtějíc sama na hrad jíti.

Šli tedy pospolu a rozmlouvali opět o hradské slečně a jejím otci. Ženicha ovšem neznali a na té samotě také málo se dověděli. Zatím přišli až k své chalupě. Kolkolem všude ticho.

„Vavřinec asi odpočívá,” mínila Eva jsouc o kus napřed.

Najednou vykřikla. Všecka ulekaná ukazovala na mrtvého, zkrváceného psa a hned pak vběhla do stavení. Starý Jírovec byl jako omráčen. Nejprve vzpamatovala se jeho žena.

Když vešla do síně, vyběhla Eva proti ní ze světnice.

„Není tam!” volala třesouc se a všecka bledá — „a tu také ne!” a ukázala na svou komůrku.

„Nelekej se, sestro, kdož ví . . .”

„Zavražděn!”

„To by tu byl, neb aspoň známky krve. Byli tu jacísi loupežníci, a Vavřinec jim asi uprchl —” chlácholila Jírovcová.

Tu vyběhla Eva ven a mířila za stavení. Chalupník se svou ženou všecko znova prohledávali: půdu, chlívek, šli kolem stavení, zase dovnitř — po Vavřincovi však ani stopy. Teď teprve si jak náleží všimli, že ve světnici nic nescházelo, že

jen dvě židle byly překoceny a svrchní peřina na zem s postele stažena.

„Zloději to nebyli,” pravil Jírovec.

„Ó, horší ještě! — Snad bratra Vavřince vyvlekli ven do lesa a tam ho, — věčný Bože!” Statná Jírovcová se zachvěla.

„Však, muži, mlč a těš Evu! — Unesli ho, rozumíš, také by mohlo býti.”

Stáli tu oba zaraženi, nevědouce sobě živé rady. —

Eva běžela pod lípy, pak dále do lesa. Napadlo ji, že snad Vavřinec uprchl, anebo, ani ti zbojníci na samotě byli, v lese meškal. Volala ho jménem.

Hlas její plný úzkosti rozléhal se širým hvozdem, zanikaje ve hlubinách jeho, kdež nanovo ozvěnou se probouzel; ale nikdo neodpovídal. Volala poznovu, proběhla houštinu dále, až plna hrozné úzkosti chvátala ze tmavého lesa. Zahlédla palouk před sebou.

„Snad u potoka — zašel — usnul —” napadlo ji.

A již byla u potoka, šla kus po břehu pod olšemi, neodpočívá-li tu někde Vavřinec, volala ho poznovu.

Potok vesele hrčel, olše lahodně ševelily, ale hlas lidský se neozval. Eva všecka zoufalá vrátila se domů.

„Je pryč! — Nikde —!” zvolala a sklesnuvši na stolicí zakryla rukama tvář. Jírovcová, ač sama ustrašena a zarmoucená, těšila ubohou dívku, an zatím Jírovec postel přerovnával. Najednou zvolal: — „Je tu!”

Eva vztyčila kvapně hlavu. Jak byla zklamána! Jak se lekla! Chalupník držel v pravici dýku.

„Vzpomněl jsem na ni, nevzali-li ti chlapi ten nešťastný nástroj. Ale ne! Ten, co tou dýkou tu ránu zasadil, ten tu také dnes byl a ten ví, kam se bratr Vavřinec poděl!” A chalupník hleděl zamračeně na osudnou zbraň. Eva k němu přistoupila.

„A kdo to byl?” tázala se kvapně. Tenkrát, kdy ono poranění se stalo, tušila, ba byla přesvědčena, že Jan to byl, než neptala se Kalencových a Jírovce, když hledíce na zkrvavenou zbraň tiše o jejím majiteli rozmlouvali.

Jak Jan Kalenců povídal, vídal takovou dýku za pasem ženicha panny Kateřiny, mladého pana Okrúhlického.

„Ale vždyť již odjel! Jak by tu byl dnes!” namítala Jírovcová.

„Právě že odjel! Kdyby ještě na hradě meškal, sotva by se odvážil!”

Eva stála tu za té řeči jako socha. Náhle jí zableskly oči a přistoupivši k Jírovcovi pravila: „Dej sem tu dýku!” a již ji

držela v ruce. Všecka skleslost jako by s ní spadla. Rozhodnost a odhodlanost ji vzpružily.

„Kam půjdeš?“ tázala se překvapená Jírovcová, vidouc, že Eva běže loktuši.

„Na Litice.“

„Probůh, sestro, co hodláš!“ zvolal Jírovec. „My nevíme nic jistého. Považ, nežli obvineš, jak by nás trestali. Zůstaň!“

„Neboj se, nic se vám nestane!“

„Slunce brzo zapadne a branku ti neotevrou!“

„Do slunce západu budu tam.“

„Není možná.“

„Půjdu tedy s tebou!“ nabízel se rozhodně Jírovec.

„Nepostačíš mně, ale pojď za mnou, u Kalenců sejdeme se.“

A již vykročila.

Vroucí modlitbu šeptajíc stála Jírovcová před chalupou a hleděla za mužem a Evou. Ta byla daleko před Jírovcem.

Bělavá pěna plápolala ve vzduchu jako perut. Dívka běžela a mizela vůčihledě; teď zahнула za starý dub, houštinou kmitla se její roucha, — již je v oužlabině.

Když muž i Eva zrakům Jírovcové unikli, vrátila se na násep, odkudž zatáhla věrné zvíře za stavení.

„Zejtra ti tu vykopám jámu,“ hovořila k zabitému psu. „Vidíš, chudáku — tolik let s námi — a kdybys ještě byl zachránil bratra Vavřince!“ —

Kateřina vyšedši z lesa kráčela volným krokem po břehu Orlice, která ve chladivém stínu starých olší a křovin vrbových přes četné kamení vesele a šumně hrčela. Slunce zapadalo. Litické údolí bylo již ve stínu, jen na vrcholích lesnatých kopců planula dosud poslední zář oblévající bašty a vysokou věž pevného hradu. Kolem nebylo ani človíčka viděti, s hradu neozval se ani jediný hlas. Bylo tam, jako by byl vymřelý.

Kateřině bylo smutno. Stanuvši hleděla na pochmurné hradní budovy. Jindy bylo jí tam volno i veselo, dnes připadal jí tak přísný a smutný jako vězení. Nic jí tam nečeká, nic jí tam nepotěší!

Za sebou zaslechla kroky a ohlédla se. — Zase! Je-li možná, co chce? Kam pospíchá?

A již stanula před ní Eva všecka zardělá a udýchaná rychlou chůzí. — „Chvála Bohu, že jsem tebe, panno, stihla!“ — „Co chceš? Co se stalo?“ — „Velké neštěstí — Vavřinec zmizel.“ — „Zmizel?! Jak to možná, nerozumím!“ A ulekaná dívka úzkostlivě čekala vysvětlení. — Eva jí stručně pověděla, jak prve se byli vrátili, jak Vavřince nenašli. Pak vytáhla zpod loktuše dýku. — „Znáš ji?“ Kateřina uleknuvši se ucouvla.

— „Co chceš s tou zbraní?“ a upírala zraky své na Evu. „Miluješ Vavřince, je tvůj bratranec. — Hle, ta dýka, ach, ty nevíš!“ dodala Eva vzpomenuvši sobě, co bylo Kateřině zatajeno. Řekla jí stručně, jak byl Vavřinec poraněn, to že byla ta nemoc, o které jí pověděli. — „A teď?“ tázala se Kateřina sotva dýchajíc. — „Ten, kdo tu ránu zasadil, ví také, kde nyní Vavřinec je,“ pravil Jírovec, „a má pravdu. Znáš tu dýku?“ Teď teprve Sudličkovna porozuměla. Berouc dýku do ruky zachvěla se. Zahlédla na čepeli skvrny zaschlé krve — Vavřincovy krve. Sotvaže na jílec blíže pohlédla, řekla určitě: „Je to dýka pana Okrúhlického.“ A zbledla. „Tvého ženi-cha?“ tázala se Eva. — „Ano.“ — „Ó, mne nešťastné!“ Tu umlkla a klidnějším hlasem, ale všecka rozzechvěna ptala se: „Prosím tebe, mluv upřímně. Ty ho nemiluješ, víd?“ — „Pročpak se ptáš?“ přísně odtušila Kateřina. — „Ráda bych tebe ušetřila.“ — „Víš něco o panu Okrúhlickém? Ó, to mluv! Snad —“ a nedořekla. — „Ano — myslím najisto, — že on tu ránu Vavřincovi zasadil.“ — Oči mladé šlechtičny zahořely. — „A proč?“ — „Bože, Bože, neptej se, až po druhé; teď raději pomozme Vavřincovi.“ — „A jak?“ — „Pan otec nechť lupiče ihned stihá; možná je dohoniti.“ — „Neuvěří tobě.“ — „Pomoz ty mně. — Ó, ubohý!“ — „Tam na samotě byl raněn?“ ptala se Kateřina, jako by poslední slova nebyla slyšela, a hleděla Evě přísně do tváře. — „Nuž, ano — byl tam za mnou — povím všechno — ať se děje cokoli — jen když Vavřinec bude . . .“

„Za tebou?! Okrúhlický?“ zvolala Kateřina. Tváře se jí do temna zbarvily a oči zahořely. „A tys ho znala z Prahy?“ — „Ano; avšak prosím tebe, nemuč mne, myslí na Vavřince!“ — „On tě tak miloval, — záletnice nehodná!“ — „Že mne miluje!“ vzkřikla Eva. — „Vavřinec — víš to? Ó, Bože, řekni . . .“ — „Já? — Co chceš?“ odtušila, vzpamatovavši se. — „Ó, pojď, zaveď mne k otci — vysvětlím vše — myslí si, co chceš — ale nejsem nehodna — jen pomoz Vavřincovi — povrhej mnou — ale on tobě neublížil!“ A majíc ruce sepjaty hleděla zarosenýma očima na hradskou slečnu. — „Ty Vavřince miluješ?“ — „Z celé duše!“ — „A Okrúhlického také?“ — „Někdy — dříve — teď ho nenávidím, Klamal nás obě!“ — „Mne ne —“ hrdě odtušila Kateřina. — „Ó, nech toho, probůh prosím! — Vavřinec v nebezpečnosti!“ Tomu hlasu, tomu pohledu nebylo možná odolati. — Kateřina na okamžik mlčky hleděla do Eviny tváře, pak temně pravila: „Pojď!“ — Slunce zapadlo, s bašty hradní ozvalo se volání strážce. — Obě dívky kvapily na hrad. — —

Purkrabí Sudlička z Borovnice přecházel mrzut svou komnatou. Byltě před chvílí propustil rychtáře dolejší vesnice a ten zamračený, málomluvný sedlák namluvil toho dnes dost, že jeho pán neměl z toho žádného potěšení. Vědělt Sudlička, že rychtář není na hlavu padlý a že nenadělá po jednom vejci plné necky. Již dříve lecos proskakovalo o nových bludařích; teď, když se mu uvolnilo, ani hosté odjeli, rozpomenul se na ty novověrce a to tím spíše, poněvadž sám pan Okrúhlický před svým odjezdem také o nich se zmínil a pana purkrabí před nimi varoval.

Rychtář, těm „bratřím“ patrně nepřející, vypravoval o jakémsi mladém a nebezpečném jejich apoštolu a udal také přímo ty rodiny, které k tomu novému učení se hlásí, a pan purkrabí byl nemálo překvapen uslyšev, že i oba Kalencové přistoupili k té jednotě.

„Ty „jednoty“ nás rozervou!“ zvolal horlivý úředník. Vědělt, že pán jeho, pan správce zemský, uznává toliko podobojí a katolíky, že Táboři a všecky ostatní sekty nemají býti trpěni. Netušil ovšem, že v okolí má dost tajných Táborů, ba že i hrad jemu svěřený stěchou. V přemýšlení jeho vyrušil ho horní hlásný Krajíř, jenž byv zavolán nyní vstoupil.

„Krajíři, mluv pravdu!“ — Hlásný ani nemrkl; mlčel. — „Slyšel jsi o té nové jednotě „bratrské“, nebo jak se nazývá?“ — „Slyšel.“ „Kalencovi se prý k ní přidali?“ — „Přidali.“ — „A dcera tvá také?“ — „Proklel jsem ji.“ — Chladný purkrabí, kterého máloco z ledového klidu vyrušilo, zarazil se a pohlédl překvapen jsa na zamračeného Krajíře. — „Můžeš jíti,“ dodal a hlásný zamračen, jak byl přišel, odešel. — Pak přistoupil k oknu a zamyšleně hleděl v tu stranu, kde slunce zapadalo. U dveří ozvaly se lehké, jako ostýchavé kroky. Ohlédnuv se spatřil svou manželku.

„Ještě se nevrátila?“ ptal se. — „Ach, dosud ne, již se obávám . . .“ — „Proč na ni lépe nedohlížíš?“ přísně pravil purkrabí. — Tu otevřely se dveře a ta, o které mluvili, vstoupila. — Kateřina byla všecka přeměněna. Prvním pohledem poznali, že se něco přihodilo. — Všecka vzrušena přitulila se ke své matce. — „Probůh, dítě, mluv, co se stalo, kde jsi byla?“ tázala se ulekaná matka. — Kateřina sebrala se. — „Byla jsem — u Vavřince — Kroměšína — bratrance.“ — Toť byla novina jako blesk z čista jasna! — Purkrabí po druhé dnes byl velice překvapen. A jal se vyptávat, kde je, jak se s ním shledala.

„A tys o něm už dávno věděla?“ — „Ano.“ — „Proč jsi mlčela?“ ptala se matka. — „On tak chtěl a pravil, že sám k vám přijde; ale teď nebude moci.“

„A co tu děláš?“ tázal se purkrabí, jako by poslední slova své dcery nebyl slyšel. Zakmitlat se mu pojednou myšlenka, které se zhroutil. Napadlo ho obšírné rychtářovo vypravování o mladém, horlivém apoštolu bratrském — a ten Vavřinec měnil víry a vyhledával stále nové!

„Snad není u toho nového bratrstva?“ otázal se přísně, upíraje zraky na Kateřinu. — „Je,“ odtušila. — Probůh! jeho dcera ví už o tom novém bratrstvu, scházela se s tím blouznivcem, té víry hlasatelem. Matka trnouc úzkostlivě pohlížela s muže na dceru. — A nyní nastal výslech. Pan Sudlička jal se dcery své horlivě vyptávat. Tak dlouho mlčela, tak dlouho tajila jeho přítomnost, neradno jí na slovo věřiti. Pravila, že není přijata do bratrstva; možná, ale snad se k tomu připravuje. Nedůvěřivý úředník nevěřil ani své vlastní dceři. Kateřina plna úzkosti o Vavřince chtěla otázky otcovy přerušiti, aby upozornila, jaké nebezpečnosti bratrancovi hrozí; ale on vždy ji přísně okřikl, aby nezabočovala a jen odpovídala. Konečně dospěl purkrabí k otázce, kde nyní Vavřinec je, a tu pověděla, co se přihodilo.

„A kdože by jej unesl?“ nedůvěřivě zvolal purkrabí. — „Pan Okrúhlický — mladý.“ — Sudlička se chtěl zasmáti, avšak zarazil se, jako by ho něco napadlo, a pohlédl na svou dceru. — „Ano — on — chtěl jej předtím už zavraždit — poranil ho jen.“ — „Zadrž — tys bez rozumu! — Kdo? Pan Václav? A proč?“ — „Ó, prosím tebe, všeho se dovíš, jen neprodlévej a vyšli za nimi jezdce, ať je stíhají — aby ho nezavraždili!“ a to mluvila s velikou úzkostí; ale purkrabí odtušil:

„Dříve musím věděti proč.“ — Kateřina znala svého otce. Věděla, že co řekne, to že platí. Čeho se snad domnívá! — „Tedy slyš!“ řekla Kateřina a vyšla ven. Tam čekala Eva. Chvilka, kterou tu meškala, zdála se jí býti nekonečnou. Ó, ti lidé bez citu! Jak trnula tu, jak horečně očekávala rozkaz, aby pacholci vsedli na koně a lupiče stíhali! Je-li ten Okrúhlický s nimi?! Ó, jak se v něm zklamala! Že jej mohla kdy milovati, že ji tak zaslepil. Lhář, lichotník, podvodník beze vší cti! Ó, Vavřince, ubohý! Kde je, kam ho vlekou?! Ó, je-li jen naživu! Krev stydla ubohé dívce, srdce jí tichlo. — Vtom vyšla Kateřina.

„Jdi —“ řekla ukazujíc na komnatu, a sama ubírala se pryč chodbou. — Manželé Sudličkovi byli překvapeni vidouce tu bledou dívku sličné tváře a zteplé postavy. — „Kdo jsi?“ ptal se purkrabí. — „Přivedla mne sem panna Kateřina, víš, ó, pane, oč tu běží; probůh tebe prosím, ustrň se nad ním!“ — Tvář i hlas prosily a to vroucně, naléhavě.

„Ej, i ty za něj prosíš? Nuže, mluv a vysvětli mně všecko, jinak vše marno. Dcera má obvinila pana Okrúhlického, že chtěl Vavřince zabít, že ho nyní dal unést. Víš-li o tom?“ — „Ano, pane.“ — „Důkazy!“ přísně zvolal Sudlička. Paní Johanka vzhlédla k nebi lekajíc se již napřed toho, co nyní uslyší. Byla to krušná chvíle pro Evu, ona měla tvrdému, cizímu muži odhaliti své bolestné tajemství, svou nešťastnou lásku, ponížení a zklamání. Ale musí tak býti, chce-li, aby Vavřincovi bylo přispěno. A on musí býti zachráněn!

I jala se vypravovati! Stručně, majíc oči sklopeny, pověděla, jak v Praze seznámila se s mladým mužem, kterého sobě oblíbila, pak že však poznala, že jí nástrahy strojí a ji, zapřev své šlechtictví, klame, a tu že se od něho odvrátila. — „Kdo jsi a čí?“ vyrušil ji Sudlička. — „Prosím tebe, nech toho nyní; doviš se.“

I vypravovala dále, jak se jí v Praze Vavřinec v nebezpečné chvíli ujal, jak potom z Prahy sem do zátiší se odebravši s ním opět se tu shledala a jak časem jí a její hostitele navštěvoval. Pověděla, že náhodou setkala se s tím pražským šlechticem, jehož pravého jména neznala, že jí opět přemlouval a jednoho večera samotnu za stavením v lese zastal a ji pronásledoval. Vykládal jí, že jen pro ni přišel, že ji hledá, stopuje.

„Druhého rána našli Vavřince nedaleko chalupy těžce raněného. Byla jsem přesvědčena, že cestou se s tím šlechticem setkal a ten že ho ranil.“

„Znal Vavřinec pana Okrúhlického?“

„Myslím, že ano.“

„Pověz, dívko, miluje-li tě Vavřinec?“

Eva zarděla se do temna.

„Myslím, že ne.“

„Nezapírej! Mluvil s tebou o lásce?“

„Nikdy!“ určitě odtušila Eva.

„A jak víš, že ten tvůj rytíř byl pan Okrúhlický?“

Eva vyňala dýku a řekla, že Kateřina ji poznala. Purkrabí se na ni podíval.

„Dost možná, ale jistota žádná.“

Pak se zamyslil. Že by ženich jeho dcery tak daleko se zapomněl!? „Kasalickým“ jest sice dost, ale přece že by tak zpozdlým byl a takových záletů se odvažoval?!

„Jiných důkazů nemáš?“ pojednou otázal se Evy.

„Pane, probůh tebe prosím, o všem se přesvědčíš, jen nezapomínej na Vavřince! Pošli za ním, pak možná všechno. Stihnou-li ty lupiče, poznají zajisté, jsou-li to lidé pana Okrúhlického.“

„A nebudou-li?“

„Budou, budou! Avšak, pane . . .“ zarazila se Eva, jako by jí něco připadlo. „Prosím tebe, nemluvil ženich panny Kateřiny o kronikách o Štilfrídovi a Bruncvíkovi?“

Manželé Sudličkoví na sebe pohlédli.

Vzpomnělať Eva v tu osudnou chvíli, kdy na ní více důkazů žádáno, že Vavřinec se jí na ty knížky jednou ptal. Od nikoho jiného zajisté o nich neslyšel než od Kateřiny, a ta měla je od Okrúhlického!

Půjčilat je v Praze svému Janu, kdy ještě hodným, měšťanským synem byl. Zatím prozrazeno jeho zakuklení a zámysly. Jan — rytíř Václav odjel, a knížky ty zůstaly u něho.

Purkrabí se otázal, jaké ty kroniky jsou.

Eva je určitě popsala. Sudlička nepromluviv odešel ven.

„Znáš Kateřinu již dlouho?“ ptala se paní Johanka.

„Dnes jsem se s ní seznámila.“ — „Jsi té nové víry?“ —

„V srdci ano, a požádám také bratří, aby mne přijali,“ odpověděla pevně a nerozmýšlejíc se Eva.

„A Kateřina také?“ tázala se strachující se zbožná žena. — „Pokud vím, nikoliv.“ — „Bývala často u Vavřince?“ — „Dnes po prvé. Dobrá paní, rač se smilovati nad synem sestry své! Oroduj za něj, aby nezahynul. Je tak dobrý, hodný, ani nevíte!“

Paní Johance bylo té dívky srdečně líto, i Vavřince. Nezačevřelať na něj tak jako její muž. — „Muž je přísný, avšak neboj se, co bude možná . . .“ a paní Johanka zamlčela se. Vzpomněla na dceru, na jejího ženicha. Je-li tomu tak, učinil-li pan Václav tak — ó, dobře by bylo, že by byla takového muže zbavena! Však stojí-li za to? Té hanby, těch řečí!

Eva byla zoufalá. Všichni tak zvolna jednají, jako by pokdy bylo, a každá chvíle je plna nebezpečností, každým okamžikem Vavřince dále unášejí. Jak ho najdou? A nepůjdou-li ho hledat? Ó, kdyby aspoň již bylo rozhodnuto! Kdyby věděla jistotu! Nepůjdou-li oni, půjde sama a neustane. — Trhla sebou a naslouchala. Ozvalyť se venku podkovy. Přiskočila k oknu. Zahlédla pět jezdců v sedle již sedících, s předním purkrabí rozmlouvá — teď — ó, té radosti! — kynul, jezdci vyjeli, sjíždějí, již zmizeli ve bráně, most spuštěn, vyjeli, jedou stíhat ty lupiče! Bůh je sprovázej! — Evě se uvolnilo. A teď děj se vůle boží!

Purkrabí vstoupil a s ním Kateřina. Paní Johanka zkoumavě naň vzhlednuvši zpozorovala, že je zachmuřen a ve tváři žlutší. Zнала tu barvu, znamení velkého pohnutí. — Eva vděčně pohlédla na Sudličku. — „Tedy jsem vyslal,“ začal purkrabí.

„Kateřina mně vše udala, a teď pověz ty, kdo jsi a co tu děláš!“

Eva se zarazila. Nechtěla nepokrytou pravdu říci, obávajíc se, aby tím strýci Korandovi a Krajíři neublížila. Mlčela. Purkrabí poznovu doléhal. — „Neví dosud,“ pomyslíla Eva. „Kateřina neřekla.“ — „Prosím, urozený pane, posečkej ještě; sliťuj se nade mnou, všeho se dovíš!“ — „Tys z Prahy?“ — „Ano.“ — „Máš tam na té samotě nebo tu ve vsi příbuzné?“ — „Nemám.“ — „Máš je tedy na hradě!“ a pichlavým zrakem hleděl na dívku, jež překvapení neutajila a mlčela. — Purkrabí na okamžik čekal, pak rozevřev dveře zavolal do chodby, a hned nato vstoupil Krajíř veda pod paždí kněze Korandu.

Starci vězení valně ublížilo. Bledá tvář žlutavé barvy byla rozryta četnými vráskami, lysé, vysoké čelo pozbylo svého lesku. Bílý vlas i vousy takové barvy byly delší, volně splývající na ramena a po prsou. Kdo toho vetchého, zamračeného starce s nachýlenou dopředu šíjí viděl, musil ho politovati nebo se ho bát. Kateřina se toho nenadálého zjevení přísného kmeta až lekla. Eva vykřikla, postoupila krok jemu vstříc, avšak náhle se zastavila.

Oči páně Sudličkovy se zaleskly. Dobře tedy tušil a hádal! Jeť ta Pražanka neteří Korandovou, o které byl Okrúhlický vypravoval. Chytrý purkrabí hned na to připadl, jak Eva mu o Praze a Vavřincovi vypravovala. Vědělť o tomto, že býval s táborským knězem někdy zajedno a ve přátelském spojení. — „Znáš ji, kněže?“ otázal se Korandy. Ten klidně odušil: „Znám. Co tu děláš, jak sem jsi přišla?“ vážně tázal se Evy. Jindy byl k ní laskav, oči jeho, uvyklé metati blesky na protivníky, zářivaly při ní tichou radostí. Od nějakého času však se všecko změnilo. Vypravovalť Krajíř Korandovi vše, co se bylo zběhlo, jak nové učení se šíří, jak všickni, i Eva, jsou Vavřincovi oddáni.

To hnětlo kněze táborského. Ač „bratří“ učením svým valně Táborům se podobali, nemohl jim odpustiti a s nimi se spřátelit. Lpěl na svých zásadách s houževnatostí, která u starců bývá větší než u mladších, a horlil proti všemu, co nebylo táborským. „Bratří“ byli mu odpadlíky od učení táborského, kterého tím pevněji se držel, čím více vyznavačů mu ubývalo. A ti, kteří odcházejí, odpadají, přidávají se k té nové „jednotě“. I nyní také vlastní krev, neť jeho, oblibuje sobě ty liché novoty, jež hlásá bývalý jeho žák! — Proto nepohlédl tak laskavě na Evu, proto nevítal ji tak radostně jako za prvních dnů, kdy z Prahy sem přibyvši tajně s ním v zákoutí lesním scházela se.

„Kněže Korando,“ pravil Sudlička, „to děvče nechtělo říci, či je, že je tvou příbuznou. Teď jsem se přesvědčil. Je tu zajisté delší čas a k vůli tobě. Nezapírej, tys ji vídal!“ a přitom po-
díval se přísně na Krajíře. — „Vídá ji!“ odtušil tento zamra-
čeně. „Já mu v tom pomáhal!“

„Promiň mu, pane!“ pravil Koranda. „Však opravdu tak více se nestane. Neboť ta dívka bloudí, vzdaluje se mne a chce na-
vždy jinou cestou odejít.“ Pak obrátil se k Evě. „Slyšel jsem, Evo, že přistoupila jsi k jednotě.“ — „Zdá se,“ odtušil purkra-
bí. „Přišlat prosit za proroka té nové víry. Unesli ho, zavedli.“
— „Kroměšina?“ — „Ano, mého hodného synovce . . .“ — „Za
toho prosíš, na mne zapomělas?! Což na mně, co na starci;
ale víra, dítě, rozvaž! Tedy on tě přemluvil?“ — „Nepřemlu-
vil, Vavřinec nepřemlouvá.“ — „Tím hůře, tedy samochtíc,
přiznáváš se, jsi v té jednotě?“ — „Budu. Jsem.“

Starcovy oči zahořely. „To mně, mně do očí, za to všechno?!
— Nuž, jdi si za ním, jdi, ale ke mně se více nehlas!“ — „Strýč-
ku!“ zvolala Eva a chopila se starcovy ruky. „Nezamítej mne
proto, šetři přesvědčení a svědomí!“

Koranda sebou trhl a prudce uvolnil si ruku. „Ej, ženo nezku-
šená, přesvědčení a svědomí se dovoláváš a nevíš, proč jsi
učení jeho přijala! Oči tvé jsou zaslepeny milostí a srdce za-
hořelo náklonností k tomu mladému muži; tak tomu je, proto
vstupuješ v jednotu, abys s ním byla — a to zveš přesvědče-
ním! Vrtkavost je to, avšak nežel, až oheň dohoří, až milost
uhasne. Pak budeš vzpomínati a se dovolávati, ale požehnání
boží nebude s těmi, kteří od svaté pravdy se odchyľují.“ Ko-
randa mluvil čím dále tím horlivěji. „Nuže, jdi si, jdi; opusť
ji, a nech všichni jdou, nech všichni vrtkaví ji opustí! Ale tu
svatou pravdu nezničíte! A kdybych já byl poslední, kdyby se
mnou v mém žaláři ji pochovali a zasypali — jí nebude konec,
neboť vstane zas, až vyplní se den, kdy dovršena bude míra
lži, klamů, útisků a trápení. Kdy palma vaší jednoty bude dáv-
no zvadlá a zdupaná, zablýskne se zase meč táborský, aby ob-
hájl svatá práva všech!“

Krajíř naslouchal jako u vytržení.

„Hoho, kněže Korando, nech toho kázání!“ zvolal Sudlička.
„Mnoho sobě troufáš.“ — „Pojď, bratře Krajíři, a zaveď mne,“
pravil Koranda, jako by tu Sudličky ani nebylo.

„Strýčku, tak neodcházej!“ zvolala Eva. Táborský kněz po-
hlédl na ni ještě jednou svým přísným zrakem, načež kráčel
zvolna ze dveří. — Všichni za okamžik mlčeli. Pak promluvil
purkrabí: „Kateřino, jdi do své komnaty. A ty, smělá dívko,
jdi hned k šafáře a tam čekej až do rána. Za svítání opustíš

hrad i všecko panství. Zavedou tě až na jeho hranice a vrátíš-li se — to uvidíš! Neradím tobě, abys tak činila, sice . . ." a kynul přísně rukou. Nebylo odvolání. Eva vyšla za Kateřinou. Dvě těžké rány jí stihly: strýc se jí zřekl, purkrabí ji vyhání z těch míst, jí tak milých. Avšak jedna myšlenka ji povznášela a síly dodávala: je to pro něj! — Než kde a jak se s ním shledá?! — Jako zdrcena došla na konec chodby. Tam čekala na ni Kateřina, která přistoupivši vroucně ji objala a tichým, vroucím hlasem promluvila: „Odpust mně, milá sestro!" — —

Toho večera byli manželé Sudličkovi vzhůru. Purkrabí přecházel komnatou, paní Johanka seděla u stolu, na němž stála ozdobně pracovaná skříňka. Vedle ní ležely dýka, kterou Eva byla přinesla, a psaná knížka o Štilfrídovi a Bruncvíkovi, jež při první návštěvě pana Okrúhlického na dně skříňky byla nalezena. Sudlička všecko to dobře prohlédl a na konec přece musil přiznati, že Eva zajisté pravdu mluvila. Paní Johanka nermoutila se z toho, poněvadž věděla, že dcera její mladého Okrúhlického nemiluje, a v duši přála sobě, aby opravdu sňatek ten nebyl uskutečněn.

Purkrabí zastavil se před svou manželkou. „Víš," promluvil, „že pan Václav je hodný větroplach, že by naše pracně nashromážděné groše brzo vyházal a pořád nových vyžadoval. Než stavěl se potom tak, že jsem se dal omýliti. A ten starý toho také namluvil! Teď teprve jsme prohlédli, teď víme, jak vypadá; inu, tak za nynějších časů jsou: marnotratník, frejř a kasalický! Takovému svou dceru nedám!" —

„Dobře ještě, že to děvče přišlo; vyvedlo nás z toho," mínila paní Johanka. — „Ano, ale sama také — taková kacířka!" — „Ale jinak podobné děvče; a chudinka, zkusila již dost; prosím tě, slituj se nad ní!" — „Však by jinačí trest zasluhovala! Pryč musí. Záhy zrána ji vyvedou!" — „Ale kam se poděje?" — „O to ať se sama stará! Takovou nebezpečnou osobu nechci tu míti." — „A jak s Vavřincem?" úzkostlivě tázala se paní Johanka. — „Ještě tu není. Ale přivedou-li ho — ó, ten je ten nejnebezpečnější!" Čelo Sudličkovo se svažilo. „Nejraději bych ho zavřel někam do věže." — „Probůh! považ!" — „Ó, tvé krátkozrakosti! Což nevidíš a neslyšíš? Nevíš, že mně všecky poddané k té nové víře své zavedl, že s tím budu míti u pana správce oplétání, stálé púhony a ortelování?! A kdyby jen to! Což sobě nevšimlas, s jakou úzkostí Kateřina o Vavřincovi mluvila, jak orodavala? A nenapadlo tě, že za tak dlouhý čas na jeho slovo mlčela a nám s ničím se neshledá s ním potají se scházela?" — „Ale vždyť on její bratranec!"

Sudlička se zasmál. „Bratranec! Kde má bratranec takovou

moc nad svou příbuznou? Kde najdeš takovou oddanost a lásku sestřenice k bratrancovi? Netušíš nic?"

„Probůh, jaké to myšlenky! Toť je zrovna proti Pánu Bohu!"

„Na světě všechno možná." — „Ale naše Kateřina!" — „Ať je jakkoliv, přivedou-li Vavřince, musí i on okamžitě ze hradu a panství, i pohrozím mu, kdyby se někdy osmělil, že se podívá, jak hluboko v naší věži."

Plna starostí odebrala se paní Johanka na lůžko.

Purkrabí ještě za dlouhou chvíli přemýšlel. Nemohl dlouho usnouti.

V komoře staré šafářky bděla Eva. Seděla na chudém loži, jež jí stařena byla přenechala, a hleděla malým okénkem ven do noci. Měla smutnou vyhlídku. Viděla černou baštu a nad ní jen proužek tmavého, hvězdnatého nebe. Však co jí do vyhlídky, co jí do kraje třeba sebe krásnějšího!

Dlouho nemohla se zbaviti trapného vidění. Pořád stál před ní strýc Koranda s bledou, rozhněvanou tváří, s dlouhým, pustým vousem, zavrhuje ji a zapíraje. Tak již tam došla, co Petruše přestála! — Ta sprostná žena zmužile nesla ránu jí zasaženou, i Eva byla pevně odhodlána. Líto jí bylo ovšem starého strýce, jenž nyní již je nadobro sám a sám ve chladném, tmavém žaláři, maje toliko za společníka toho mračného, zlého Krajíře.

Pak přišly jí jiné, rmutnější a bolestnější myšlenky a ty neulehly, ty nezmizely. — Eva vzpomínala na Vavřince. Kde asi tou dobou je? Je živ, či snad ten ošemetný, bídný šlechtic dal jej zákeřně v hlubinách lesa zavraždit? Trnula při této myšlence a zoufale pohlédla k nebesům.

Ó, teď již všemu rozuměla, teď věděla, proč ženich panny Kateřiny Vavřince poranil, proč dal jej nyní odstranit. Bídák!

Vzpomínka na bývalou její lásku více jí bolestně nepohnula jako jindy, — páčila ji na duši.

A dále uvažovala, co nyní, až ji zejtra vyvedou? Musí odtud, a ti dobří, milí lidé, Kalencovi a Jírovcovi, tu zůstanou. Co s nimi bude? Strachovala se o ně pro přísnost Sudličkovu. V myšlenkách svých nazývala je bratřími a sestrami, považujíc sama sebe za jejich sestru v nové jednotě.

Opět vracela se v myšlenkách k Vavřincovi. Jako jasný blesk ve tmách, jako libý hlas v pusté, mrtvé tišině zazněla jí slova Kateřinina: „A on tě tak miloval!"

Svěřil se sestřenici své, řekl jí snad něco. Jak by jinak věděla?

A zase myslila, že to nemožná, aby tak opravdu bylo. A miloval-li ji, tož přestal ji milovati, an ji s tím rytířem za večera spatřil.

O kéž by jistotu věděla, kéž by s Kateřinou jen slovíčko mohla promluvit!

V takovém uvažování mýjela noc, již celou probděla.

Čím více den se blížil, tím bedlivěji naslouchala, navracují-li se jezdci; ale brána nezaskřípala, hlásný nikoho neohlásil.

Záhy zrána za svítání, ano ještě na hradě ticho panovalo, otevřely se dveře a do světnice šafářčiny tiše a opatrně vešla Kateřina.

Jak se zaradovala!

Stařena vyšla ven a obě dívky rozmlouvaly tichým hlasem. Kateřina pověděla, že matka za Evu nadarmo prosila, že přichází sem, aby s ní se rozloučila, a přitom vstrčila jí hrst stříbrných, aby měla na cestu.

„Posílá ti je matka,“ a zatajila, že k nim také ze svého přidala.

„Nevrátili se?“ ptala se Eva, ač po celou noc nebyla slyšela nikoho přicházet. Ale kdyby přece! —

Avšak o jezdcích ani památky.

Eva prosila Kateřinu, aby se Petruše i Jírovcových, kdyby třeba bylo, ujala, jim pozdravení a „zaplat Pán Bůh!“ vyřídila, a kdyby nějaké zprávy přišly, jim je zvěstovala. Ana Kateřině za všechno děkovala, zamlčela se náhle, jako by ještě něco říci chtěla; pak ve tváři se zardívajíc promluvila tichým hlasem:

„Panno Kateřino, tys tam u řeky — víš — řekla, že Vavřinec mne — miluje. Ó, probůh! nezazlívej mně, nehněvej se, že se na to táži. Kdybys věděla — prosím pro všechno — víš o tom — řekl ti snad — Bože, co je ti?“

Kateřina stála tu s tváří zasmušilou a zbledla; pak přejevši čelo rukou pravila temně:

„Ano, řekl. A ty?“

„Ó, Bože, Bože! A kdy, prosím tebe, ještě to — kdy?“

„Včera, když jsem tam byla.“

Těžko vypsati, jak radostně zpráva ta Evu dojala. Kolem ní se vše vyjasnilo, v ten okamžik zapomněla, kde je a co jí čeká.

Kateřina již nemusila čekati odpovědi na svou otázku; viděla, že také Eva Vavřince horoucně, vášnivě miluje. Té šťastné dívky!

Měla se k odchodu.

„Ó, zůstaň ještě chvílku, má dobroditelko. Bůh ti odplat!“

„Slyš, již přicházejí, musím jít —“ a podavši Evě ruku: „Bůh tě sprovázej!“ pravila pohnutě.

Již slzí nezatajila.

Proč zaplakala?

A když odešla, padla Eva na svá kolena děkujíc Bohu, že naklonil jí srdce Vavřincovo. Tak ji zastali, když pro ni přišli, aby ji ze hradu vyvedli. Sotvaže něco pojedla, přišel za ní do ratejny purkrabí a znova jí poroučel i vyhrožoval, aby se neodvážila vraceti se.

Již vyšla ven. Na nádvoří uzřela paní Johanu, lítostivě za ní hledící. Pospíšila k ní a děkujíc šlechtičně políbila jí ruku z upřímné vděčnosti.

„Kam půjdeš nyní, dívko?“ ptala se Sudličková.

„Bratra Vavřince hledat.“

„Bůh ti pomoz! A najdeš-li syna mé sestry, nemeškej mne o tom zpravití,“ dodala kvapně a tiše, neb sám purkrabí k nim se blížil.

Vtom zahlaholila venku trouba a pozedný oznamoval, že to pacholci včera navečer vyslaní se vrací. Eva stanula jako přimrazena, chvějíc se dychtivým očekáváním.

Most spuštěn, jezdci vjeli — sami — bez Vavřince.

Průvodčí vybídl Evu, aby již šla.

„Ó, jen slovíčko!“ a vrátila se k Sudličkovi, jenž vůdce té malé výpravy vyslychal, prosíc ho, aby jí pověděl.

„Je živ, více sám nevím,“ zkrátka ji odbyl purkrabí.

Však i na tom měla dosti. Těžký kámen spadl jí se srdce a valně se jí uvolnilo.

Vyšla veseleji branou ven a tu ohlédla se po věži, v níž seděl strýc Koranda. Pak stavila se ještě na okamžik u Petruše. Loučice se zaplakaly obě. Ó, těch dobrých, hodných lidí, že musí s nimi se loučiti!

Na Liticích zaradovala se Sudličková s dcerou, že Vavřinec není utracen. Purkrabí byl by snad raději opak toho slyšel.

„Byl by aspoň před ním pokoj!“ zahučel a mrzut ubíral se do své komnaty, aby tu o všem zprávu do Prahy napsal.

Pacholci vyslaní nespatrii ovšem ani Vavřince ani těch, kteří ho unesli. Ale pátrajíc pilně a svědomitě na různých stranách rozdělili se; dva z nich dostali se hluboko do lesa k uhlířské chalupě a tu od uhlíře u hořejšího milíře pracujícího dověděli se, že tu jeli asi přede dvěma hodinami jezdci, dva vyzbrojení, třetí ve prosté sukni, a že se tu na chvíli zastavili, aby se napili.

Uhlíř popsal všechny a tu poznali z toho Litičtí, že to byli dva z průvodu pánů Okrúhlických, a udali dle toho také je-

jich jména. Když potom Sudlička Kateřiny se vyptal, jak nyní Vavřinec vypadá, poznal, že udání její se shoduje s popisem pacholků.

Ti byli sice směrem, jak uhlíř jej udal, dále se pustili, než našli ani té nejmenší stopy. Násilníci užili dobře noci a zmizeli nadobro. Proto navrátili se Litičtí, aby podali zprávu, domnívajíce se, že budou nanovo vysláni.

Ale pan purkrabí už jich nezavolal. Téměř celé dopoledne chodil svou komnatou, pak, jako by se rozhodl, usedl a psal. Než po chvíli odhodil pero.

Když potom o poledni přišel do jídelny, oznámil zkrátka své manželce, aby mu vše připravila na cestu, že pojede do Prahy.

„A proč?“ tázala se.

„Aj, proč? Běží tu o naši dceru a není možná sňatek jen tak zrušiti. Musím s Okrúhlickými mluvit a třeba před soudem. Tolik nadělají nám řečí! A pak ti novotáři! Porostou mi tu jako houby po dešti, a já nemám určitých pravidel, co s nimi. Nezapomeň přidati dýku a ty kroniky.“

Ještě téhož odpoledne musili Jírovcovi a Kalencovi na hrad před pana purkrabí, jenž jim přísně a zle domlouval, že mají divné spolky, přechovávajíce všelijaké nebezpečné lidi a buřiče, a že puntují se proti svaté víře s kacíři, a pohrozil jim zároveň přísnými tresty, kdyby zase někoho přechovávatí se opovážili.

Druhého dne provázen jsa několika jezdci vydal se na cestu do Prahy.

XVII

Eva přešla Orlici a provázena jsouc starým šafářem kráčela do stráně hlubokým hvozdem. Asi za hodinu stanul průvodčí a řekl:

„Jsme na hranicích. Tu již je zboží potštejnské.“

Eva prosila ho, aby jí ještě pověděl, kudy by se měla bráti ku Praze. Šafář všechno vyloživ a jak náleží ukázav i poradiv odešel.

Mladá „sestra“ dala se chutě do kroku a šla po celý den bez únavy, sotva krátkého odpočinku sobě přejíc.

Nocovala v chudé chatrči u dobrých lidí. Ale spala málo. Na prostém lůžku svém přemýšlela o tom, co učiniti hodlala. Ráno, sotvaže den zasvitnul, dala se opět na cestu míříc neustále

ku Praze. Šla vždycky celý den, večer záhy ulehla, ráno časně přivstala.

Již cítila, že ta namáhavá chůze bez delšího odpočinku ji přemáhá, než přemohla všechnu bolest a neumdlěla. Vždyť mnoho na tom záleží, aby co nejdříve do Prahy se dostala; běžít o Vavřince! On byl její silou a myšlenka, že ji miluje, její potěchou.

Lidé se zastavovali a ohlíželi po té statné dívce ušlechtilé postavy, ale bledé a vyhublé tváře, ana všecka uprášena, opírajíc se o hrubou hůl, silnicí i vísadou, nikam se neohlížejíc, nikde se nestavujíc, přímo před se chvatně kráčí.

Co strachu mnohdy vystála, když samojediná v lese nebo na osamělé cestě s bradatými, osmahlými muži se potkala!

Ale nic zlého se jí nepříhodovalo.

Konečně po několikadenním putování spatřila při slunce západu věže matičky Prahy.

Pohnuta stanula na pahorku a hleděla na královské město, v růžových parách před ní se rozkládající.

Soumračilo se, když Eva stanula na Staroměstském náměstí. Všecka uprášena, majíc obuv již rozedranou, vešla do Týnské uličky a stanula přede domkem, v němž s tetami byla přebývala.

Srdce se jí chvělo a pohnuta jsouc patřila na ty nízké, tmavé dveře do průchodu, jímž bylo viděti kus dvorečka a haluze košatého stromu.

Všecko tak, jako bývalo. Ale lidé tu cizí! Ohlédla se po sousedním domu. Vyšla z něho sousedka, ohlédla se po té uprášené, cizí dívce, avšak nepoznala.

Eva se přemohla. Nepromluvivši, nepřihlásivši se, vrátila se k týnskému kostelu a tam usedla na schodech. Dveře byly zavřeny. Kol přecházeli lidé, z náměstí a z okolních ulic zazníval hluk a hřmot, kterému Eva již byla odvykla.

Ač tu nebyla neznámá a cizí, bylo jí smutno. Cítila se tak samotnou, opuštěnou. Teskně zatoužila po tom lesnatém zákoutí litickém, vzpomínala na dobré manžele Jírovcovy, jejich chalupu na kraji širého hvozdu, na tichou dolinu a její srny pod olšemi u potoka.

Lidé chodili kolem a nikdo z nich nevšiml sobě ušlé dívky, na schodech u vchodu chrámového sedící. Konečně vytrhla se ze svého snění a počala přemýšlet o noclehu. Každá bývalá sousedka by ji ráda přijala a pohostila; než nepůjde k žádné, protože chce, aby nikdo ze známých se nedověděl, že do Prahy přibyla. Činila tak z opatrnosti.

Tu přistoupil k ní muž jakýsi, jenž byl za okamžik ji pozoroval.

„Pozdrav tě Bůh, sestro! Vidím, žeš tu cizí a neznámá!“

Eva pohlédla mu do tváře. Byl již starý, ale výrazu nadmíru laskavého a očí vlídných, lahodných. Eva vstala.

„Oslovils mne sestrou, jsi snad bratrem?“

„Jsem každého bratrem a tys mou sestrou. Jsi tu, jak vidím, cizí a potřebuješ pomoci. Jest mou povinností, bych tobě přispěl. Mluv upřímně, sestro, a důvěřuj mně.“

„Důvěřuji. Již vidím, že jsi z té nové jednoty bratrské.“

„Ano; a ty ji znáš?“

„Znám ji a ráda bych byla opravdovou sestrou. Bratr Vavřinec...“

„Ej, sestro, ty ho znáš?“

„Ano, je v nebezpečnosti, a proto jdu do Prahy; nejprve hledám bratra Řehoře.“

„Buď Pán Bůh pochválen, ten jsem!“ a podal Evě srdečně ruku. „Ale již pojď a vypravuj, co je s bratrem Vavřincem.“

Eva rozradostněna nedala se dlouho pobízeti. Stručně pověděla, co se bylo stalo, ač prozatím leccos zamlčela. Bratr Řehoř, učitel Vavřincův, zavedl Evu do svého chudobného bytu.

Když vstoupili, zastali tam muže vysoké postavy a ušlechtilé tváře, jemuž černý, silně prokvétající vous přes prsa splýval.

Byl to sám mistr Rokycana, zvolený arcibiskup pražský. Bratr Řehoř se nemálo divil, že tak znamenitý host navštívil jeho chudou, prostou komoru.

Udiveně uvítal proslulého mistra a rádce svého ve věcech duchovních a oznámil mu také, kdo ta dívka a jak se s ní sešel.

Když Rokycana celý příběh Evin uslyšel, pravil:

„Hle, proto jsem také k tobě přišel a ta dívka dobré věci poslouží. Purkrabí litický mešká zde v Praze a dnes jej slyšel pan správce zemský. Ten pan Sudlička žaloval na bratří a divné příběhy o nich vypravoval. Slyšel jsem o tom a proto nemešká jsem, abych se tebe sám otázel, víš-li ty něco, aby pravda nebyla potlačena.“

„Bohu díky!“ zvolal bratr Řehoř.

Rozmlouvali ještě za chvíli, pak vstali a Řehoř zavedl Evu do sousedství k staříčce jakési vdově, také „sestře“, kteráž umdlenou dívku s radostí přijala.

Rokycana pak ubíral se do svého příbytku a bratr Řehoř ho doprovázel.

XVIII

Jezdci, kteří Vavřince unášeli, vedli si nanejvýš opatrně. S počátku ujížděli samým lesem a když konečně do kraje vyjeli, cestovali jen v noci. Za dne odpočívali vždy buď v lese nebo v nějakém osamoceném úvale; žoldnéři bděli a hlídali vždy střídavě. Vavřinec nebyl ani na okamžik sám; vždy viděl vedle sebe bradatého, drsného žoldnéře se zbraní vytasenou. Na otázky jeho mu neodpovídali, takže konečně, vída všeho marnost, ani do řeči s nimi se nedával.

V noci jeli všelijakými oklikami a polními stezkami, nejednou bloudili za deště a víchru v tmavé noci neznámou krajinou. Žoldnéři vyhýbali se příbytkům lidským i lidem a když měli se s nimi setkat, buď pobídli koně nebo si zajeli.

Jeli krajinou, které Vavřinec neznal.

Snášel mnoho. Od nezvyklé jízdy, sotvaže se byl pozdravil, bolelo jej všechno tělo a jízva bolestmi se ozývala. Často bylo mu hlad i žízeň snášeti, zvláště kdykoliv žoldnéřům zásoba došla a oni pro velkou vzdálenost lidských bytů ničeho nemohli sobě zaopatřiti.

Ale zakoušel ještě jiná, palčivější muka. Co myšlenek zplodila mu trapná nejistota. Kdo ho a proč odvádí? O tom vlastně nepochyboval, věda, že mladý pan Okrúhlický chce se nemilého svědka zbaviti a jemu zabrániti, aby nesplnil, čím mu byl pohrozil.

Ale co Eva? Snad se také jí zmocnil, ji unesl a — ochraňuj ji, Bože, ode všech nástrah! To byla jeho nejtrapnější myšlenka. Pak vzpomínal opuštěných Jírovcových, Kalencových a ostatních „bratří“.

A kam ho nyní vezou, co s ním asi počnou? —

Zavražditi ho, toho se již neodvažují, to mohli žoldnéřové teď již několikrát učiniti. Ale zavezou jej někam na daleký hrad, o samotě stojící, a tam uvrhnou jej do vězení, aniž kdo o tom čeho se doví, — zapadne jako kámen do vody, zaživa ho pochovají a tam smrti dochovají, aby nemluvil a nežaloval. Statečný Vavřinec se zachvěl. Hrozné to pomyšlení!

A tak jeli už několik dní, vlastně nocí. Kdykoliv teď ve dne odpočívali neb i v noci jeli, zavázali žoldnéřové Vavřincovi oči a rozvázali obvazek jen tenkrát, kdy octli se v lese nebo v pusté krajině, kdež široko daleko ničeho viděti nebylo.

Vavřinec soudil z toho, že již jsou blízko svého cíle, a skutečně poslední noc mu ani očí nerozvázali. Nicméně poznal, že opustili širou krajinu, že vjeli branou a že jsou tedy v nějakém

hradě. Na dlažbě ozýval se dusot jejich koní, kolem však nebylo slyšeti lidských hlasů, neboť byla větrná, nevlídná noc. Zanedlouho přestala dlažba a jezdci zastavivše sesadili Vavřince s koně a zavedli jej do jakéhosi žaláře, ale musil nahoru do schodů.

Zavedli jej do tmavé, klenuté komůrky o jednom zamřížovaném okénku, a tu nahmatal lůžko, na kteréž se ihned uvrhl. Byl na smrt zemdlen — na vše ostatní zapomněl. Oh, jak zdálo se mu býti lůžko měkkým, příjemným!

Rána se ozývala, všecko tělo bolelo, než sladký, pevný spánek přišel, zaplašil vše a Vavřinec tvrdě usnul.

Poněkud občerstven probudil se druhého dne pozdě na den a zamířil ihned k okénku. Spatřil před sebou nevelký, špinavý dvorek, vysokou zdi obehnaný, za ní několik střech — to bylo vše. Však již včera v noci tušil, že ho nevezou na žádný hrad, ale spíše do nějakého města; nyní, když hlahol zvonů uslyšel, byl jist, že je v městě. Zvuk ten dojal jej velmi a Vavřinec padl na kolena a jal se Bohu modliti a o další ochranu prositi.

Starý, nevlídný muž přinesl mu snídání, kus chleba a džbán vody. Na otázku Vavřincovu neodpověděv ihned se vzdálil.

Kde to je, které to město? Dost cestou Vavřinec se namáhal a pozor dával, aby směr si pamatoval, ale zanedlouho jej ztratil. Žoldnéřové nadělali tolik oklik a nadto zavazovali mu tak často oči, že nemohl ničeho postihnouti, co by jej na stopu přivedlo.

Den ubíhal mu zvolna a plíživě. Ničeho neviděl, ani člověka, ani zvířátka kromě několika holubů, kteří se kol okénka bělavým bleskem mihli.

Zdaleka zazníval až sem temný hluk jako šumění dalekých vod; zdálo se mu, že roste a se rozmáhá — zároveň však cítil velkou bolest v hlavě, mráz ho přecházel a pak zase horko.

Včera večer na smrt zemdlen těšil se, že si aspoň odpočine. Teď již pozoroval, že oddechnutí to přišlo pozdě, že tělo podléhá všem těm svízelným, že se nemoc dostavuje. Pak již na to nemyslel. Divné věci se mu zjevovaly a děsily jeho mysl. Ani nevěděl, že leží na svém bídném lůžku sám, opuštěn a bez pomoci.

Když pan Sudlička z Litic do Prahy tak znenadání odjel, vzbudilo to nemalé hnutí dole ve vsi i na Jírovcově samotě. Vesničané sobě vypravovali, že odjel k vůli těm novým bratřím, aby si vymohl povolení od pana správce zemského, že by je rád ze zboží litického vyhnal.

Nezůstalo nikoho tajno, že pan purkrabí Kalencovy i Jírovcovy vyslyšal a jim řádně pohrozil, a ti, kteří novému učení nepřáli, radovali se z toho velmi.

Mezi bratřími z odjezdu toho a z těch řečí vznikly nemalé obavy, a zvláště Petruše se zarazila.

Mimoto měli ještě starost o bratra Vavřince i o Evu, jež ubožátko sama musila do světa. Dobří, srdeční ti lidé vzpomínali více na ně než na sebe, modlíce se horlivě, aby je Bůh ochraňoval. Velikou útěchou i podporou byla Petruši panna Kateřina, kteráž, užívši nepřítomnosti svého otce, několikráte tajně za soumraku s hradu sešla a ji, nakolik mohla, těšila vyptávajíc se pokaždé, přišly-li nějaké zprávy o Vavřincovi neb o Evě.

Ale vždy byla její cesta marná, a Kateřina nemohla taktéž žádné zprávy podati své matce, která měla velkou starost o syna své sestry.

„Nešťastný hoch, ubohý!“ vzdychala paní Johana lekajíc se o Vavřincovo tělesné i duševní blaho a spásu.

Stav Kateřinin byl velmi smutný.

Jen v jednom se jí uvolnilo. Bylo skoro již nepochybně, že ačkoliv čas žní nadešel, mladý pan Okrúhlický více nepřijede, že bude ho navždy zbavena.

Nicméně hleděla mladá šlechtična smutně před se. Co jí čeká? Otec jí nesleví, a když první ženich jí nebyl souzen, vyhledá jí jiného, kdož ví, jakého. Ó, když by tak již musilo býti, když by nemohla setrvati ve stavu panenském, kéž by dostalo se jí raději muže staršího, vážného, kteréhož by mohla ctíti, který by povážení měl a nesoužil ji vylhaných citů líčením!

Jak často teď sedávala sama ve zahrádce oddávajíc se tam snění a teskným dumám! V myšlenkách šla za Evou a za Vavřincem.

Je pravda, dříve záviděla té dívce; ale poznavši její velikou, obětivou lásku smířila se s ní — milovalať jako ona toho, pro kterého by svůj život i duši svou ráda obětovala!

Jeho štěstí kvetlo v lásce Evině — budiž tedy šťastným, buďtež oba šťastni, třeba její srdce, vysílené láskou neopětovanou, hynulo jako sirý květ bez vláhy a teplého paprsku.

Paní Johana teskně pohlížela na svou dceru, jejíž někdy kvetoucí tvář bledla.

Kateřina pobíhala srnkou po hradě, teď nejraději zacházela do tichých osamělých koutků.

Vždyť bude nemilého ženicha zbavena, ano! Ale kdyby? A paní Johana ulekla se velmi, ana sobě vzpomněla na to, co jí byl muž její o Vavřincovi a Kateřině napověděl.

Horní hlásný Krajíř byl nyní neustále mrzut. Chasa hradní veselost jeho nikdy tuze nechválila, nyní říkali všichni, že nejlépe se mu vyhnouti. Vlastně on sám nehledal žádných společností, ba vyhýbal se docela dolnímu vrátnému Petrovi, svému příbuznému, se kterýmž jindy nejlépe vycházel.

Nyní sedával velmi často na podsebití své hlásky, vyhlížeje na širé, pod jasným, letním nebem tmavě zelenající se lesy, jejichž šumot, spojený s hrkotem divoké Orlice, hluboko na dole tekoucí, z temna až sem k němu zazníval. Dojemná, libá hudba ta dorážela také až do šerého, chladného žaláře, u jehož zamřížovaného okénka stával bělobradý kněz Koranda. Když zlatý proud světla slunečného sem pronikl, chytil se Koranda pevných mříží a vyhříval zvadlé, žilovaté své ruce, potápěje je do toho teplého, jasného proudu.

Než ve tváři starcové a v jeho očích se nevyjasnilo.

Krásný ten svět, utěšený a libý — ale on již pro něj není!

Ó, že neskonal, že ve hrob se již neuložil! Samojediný tu téměř z celého pokolení jako starý dub, kol kteréhož mladší stromy a podrost zničila bouře, které on odolal! Ti, kteří s ním jednoho smýšlení byli, těch více není anebo skrývajíce se umírají v zákoutí.

Nový lid, nové pokolení — a tomu nerozumí!

Tu v tom vězení sám zhyne, a jen ten starý bojovník bude viděti, jak umírá poslední kněz tábořský!

Myslíval, že to děvče bude u něho, že ona zatlačí ty staré, unavené oči...

Co tu stálého a pevného? Všecko vrátké a marné!

Někdy Krajíř Korandu navštívil. Jen jednou se otázal, co s Evou se stalo, a když uslyšel, že musila z litického zboží odejít, tu již neptal se více.

Tak začasto sedali oba staří Táboři mlčky proti sobě a žádný z nich druhého nevyrušil z dumání ani slovem.

Jen někdy rozhovořili se, a to jen tenkrát, přinesl-li Krajíř nějakou novinu z kraje, stalo-li se cos v zemi nebo v Praze. Ale to bývalo jen málokdy!

Časem také Koranda, usednuv pod okénko, aby měl hodně světla, četl Krajířovi nějakou kapitolu ze svého psaného písma a vykládal ji potom.

Tu jako by duch jeho obživil. Mluvil plyně, živě, a starý Krajíř, zbožně naslouchající, poznal zas onoho Korandu, jenž s vozu polního nebo přede stanem v táboře shromážděným bojovníkům kázával.

Ale takových chvil bylo již nyní pořídku. Často se Koranda rozhovořil, ale záhy umlkal. Síly ho opouštěly. A když jednou

za takového výkladu hlas mu selhal, dech došel a starý kněz zprudka zakašlav umkl a hlavu sklonil, zarazil se v duchu Krajíř a řekl si :

„Olej dohořívá, — běda, běda!“

Koranda měl dost ošetření. Panna Kateřina neustala s vědomím své matky starému knězi přilepšovati. Od oné chvíle však, co tak nelítostně Evu od sebe zapudil, neměla s ním takovou lítost a také Krajíři se vyhýbala; nicméně posílala starému vězni krmě i víno jako jindy.

Minulo již mnoho dní.

Pozdě odpoledne, ano již slunce k západu se schylovalo, rozlehlo se hvozdem před litickou branou jasné, břeskné zatronění.

Chasa hradní tentokráte zvláště čile ku bráně se sbíhala, poněvadž pozedný ohlásil, že sám pan purkrabí se navrátil. Žena i dcera vyšly mu do brány naproti. Pan Sudlička se zarazil spatřiv svou ubledlou dceru. Když vstoupili do komnaty, mlčela matka i dcera, ale v mlčení tom ozývala se otázka, kteréž purkrabí dobře rozuměl, a proto sám bez obalu začal :

„Chcete věděti o svatbě? Nic z ní není a nebude, a je to naše a tvé štěstí. Vypytał jsem se na pana Václava a dověděl jsem se pěkných věcí. Kasalický, větroplach, ale což hůře! — starý pán mne klamal a šidil. Stojít na velmi vrátkých, slabých nohou a my jsme mu měli groši svými pomoci. Děkuj Bohu, dítě!“

„A Vavřinec?“ tázala se tichým hlasem Kateřina.

Sudlička se zamračil.

Paní Johana chtěla dceři přispěti.

„Kateřina myslí, byl-li opravdu lidmi Okrúhlických unesen.“

„Ano, byl, to je najevě. Mladý Okrúhlický zapíral, ale byl překvapen a pan Jiřík i sám arcibiskup Rokycana přivedli ho do úzkých, že se vyznal.“

„A co se mu stalo?“ ptala se paní Johanka.

„Pan správce byl velmi rozezlen. Však Okrúhlický čichal kámen a proto včas z Prahy a zajisté někam na hranice uprchl — před trestem i před věřiteli.“ dodal purkrabí. „Nejlépe by udělal, aby šel na Turka.“

„Kde je Vavřinec?“ ptala se paní Johana.

Sudlička starostlivě pohleděl na svou dceru.

„Je v dobrých rukou; ta cesta odtud a ti chlapi Okrúhlických mu dodali — onemocněl.“

Kateřina sebou trhla.

„Ale ošetřují ho pilně — to děvče Korandovo je u něho.“

Kateřina slabě vykřikla.

Sudlička významně pohlédla na svou ženu a ta mu porozuměla.

„Je nebezpečně nemocen?“ ptala se Kateřina.

„Když jsem měl odjet, bylo to s ním na pováženou; ale než jsem odjel, dověděl jsem se, že se mu ulehčilo.“

Kateřina nemohla dnes usnouti.

Je volná, svobodná; než srdci jejímu neuvolněno. Vzpomínala na Prahu. Viděla nemocného Vavřince a u lože jeho bdělou, starostlivou Evu.

Pan purkrabí seděl tou dobou se svou manželkou, kteréž něco důtklivého a důležitého vykládal.

Paní Johanka mu mírně odporovala:

„Ještě ne, posečkej; nač tak spěchati? Šetři jí, vždyt je všecka ubohá!“

XIX

Dlouho nevěděl Vavřinec o sobě.

Když se probudil, bylo mu zase jako ve snu.

Pochmurná komora s malým, zamřížovaným okénkem, do které ho zavezli, zmizela. Byl ve světlé, vybělené světnici na loži čistém a pohodlném. Jasným oknem pronikal až k němu proud slunečního světla, v jehož záři stkvěly se listy husté révy, venku kol okna se vinoucí.

A ve světnici všecko tak pěkně a útulno. V rohu stará skříň, naproti malovaná truhla a na ní přehozené nějaké rouchy — a hle, tu nízké dubové dveře, vedoucí do vedlejší jizby.

Kde to je? Pravda-li či sen?

Kdo ho sem zanesl, kdo ho vysvobodil? Nikde ani hlásku — ale slyš — tam za dveřmi jako ztlumený hovor a teď — dveře se otevřely — a v nich ozval se výkřik, radostný výkřik!

A již sklesla Eva u lože Vavřincova a zaplakala. Vtom také vstoupil vážný, vousatý lékař v černém oděvu a s ním bratr Řehoř, jenž velice se zaradoval.

„Chvála Bohu, nebezpečnoství nadobro minulo,“ pravil lékař; „teď již spokojeně odtud odejdu. Než třeba nemocného ještě šetřiti.“

Bratr Řehoř přistoupil k nemocnému. Ale ten hned přítele svého a učitele nespatriil. Hleděltě na Evu.

Oh, teď porozuměla tomu jeho pohledu! Již není v pochybnostech, již nemusí se soužití, on ji miluje, on ji miluje! A bude živ, uzdravil se! Evě by nebylo možná radostné své city a blaženost vysloviti — nám také nelze je vylíčiti.

Za chvíli mlčeli Vavřinec i Eva, nemohouce opravdu promluvit, nevědouce ani, že mlčí. Za ten okamžik pověděli si mnoho — všecko!

Pak teprve zpozoroval Vavřinec bratra Řehoře a radostně vztáhl k němu svou ruku.

„Kde to jsem?“ ptal se tichým hlasem.

„V Praze, u dobrých přátel.“

„A Okrúhlický?“

„Je potrestán,“ odtušil bratr Řehoř.

„Kateřina?“ zašeptal nemocný.

„Je svobodna,“ dodala Eva.

„Chvála Bohu!“ povzdychnul Vavřinec a unavená hlava sklesla mu zpět.

Lékař pokynul přítomným, aby odešli a nemocného šetřili.

Za krátký čas nebylo již třeba, by lékař Evu a bratra Řehoře připomínal. Zesílil se Vavřinec tak, že ho minulo veškeré nebezpečenství a on mohl již lože opustiti.

Když po prvé usedl u otevřeného okna a na zahrádku posledními květy ozdobenou a jasným sluncem ozářenou pohleděl, bylo mu, jako by se znova narodil. Cítil onu blahost jako tenkrát, když maje ránu zahojenu pod lípy po prvé usedl, jenže dnes zbaven byl onoho stínu, jenž tenkrát mu jasný výhled kalil. Hle, teď Eva vstoupila! — Té její jasné tváře, těch zářících, spokojených očí!

Usedla vedle něho a Vavřinec jí podal svou bílou, vyschlou ruku. Seděli tak chvíli mlčíce, — byli šťastni.

Ještě si téměř nic nepověděli, a přece snad to nejpřednější a pro ně nejdůležitější věděli.

Konečně začal Vavřinec:

„Evo, jsem dost silen, lékař by ti nezabránil, chceš-li a můžeš-li, pověz mi — jak až sem — jsi se dostala.“

„Mohu!“ pravila rozhodně a ráda dívka. I jala se vypravovati o tom, jak na Litice šla, jak s Kateřinou se potkavši s Jírovcovými domů se vrátila — sumou všecko to, co již pověděno. A když došla až k tomu, jak s Kateřinou pod Liticemi sešla se, tu zajíkla se — a pak — klopíc oči a zardívajíc se tichým hlasem pravila:

„A tu mi Kateřina všecko pověděla.“

Již ji Vavřinec přerušil. Chopiv se jejích rukou pravil:

„Všecko, i to, s čím jsem se Kateřině svěřil?“

Eva pokynula hlavou.

„A ty?“

Eva pohlédla na Vavřince zářícím okem.

„Byla jsem šťastna.“

Vyřknuvši ta slova cítila, jak se jí uvolnilo, a Vavřinec pozoroval, že se jí zarosily oči. —

Přivinul tu drahou hlavu na svá prsa a políbil její bílé čelo.

Když potom Eva zardělou tvář pozvedla, aby dopověděla, již snáze, plynňěji vypravovala než prve, ač ještě jednou se zamlčela.

Vypravovalať, jak noc u šafářky trávila, jak slovy panny Kateřiny se těšila a zase jak lekala se, že to bylo, ale již není.

„Vždyť jsi viděl — tenkrát večer — u chalupy mne — s ním . . .“

Vavřinec ji laskavě přerušil:

„Evo, nemluv o tom, věřím tobě, nech minulého času . . .“

Neť Korandova však zakroutila hlavou.

„Chtěla jsem se již dříve tobě svěřiti — teď jest mou povinností, abych ti všecko pověděla.“

I řekla mu vše, jak se s mladým Okrúhlickým, neznajíc ho, seznámila, jak proto, že nehodným byl, od něho se odvrátila, až pak on sešed se s ní ji pronásledoval a onoho večera ji pod lipami stihl.

Vyznala se, že v tu chvíli probudil se opět a naposled hlas jejího srdce, když lichotnými slovy jí namlouval, ale jak Vavřincův obraz ji ochraňoval.

Vida, že nadarmo mluví, chopil se jí mladý, rozvášněný Okrúhlický, aby ji objal, vtom že přišla stará Jírovcová.

„Ach, když jsem tě pak druhého dne spatřila krvácejícího —“ a tu bezděky se zachvěvši přitulila se k Vavřincovi, jenž pozoroval, jak pomyšlením tím zbledla.

Objal ji horoucně.

Té sladké, milé chvíle!

Dost již toho sobě pověděli a pořád za hovoru ještě udeřovali na cos pro ně důležitého, zvláště zajímavého a milého.

Pak vzpomínali na drahé a milé tam na dalekém zákoutí litického, zvláště pak šlechtnou Kateřinu.

Vtom přistoupil bratr Řehoř, jenž byl obrazem tím, který se mu namítnul, mile překvapen.

Eva opustila za chvíli světnici.

Pak teprve se Vavřinec všeho dověděl, jak Eva sem do Prahy

přišla, jak se s Řehořem a Rokycanou setkala a co všechno podstoupila.

I vypravoval Řehoř, jak mu přišel arcibiskup oznámit, že purkrabí Sudlička přijel a u pana Jiříka na bratří, zvláště na Vavřince, žaloval.

Pro štěstí že přišla Eva a že jak náleží vše vypověděla.

Tu teprve vyšlo najevo, že purkrabí na Okrúhlické nežaloval, že Vavřince unesli — Rokycana ujav se toho oznámil vše panu správci, jenž nemálo se rozhněvav dal pod záminkou mladého Okrúhlického k sobě zavolat a tu se naň obořil, aby vyznal, kde má mladého muže, kterého unésti dal.

Okrúhlický tím tak byl překvapen, že se leknutím svým prozradil; ale pak zapíral. Když mu však pan Jiřík pohrozil, vyznal a udal. Ve starém, kamenném domě v odlehlé, prokřičené čtvrti staroměstské našli Vavřince v pusté díře na bídném loži nemocného, kterého se sám Rokycana ujal.

Mladý Okrúhlický užil vhodné příležitosti a uprchl.

Pan správce Sudličkovi ostře domluvil a ve hněvu jej propustil.

„A jak ten sňatek s mladým Okrúhlickým?“ ptal se Vavřinec.

„Ten již zrušen, hned jak sem Sudlička přijel a prve než byl u pana správce. O tebe se nestaral. Ti pánové se neopustí, což jim o člověka, jenž není z nich anebo s nimi nedrží!“

„Nebyl bych pomyslel, že strýc je takový a že se tak na mne zatvrdil! Byl by mě obětoval — chtěl se mne zbaviti!“

„Ale Bůh na tebe nedopustil. Buď jemu čest i chvála!“

Když Vavřinec úplně se pozdravil a zesílel, odebral se nejprve ku bratru Řehořovi, aby se mu za všechno poděkoval.

Od něho pak, provázen jsa Evou a Řehořem, zašel si k arcibiskupu Rokycanovi, jemuž taktéž díky své přednesl, prose ho zároveň o přímluvu u pana správce za zbožné a dobré lidi na zboží litickém, kteří svatou pravdu upřímně hledají a vpravdě křestansky živi jsou.

Tu již také předstoupila Eva, skromně opodál stojící, a pozvedla taktéž prosebného hlasu za staříckého strýce Korandu, aby mu aspoň u vazbě bylo uvolněno, když by na svobodu nemohl býti propuštěn.

Rokycana pohlédl vlídně na malou prosebnici a pravil:

„Před několika lety zrovna bych tobě byl řekl, že nemohu splniti prosby tvé, ač Korandovi, přísámbůh, nic zlého nepřeji; bylo by tak obecné dobro žádalo. Dnes však jinak. Dů-

věřuj v milost pana správce, a pokud na mně jest, rád vykonám."

Již je chtěl propustiti, vtom předstoupil bratr Řehoř.

Na jeho vážné tváři zjevil se tenkrát veselý úsměv.

"Slyšíš láska tvá, ctihodný mistře můj, — ti mladí lidé by ještě prosili, ale již se neopovažují. Jeť prosba jejich těžká — žádají pouto, jež by je nadosmrtní spojilo, a ty abys jim je požehnal a utvrdil."

Rokycana zasmál se a svolil ochotně.

Když pak třetího dne je oddav propouštěl, řekl jim:

"Svatá láska budiž s vámi vždy a šířte ji, neboť ustydla nyní v každém koutě a zvláště v naší zemi české."

XX

Jasní dnové podzimní minuli.

Časté deště kalily vodu Divoké Orlice, jindy tak jasnou, a vichrové setřásali valně prořídle, žluté listí buků, javorů i habrů.

Jen jehličnaté lesy zelenaly se, ale potemněly, a pusto i smutno bylo v jejich stínu.

Nebe zatáhlo se sivými mraky, jež u divokém chvatu vzduchem se honily. Pusto bylo v litickém údolí, trudno pode hradem i zasmušilo na hradě, kol jehož cimbuří a bašt kvílel sychravý vítr.

Záhy setmělo se a večer nadcházel kvapným krokem.

U Kalenců mžikalo žlutavé světlo na malém kahanu, jež ozařovalo mdlé chudou světnici. Na loži ležel starý Kalenec, těžce jsa nemocen; u nenatřené, hrubě pracované kolébky seděla Petruše, kteréž se byl před čtyřmi dny synáček narodil. Kolébala, avšak nezpívala, aniž se štěstí mateřské v ubledlé tváři zračilo.

Odvedlit jí včera muže na hrad; tam vyslýchal ho pan purkrabí, aby mu vyjmenoval a udal všechny „bratry a sestry" na panství litickém, a když Jan Kalencův tak učiniti se zpěchoval, dal ho pan Sudlička do bašty zavřítí.

Starý tchán nemocen a novorozené děcko!

Nahnula se k němu, než ihned opět se vzpřímila.

Zdálo se, že se zachvěla.

Venku zafičel studený vítr a šumot prudké řeky, přes kameny hrčící, a hukot nedalekého lesa smutně zalétaly do tiché, malé světničky.

A slyš! toť hlasy lidské — temně se ozvaly — blíží se — zvučí jasněji, ale přece zmateně. Ó, zase! Petruše se zachvěla a zbledla.

Ohlédla se kolem jako po pomoci, avšak nespatriila nikoho než chorého starce.

Již jsou před chalupou, již ji obcházejí jako hladoví vlci.

Petruše vyskočila a zavřela dveře na petlici, any žádného zámku neměly.

Pak zase vrátila se ke kolébce, již odnesla hloub do kouta, více do stínu, tu odvážila se pohlédnouti do okének své světnice.

Vráskovitý obličej s ježatými vousy a jiskřícíma očima, za ním druhý a třetí, jichž nelze dobře rozeznati, a v druhém okénku tvář rozružené baby, jež jako stíhavá litice do jizby nahlíží.

Za ní opět tváře, hlavy traticí se v šeru, ale zmatené, divé hlasy pronikají dobře, až příliš dobře k uším vyděšené mladé matky.

„Tak nám ho přece ukaž — toho ďáblova synka! Ukaž! Ukaž!“ proniklo ze tmy před chalupou.

„Vidíte, jak Bůh potrestal zatvrzelou kacířku — otec ji proklel — neďbala — vidíš, jak Bůh ti ukázal!“

A někdo z těch zuřivých fanatiků zabušil na okno.

Starý Kalenec vztyčil se namáhavě na svém loži a promluvil několik slov k Petruši, jež tu stála chvějíc se a trnouc, — než vřava zvenku přehlušila mdlý hlas nemocného starce.

„Má kopyto — a ve tváři znamení!“

„Je chlupatý — čertův synek!“

„Kacířka — vidíte, jak Bůh ji trestal — kletba otcova — však dobře na ni, dobře na ně na všechny, však on je Bůh ztrestá!“ — Tak mluvili vášnivě i křičeli mezi sebou i na ubohou Petruši.

Znova zabušeno na okno — vtom zaplakalo děcko v kolébce, pak dalo se do křiku.

Matka se k němu rychle naklonila a jala se je konejšiti — než dítě neustávalo, ani prs matčin ho neupokojil.

„Hoho, slyšíte, jak čertův synek vříská! Chval každý duch Hospodina a Ježíše, jeho syna!“ křičela babice. „Slyšíte, jak ječí, jak nemůže Kristovo jméno slyšeti?“

„Ukaž ho, ukaž ho!“ ozvaly se bouřlivé hlasy venku — vtom okénko povolilo, řinklo a rozlétlo se, takže hlavy rozružených vesničanů volně do jizby se strkaly — a tu již také ozvaly se kroky na síni a někdo tahal silně za dřevěné držadlo, aby dveře otevřel.

„Pro Boha věčného!“ vykřikla Petruše a chopila se děčka v chudé plenky zabaleného, jež přivinula k srdci, ve smrtelné ouzkosti hlasitě tlukoucím.

„Oni mně dítě roztrhají!“ a přiskočila k starému Kalencovi, jenž na smrt jsa bled po největším namáhání povstal, ale již opět zastenav padl na lůžko, u kterého sklesla Petruše tisknouc dítě k prsům a odvracejíc hlavu od těch strašných ječících a klnoucích hlav u oken.

„Ukaž proklatého synka! — Pojdme sami se na něj podívat!“ ozvaly se teď hlasy rozzuřených, a babice pokoušela se oknem do světnice se dostat, v čemž ji několik podporovalo.

Náhle však ji nechali a všichni umkli.

Mladá Kalencová se ohlédla.

Slyš! Tmou ozval se hlas zvučný a libý, jenž v tu chvíli zazněl jako hlas andělův.

„Petruše, otevři!“

Kalencová vyskočila a již rozlétly se dveře; do světnice vstoupila Eva s Vavřincem, jež za sebou narychlo dveře zavřel.

„Pán Bůh s vámi!“ promluvil Vavřinec svým zvučným, laskavým hlasem.

Petruši se rázem uvolnilo, ale lítost pojala jí srdce a dala se do pláče.

„Ó, není pravda,“ volala štkajíc, „že mne Bůh trestá, že se na mně kletba vyplnila — posílat mně tebe!“

Zfanatisovaní vesničané stáli u oken zvědavě do světnice hledíce a čekali.

Zjev vysokého muže s tou ušlechtilou bledou tváří a mladé sličné ženy po jeho boku je zarazil.

Vavřince hned nepoznali.

„Co se stalo, milí přátelé?“ tázal se Vavřinec Kalencových.

„Narodil se mi synek,“ mluvila Petruše třesoucím hlasem — „znamenáný — — a ti tam, že to boží trest, že to —“ a nedomluvivši rozhalila plenky.

Vavřinec spatřil děťátko slabé, mající na tváři a na prsíčkách temnorudou skvrnu a nožku zmrzačenou, zkřivenou.

Ulekaná matka hleděla dychtivě, úzkostlivě na tvář svého učitele.

Nezpozorovala však toho nejmenšího pohnutí, nižádné známky odporu nebo zaražení.

„Upokoj se, sestro!“ promluvil vážně a laskavě. „Žes mezi prvními, ukamenovali by tě; kdybys byla poslední, zulíbali by tě. Narodila se pacholata jiným, kteří nebyli z naší jednoty, ještě více ponížena a znamenána. Neboj se, s dopuštěním božím srovná se zase, co zkřiveno.“

„Hohoj, — to jejich prorok, těch kacífů!“ ozval se venku hlas.

„Ukažte toho synka s kopýtkem, — snad má také růžky!“

„Mlčtež necitelní a zaslepení!“ rozkřiknul se rázem Vavřinec a postoupil k oknu.

Zdálo se, že vyrostl; tváře mu zahořely a oči zajiskřily se mu svatým hněvem.

„Odstupte, pravím vám! Vy chcete zastávat pravdu boží a čisté učení, jež vede k Bohu? Zdaliž nevíte, že Bůh láska jest, že odpouští i nejzatvrzelejším hříšníkům nemůže mstít se na tvorů nevinném? Čím ublížila vám žena ta, čím její ubohé dítě? Či Bůh smýšlí tak jako vy, či Bůh je tak zatvrzelý a msty žádostivý? Zastyďte se před tváří jeho — odejděte.“

Všichni byli překvapeni a ustrnutě poslouchali.

Než hned nato zahlučela bouře jejich hlasů:

„To jejich prorok — arcikacíf!“ křičeli a ječeli. „Ven s ním na hrad — do věže — běžte na hrad!“

A dva skutečně zamířili ke hradu.

Smělejší drali se k oknům, někteří vnikli do síně a pokoušeli se o dveře.

Petlice povolovala.

Zatím Eva přitulila k sobě Petruši a zavedla ji Kalencovi na lože těšíc ji.

Vavřinec stál klidně uprostřed světnice a pevně hleděl na křičící a dorážející, kteří kdyby klidu Vavřincova nebylo, již zajisté do světnice by byli vnikli.

„Je sám, co zmůže! Jen na něj!“ ozval se drsný hlas a bradatý sedlák vyšvihl se na okno — — —

XXI

Pozedný ohlašoval panu purkrabí divnou novinu. Jakmile ji vyslechl, ihned opásal se mečem a provázen jsa několika zbrojnoši chvátal se hradu, aniž by co manželce své oznámil.

Ten nenáviděný, nebezpečný Kroměšín se navrátil s tou dívkou!

Přes zákaz vrátili se, aby nanovo kázali a to kacífství šířili — teď je má — teď jich nepustí!

Když vkročil do Kalencovy jizby, bylo tam boží dopuštění.

Mužové a výrostkové sáпали se na Vavřince, baby a ženy draly se do koutka, kamž uchýlila se Petruše s dítětem; před ně postavila se Eva udatně je hájíc.

Jakmile ozvali se hlasové, že pan purkrabí vstoupil, utichla bouře a všichni se rozestoupili.

Sudlička stanul před Vavřincem, měře ho svýma šedýma, nyní lesknoucíma se očima.

„Tak se shledáváme, bratrátku? Oj, žel mi,“ mluvil jízlivě, „že tě tak musím přivítati a ve věži tě pohostiti, tebe i tu . . .“

„To je moje žena!“

„Aj — nu, tím lépe — tedy rychle za mnou!“

„Hned — ale dříve, prosím, přečti ten list.“

Vavřinec vytáhl ze záňadří složený list, pečetí opatřený, kterou když purkrabí spatřil, smekl biret a jal se pak čísti:

„Jiřík z Kunštátu, pán na Poděbradech, v ty časy správce a hofmistr království českého atd. Sudličko!“

Již tento začátek jej zarazil.

Vzpomněl, jak v nemilosti ho pan správce propustil — hle, jeví se to, jeví. —

Když dočetl, pohlédl bodavě na Vavřince, pak obrátiv se k vesničánům a žoldnéřům pravil temným hlasem:

„Odejděte všichni s pokojem. Jeho Milost pan správce míní trpěti na litickém zboží tyto „bratry“ a poroučí v ničem jim neubližovati.“

A vsadiv biret na hlavu sám první odešel a za ním jeho pacholci.

Vesničané byli jak s nebe spadlí a stáli tu všicki ustrnutí, až Vavřinec jim důrazně připomenul, aby poslechlí nejvyššího rozkazu.

Jak zmoklí vytrousili se, a teprve venku ozvalo se jejich reptání, až po chvíli úplně zaniklo.

V Kalencově chalupě nastalo ticho a mír se vrátil.

Petruše se probírala ze svých muk a svého ustrnutí a udivení.

„Hle, sestro, nelekáš-li se nyní a věříš-li, že Bůh s námi?“ ptal se Vavřinec.

„Věřím!“ vzdychla z té duše Petruše a líbala své dítě.

„A kdo to všechno způsobil — ten list?“ ptal se starý Kalenec.

„Bratr Řehoř v Praze, ale především arcibiskup Rokycana, jenž se za nás u pana Jiříka přimluvil.“

„Zejtra uvidíš tatíčka!“ mluvila slzíc Petruše k svému děcku.

Ale než půl hodiny minulo, zabušil někdo na dveře, a hned nato zjevil se Jan, o němž právě rozmlouvali.

Byl-li překvapen, že ho tak znenadání z vazby propustili, byl nyní v opravdovém vidění.

Vavřinec, Eva, usmívající se žena!

Oh, již je po trpké, přísné zkoušce! —

Pan Sudlička z Borovnice byl listem páně Jiříkovým valně popuzen, takže pozbyl obvyklé ledovitosti.

Což pak teprve ustrnul, když nazejtří po tom osudném večeru přijela před bránu tlupa jezdců a pozedný oznámil páně správcova zvláštního posla!

Sudličkou to trhlo; tušilo, že to cos nemilého. A věru, když přečetl nový list pana Jiříka z Poděbrad, tu klesla mu pravice psaní držíci. „To všecko pro toho blouznivce!“ kmitlo mu hlavou a hněv vykypěl v jeho útrokách. Odešel rychle z komnaty.

Osudným tímto listem ohlašoval pan Jiřík z Poděbrad, že Sudličku z Borovnice s úřadu na Liticích skládá a nového purkrabí co nevidět ustanoví. Zároveň poroučel Sudličkovi, aby na ten čas, dokud ještě na hradě bude meškati, jatému knězi Korandovi vše možné ulehčení přál, což i příští purkrabí má činiti.

Zatím byla se Kateřina i matka její od staré šafářky dověděly, co se včera dole u Kalenců bylo stalo. Obě radovaly se, že Vavřinec zachráněn, a paní Johana vyslovila přání, že by ho ráda zase viděla a s ním mluvila. Kateřina mlčela.

Viděla ho v duchu před sebou a jemu po boku Evu šťastnou a blaženou. Srdce mladé šlechtičny dosud bolelo.

Vtom vstoupil otec a stručně ohlásil, aby se chystaly na stěhování.

XXII

Zatím co na Liticích hněv a zármutek se uhostily, zavítala radost na tichou samotu Jírovcovu.

Jak se staří ti manželé zaradovali, jak se nemohli dost nadiviti, když spatřili Vavřince a Evu, když uslyšeli, že jsou svoji!

A což teprve, když jim vypravováno, že u Kalenců je dobře, že nové jednotě povoleno volné meškání na zboží litickém, že již nikdo jich nebude na hrad volati, tam jim hroziti a je trestati!

Jak z té duše Bohu děkovali, jak důvěra a stálost jejich a všech tím utvrzena!

Vavřinec i Eva snažili se, aby s Kateřinou promluvili; byla to jejich první myšlenka a hlavní péče, když pod Litice přibyli, aby té šlechtné dívce poděkovali a s ní se rozloučili.

Než pan Sudlička, jako by věděl, hlídal dceru svou tak, že nemohla ani z hradu, a jinak nebylo možná s ní setkat se.

Purkrabí maje výpověď sám nyní odtud pospíchal a tak, než minul týden, vypraveno všecko jeho zboží z hradu a vezeno do jeho dvoru zemanského, kamž také brzo manželku svou i dceru vypravil.

Ó, jak smutně loučila se Kateřina se starým hradem, na němž šťastné mládí ztrávila, jak zarosenýma očima ohlížela se po jeho baštách, po širých hvozdech, šumící řece a po tichých chaloupkách při ní!

Tam Kalencova chyše — zahlédla před ní lidi — žena s děckem, toť Petruše — a vedle ta vysoká postava — toť Vavřinec a Eva!

Kynou jí — hle, teď Vavřinec a Eva chvátají za ní, ale purkrabí jedoucí vedle na koni kázal pobídnouti koně — dali se do běhu.

„Sbohem! Sbohem!“

Kateřina se ohlížela, pro slzy však neviděla — teď zajela mezi stromy.

Před Kalencovou chyší stála dosud Petruše.

Plakala i mladý muž setřel slzu s oka.

Teď vrátila se Eva, uplakaná, nadarmo za šlechetnou dívkou chvátavší.

Vavřinec byl velmi vážný a smutný.

Když pak za nějaký den sám purkrabí Sudlička nadobro odjížděl, nelitoval, neplakal nikdo.

Nový purkrabí byl muž spravedlivý a vlídný, jenž věrně vyplnil rozkaz páně Jiříkův.

Členům nové jednoty bratrské nikterak nepřekážel a Koranda vyveden ze svého vězení do světlejší, pohodlnější jizby a dovoleno mu často na zdravém povětří se procházeti.

Starý kněz tábořský, ano nadešlo sychravé počasí a pak mrazy uhodily, raději meškal u hořícího krbu čta v písmě nebo vykládaje věrnému Krajířovi slovo boží neb zapřádaje se do svých vážných i trudných dum.

Jednou oznámeno mu, že jeho netě Eva ho prosí, aby s ní promluvil a jí nezamítal.

Tu pozvedl svou bílou hlavu, chvílku hleděl před se, pak jako by se rozpomněl, sklonil hlavu zas a řekl:

„Neznám té ženy — chci si odpočinouti.“

A tak stalo se po druhé, a když i po třetí Eva nadarmo žádala, přitulila se k Vavřincovi a řekla: „Již mám jenom tebe!“

Země utuhla, sníh napadal.

V osamělé chaloupce Jírovcově bylo nyní veseleji než jindy.

Se starými manželi přebývali tam mladí: Vavřinec a Eva.

Když po prvé u hořícího krbu zasedli, an venku vítr hučel a proudy sněhové rozháněl, přitulil Vavřinec k sobě Evu a pravil: „Teď jsem celý muž, teď teprve budu pracovat!“

A pracoval.

Nedbaje sněhu a mrazu putoval krajinou navštěvuje bratry a sestry, těše je a poučuje; kdykoliv zase do chaloupky k Evě se navrátil, vypravoval jí vše a tu jednou jí oznámil, že pod Liticemi se věci s pomocí boží změní.

„Byl jsem u Kalenců — starému se daří lépe, i děcko je zdravo a roste jako z vody.

Byli tam bratří, a když jsem tak vykládal, přišli dva ze vsi z těch, kteří tenkrát tak Petruši hrozili, že by rádi poslechli, co na tom novém učení.

Přišli ze zvědavosti — ale já se zaradoval.

Přišli dnes a dá Bůh, že přijdou po druhé zas a snad už ne sami.“

Zima minula, nadešlo vlídné jaro.

Všecko omládl, občerstvilo se, jen Koranda scházel.

Krajíš se těšil, že jaro starému knězi prospěje; vodil jej často ven do lesa, neb tomu purkrabí nebránil, vodil jej na sluníčko, ale Koranda slábl a tratil se vůčihledě.

Nadto ty noviny!

Nezatajilť mu Krajíš, že učení bratrské na panství litickém se šíří, že také ti dole ve vsi, kteří proti němu byli, popřáli sluchu slovům mladého Kroměšína, k němuž zevšad ti „bratří“ na Jírovcovu samotou chodí a tam svou pobožnost konají.

Jednou v neděli odpoledne, když byl Koranda, veden jsa Krajířem, kus za Liticemi, pravil:

„Dnes tam budou — zaveď mne tam — víš! — Chci ho slyšeti a pak mu odpovím, pak mu vyvrátím vše a ukážu všem, jak bloudí.“

Krajíš mínil, že tam daleko.

„Poslechni,“ pravil Koranda přísně. „Ukážu jim — jsem ještě ten Koranda, jenž se ani legáta papežského nebál a jej zmátl.“

Oči tomu nasvědčovaly, ale třesoucí se dutý hlas odporoval.

Krajíř musil poslechnouti.

Po dlouhém putování, často odpočívající, dostali se na okraj lesa, odkudž co nevidět dolinu a Jírovcovu samotu spatří.

A ještě jí nespatrii a — slyš — jasným vzduchem zaléhá až k nim do stínů lesních stlumený, vážný zpěv četného sboru.

Teď vyšli na samý pokraj.

Pod jasnou klenbou nebeskou bujně zelený, kvítím porostlý úval — potok — olše a tam naproti přes lučinu u lesa bílá chalupa a vedle ní pod košatými lipami sbor mužů, žen, stařen i dívek.

Zpěv jejich velebně zvučí tou tichou lesní krajinou a doznívá mile v hlubinách lesů.

Srdce jímavá, povznášející modlitba.

Koranda usedl pod košatý buk.

Vedle stál Krajíř, hledě zamračeně vpřed.

Koranda sepal kostnaté, vyschlé ruce a nachýliv bílou hlavu naslouchal — a naslouchal.

Po chvíli zaslechl Krajíř, jak starý kněz jako do sebe mluví :

„Jako tenkrát — jako —“ a zase umkl.

Snad připomínal sobě první dobu husitství, kdy lidé na tábo-rech se scházeli, tam se modlili a zpívali, kdy ještě neblýskal se meč a nemíhal se cep na uhájení svaté pravdy a národa.

Zpěv dozněl — Koranda pozvednuv hlavu ptal se :

„Co se tam děje?“

„Někdo vystoupil, káže, rozkládá — tot zajisté Kroměšín.“

„Ano — ano — pravda!“ dodal Koranda prudce. „Proto jsem přišel — nuže, pomoz přece, Krajíři, — zaveď mne tam — at uvidí —“

Paprsek sluneční proniknul klenutí lip a ozáfil postavu Va-vřince, jenž stojí výše nade shromážděnými živě a výmluvně vykládal jim evangelium.

Všichni zbožně naslouchali, až pojednou zpozoroval, že zadní se obrátili, že postává jakýsi ruch.

Pohlédnuv v tu stranu spatřil vysokého, sivého muže, an druhého vede, ba skoro nese; blížili se k nim.

To Krajíř s Korandou!

„Drž mne — bratře — tak přece popil — oh, počkej — a já musím — tak —“ povzdychl Koranda, stanuv všecek utrmácen nedaleko zástupu pobožných.

Dýchal zvolna a těžce, jako by síly sbíratí chtěl, pak povztyčiv se zvolal dutým hlasem :

„Mne slyšte — a odvrátte se od toho falešného — proroka!“

Oči Korandovy naposled zahořely řečnickým nadšením, kterým tak na své posluchače byl někdy působil.

„Slyš mne i ty, Kroměšíně, slyš, co o tobě písmo dí: Mám proti tobě, žes první lásku svou opustil; protož pomni, odkud jsi vypadl, a čiň pokání a první skutky! Pakli toho nebude — přijdu na tebe rychle — a pohnu —“ Vtom hlas starému knězi selhal a dech došel. Koranda otevřel ústa, jako by dech popadaje pokračovati chtěl, ale síly ho opustily.

Nohy se mu třásly, zavrával, a kdyby byli Krajíř a Eva, která ihned přiskočila, ho nezachytili, byl by k zemi sklesl.

I Vavřinec rychle přistoupil a pomáhal starce šetrně uložit.

Opřeli ho o kmen lípy a Eva přinesla ihned vody, kterou navlhčila jeho tvář i spánky a svlažila rty.

Vesničané stojíce kolem hleděli plni účastenství na Korandu, Evu i Vavřince, kteří o něj tak velmi starali se.

V pozadí ve stínu lípy stál silný Krajíř a hleděl na svého kněze a pak do země.

Petruši sice spatřil, nicméně více se po ní neobrátil. Koranda poznáv, kde je a kdo to u něho, zamračil se a jako zoufale pohlédnuv k nebi zastenal: „Konec! konec!“ Pak sklopil hlavu ztěžka oddychuje.

Byl ve tváři všecek vráskovitý a žlutý, dech smrti jej ovanul.

Vavřinec kynul na mladého Kalence, aby pomohl, že odnesou Korandu do chalupy na lože. Krajíř však vzpurně jim zabránil, že kněz si tu odpočine a pak že ho třeba sám na hrad odnese.

Vtom vykřikla Eva u strýce klečící:

„Probůh — umírá!“ Korandova prsa prudce se pozvedla, otevřel ústa, jako by chtěl vydychnouti, ale již v hrdle ozval se krátký chrapot — a tábořský kněz byl v Pánu.

Eva plakala a starý Krajíř pokleknuv u zesnulého zatlačil mu oči. Pak položil sivou hlavu svou na jeho prsa, v nichž všechno na věky utichlo.

A bývalo v nich síly, vášně, lásky a nadšenosti!

Vavřinec hluboko jsa dojat poklekl a počal modlitbu.

Všichni se modlili s ním. Jen Eva nemohla pro pláč a žal, starý hlásný opíral dosud svou hlavu o prsa zemřelého.

Snad chtěl utajiti slzy, jež ronil pro Korandu, či pro padlý Tábor?

Slunce zapadajíc ozařovalo zbožnou schůzi modlících se prvních „bratří“ i mrtvolu Václava Korandy, do posledního vzdechnutí věrného učení jednoty tábořské. — Konec a počátek!

Na naléhání Krajířovo odnesena mrtvola Korandova ještě téhož podvečera na Litice. Bolestně se loučila Eva se svým strýcem.

Toho dne po Korandově tichém pohřbu stanul někdo pozdě v noci u chalupy Kalencovy. Byl zahalen v plášť, pod kterým ukrýval pádný, starý meč. Osmahlý ten muž sivých vousů nahlížel tajně okénkem do světnice. Viděl tam Petruši, ana děcko konejší; teď položila je na stůl, kde kahan stál. Mladá matka usmívala se a mluvila na dítě, jež malýma ručkama zatřepetalo — teď hlavičku obrátilo. Muž u okna spatřiv rudé znamení na čelíčku pohnul sebou; pak, když viděl, že Petruše se obrátila, odtrhl se od okna a chvátal odtud. Slyšel, jak okénko se rozlétlo, jak Petruše do tmy zvolala: „Otče!“ Spatřila, jak temná postava se zastavila, teď ozvalo se: „Sbohem!“ a již nebylo nikoho viděti ani slyšeti.

„Přišel se přece na tebe podívat — tvůj dědeček —“ zašeptala Petruše dítěti. To se usmálo, a matce zalily se oči. Druhého dne rozneslo se, že horní hlásný požádal purkrabí za propuštění, a když mu udělena byla, že odešel podvečer z hradu. Kam, nikdo nevěděl. Hádali, že do ciziny, k nějaké rotě starotáborské.

Bylo r. 1457. Čtyry léta minula od událostí výše vypravovaných. Tam, kde za Žamberkem při potoku Kunvaldském a Rokytnici táhne se dlouhé, příjemné údolí, jehož boky a stráně tehdy hustým lesem byly porostly, udála se dotčeného roku památná schůze.

V tichém pohorském tom zákoutí v odlehlé vísce uprostřed širých lesů sešli se u valném počtu členové mladé „Jednoty bratrské“. Byl tu bratr Řehoř z Prahy, byl tu ctihodný stařeček Michal, kněz žamberský, jejichž slovům nadšeně naslouchali četně shromáždění bratři a sestry.

Byl tu, rozumí se, Vavřinec s Evou a bratři z Liticka. Mezi ženami a dívkami stály dvě v černém, prostém rouchu: paní Johana a dcera její Kateřina, kteréž otec za rok po vystěhování se z Litic zemřel. Mladá šlechtična, jež matku svou nové jednotě naklonila, zřekla se navždycky vdavek.

„Chci sloužiti Jednotě, bratři podporovati a bude-li třeba, je ochraňovati —“ takové bylo její předsevzetí. Srdečně vítala Evu, klidně, přátelsky stiskla ruku Vavřincovu, a když také Petruše uctivě se blížila, sklonila se Kateřina k čtyřletému, sličnému chlapci plavých, hojných kadeří, jenž zdráv a boubeřlatý vesele vedle mladé Kalencové, své matky, poskakoval, a políbila ho na čelíčko, s něhož rudé znamení bylo zmizelo.

Kráčel jsem údolím kunvaldským a duše má byla dojata. Na mysli tanuly mně doby dávno minulé; v tom tichém, lesnatém

údolí uváděl jsem sobě na paměť onu první schůzi Jednoty bratrské. Viděl jsem její nejpřednější muže i naše známé, o kterých jsem vám vypravoval a kteří do smrti v Jednotě a pro Jednotu žili, působili a také trpěli.

Z poraženého stromu husitství vypučela ušlechtilá ratolest, která pak vzrostla ve strom veliký a slavný. Ve stínu jeho viděl jsem zástup mužů blahoplovných, jimž je vděčna vlast i lidstvo. Nad ně nade všechny vynikaly vážné postavy Blahoslava, Žerotína a Komenského.

Slavná a žehnaná bude vždy v národě českém památka Jednoty bratrské, jež čistou, ušlechtilou lidskost tak krásně pojila s upřímným, obětivým a plodným vlastenectvím.
